

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΕΙΡΑΙΑ
ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝ/ΚΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΔΟΜΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΜΑ
Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ
ΤΗΣ ΤΡΙΠΟΛΗΣ**

**ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ
Κα ΣΤΑΜΑΤΙΝΑ ΜΑΛΙΚΟΥΤΗ**

**ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ
ΜΠΑΚΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ**

ΠΕΙΡΑΙΑΣ 2005

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Πρόλογος

Εισαγωγικό Κεφάλαιο

- Γεωγραφικά / γεωμορφολογικά δεδομένα
- Οριοθέτηση της περιοχής μελέτης
- Ιστορική αναδρομή

Κεφάλαιο 1 : Τα πολεοδομικά χαρακτηριστικά

- Ο σημερινός πολεοδομικός ιστός
- Οι χρήσεις γης
- Τα κυκλοφοριακά δεδομένα
- Οι αναπλάσεις

Κεφάλαιο 2 : Τα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά

- Η αρχιτεκτονική των κτιρίων (δημόσιων - ιδιωτικών) / Χαρακτηριστικά παραδείγματα
- Οι δημόσιοι ελεύθεροι χώροι

Συμπεράσματα – Προτάσεις

Βιβλιογραφία

Πρόλογος

Η πτυχιακή αυτή εργασία μας έχει ως στόχο τη μελέτη της αρχιτεκτονικής και πολεοδομικής φυσιογνωμίας της Τρίπολης. Η πόλη αυτή είναι άρρητα συνδεδεμένη με τον απελευθερωτικό αγώνα του 1821 και με το όνομα του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη. Είναι επίσης γνωστή ως το γεωγραφικό κέντρο της Πελοποννήσου.

Αντικείμενο μας είναι η πορεία της Τρίπολης και η οικιστική της ταυτότητα, που κατά την όψιμη ιστορία της ανέπτυξε έντονη κοινωνικοπολιτιστική ζωή και κληροδότησε στην πόλη ενδιαφέροντα δείγματα αρχιτεκτονικής.

Μέσα από την συνεργασία μας επισημάναμε και καταγράψαμε τα αρχιτεκτονικά και πολεοδομικά χαρακτηριστικά της Τρίπολης με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ακρίβεια και πληρότητα.

Στην προσπάθειά μας αυτή συνέβαλε η συγκέντρωση υλικού από διάφορες βιβλιοθήκες, καθώς επίσης και το αρχείο κάποιων αρχιτεκτόνων μηχανικών της πόλης, που είναι γνώστες του αντικειμένου. Ακόμα, σημαντικό ρόλο έπαιξαν και οι επισκέψεις μας στην πόλη, που βοήθησαν να κατανοήσουμε καλύτερα τις ιδιομορφίες της και να συγκεντρώσουμε το απαραίτητο φωτογραφικό υλικό.

Θεωρήσαμε σκόπιμο να χωρίσουμε την εργασία μας στα εξής μέρη :

- Στο εισαγωγικό κεφάλαιο γίνεται αναφορά στα γεωγραφικά και γεωμορφολογικά δεδομένα της πόλης, κατόπιν ακολουθεί η οριοθέτηση της περιοχής μελέτης και τέλος, καταγράφεται αναλυτικά η ιστορική και πολεοδομική εξέλιξη της πόλης.
- Στο 1^ο κεφάλαιο περιλαμβάνονται τα πολεοδομικά χαρακτηριστικά της Τρίπολης, όπου αναφέρεται ο σημερινός πολεοδομικός ιστός, οι χρήσεις γης, τα σημερινά κυκλοφοριακά δεδομένα και οι αναπλάσεις που έχουν ολοκληρωθεί ή βρίσκονται ακόμα στο στάδιο της μελέτης.
- Στο 2^ο κεφάλαιο περιγράφονται τα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά της πόλης. Πιο συγκεκριμένα η αρχιτεκτονική των κτιρίων, τόσο των δημοσίων όσο και των ιδιωτικών, με χρήση χαρακτηριστικών παραδειγμάτων και οι δημόσιοι ελεύθεροι χώροι.

- Τέλος, παραθέτουμε συμπεράσματα και δίνουμε προτάσεις με σκοπό την βελτίωση της υφιστάμενης κατάστασης. Ακολουθεί η βιβλιογραφία.

Εισαγωγικό Κεφάλαιο

-Γεωγραφικά / γεωμορφολογικά δεδομένα

Η Τρίπολη βρίσκεται στο κέντρο της Πελοποννήσου και είναι η πρωτεύουσα του νομού Αρκαδίας. Είναι χτισμένη στους πρόποδες του υψώματος Άγιοι Θεόδωροι (Επάνω Χρέπα), περίπου στο μέσο του λεκανοπεδίου που ορίζεται από τα βουνά Αρτεμίσιο, Παρθένιο, Μαίναλο και Πάρνωνα και σε υψόμετρο +670μ. από τη στάθμη της θάλασσας. (Σχ. 1)

(Σχ. 1) Η Τρίπολη όπως φαίνεται σε ταξιδιωτικό χάρτη της Πελοποννήσου

Το 1 / 5 της επιφάνειάς της καταλαμβάνεται από ψηλότερα μέρη με πιο έντονες κλίσεις δυτικά και νοτιοδυτικά. Η υπόλοιπη έκτασή της έχει ομαλή κλίση με κύρια κατεύθυνση πτώσης της στάθμης, από δυτικά προς ανατολικά.

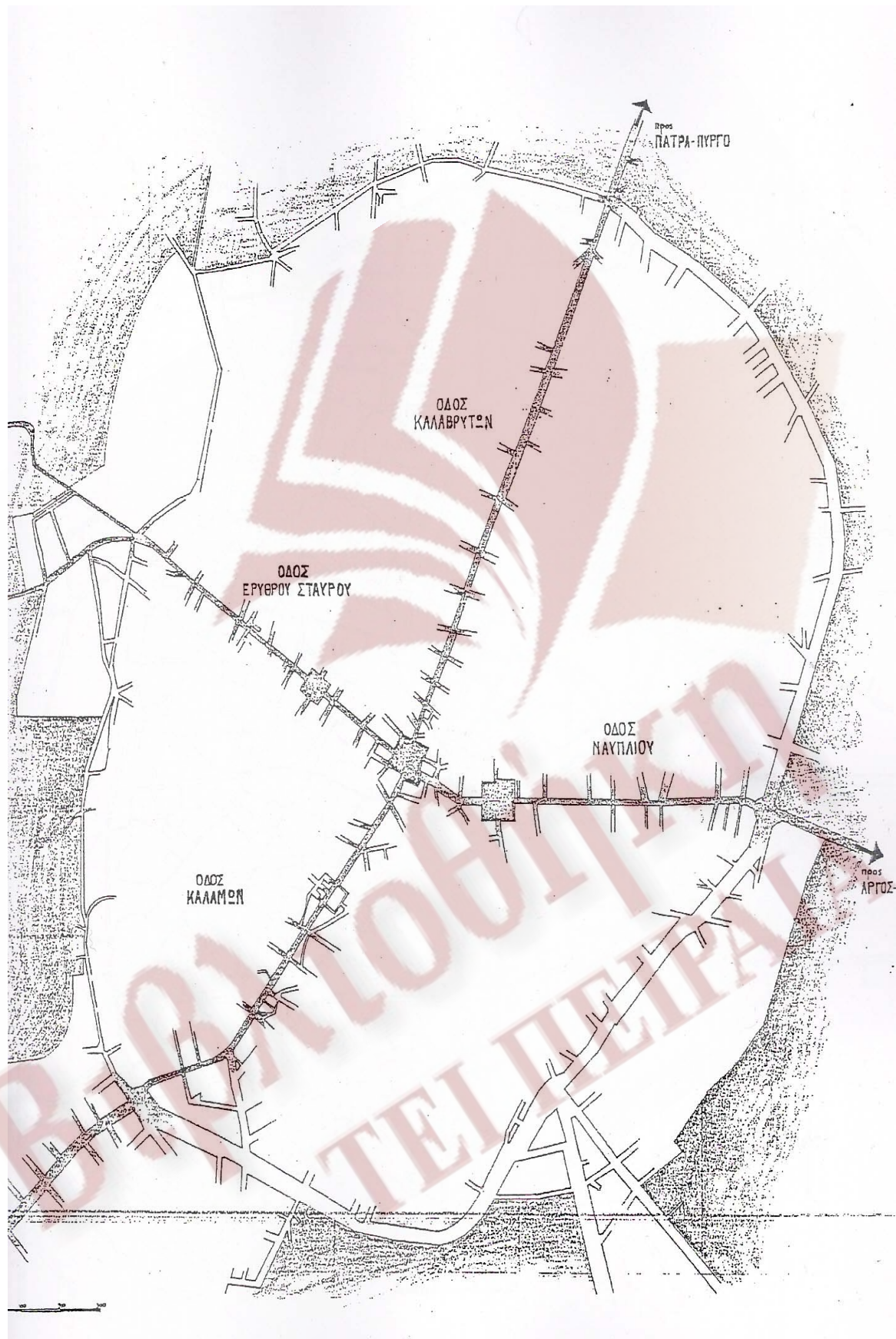
Συνέπεια της μορφής του εδάφους της ήταν να υπερέχουν κατακόρυφα της οριογραμμής του δομημένου χώρου, ο Αγ. Βασίλειος, η Δεξαμενή, ο Λόφος του Νοσοκομείου, το Στρατόπεδο, το σύνολο δε αυτό της πόλης να προβάλλει για τον παρατηρητή από ανατολικά, βορειοανατολικά και νότια στο σκούρο και πράσινο γενικά φόντο των λόφων. Η μεγάλη αύξηση του ύψους των νέων οικοδομών έχει διαφοροποιήσει αισθητά την εξωτερική αυτή εικόνα της πόλης.

Επίσης οι πολύ ομαλές κλίσεις στο μεγαλύτερο μέρος της πόλης επέτρεπαν στους κατοίκους να χρησιμοποιούν το ποδήλατο για μεγάλο αριθμό μετακινήσεων, απασχόλησης και αναψυχής.

Αναπτύσσεται πάνω σε δύο βασικούς οδικούς άξονες που τέμνονται σταυροειδώς στη σημερινή κεντρική πλατεία του Αγίου Βασιλείου, χώρο που κατά την οθωμανική περίοδο λειτουργούσε ως παζάρι και ήταν το κεντρικό σημείο της πόλης.¹ (Σχ. 2)

Υπήρξε και είναι και ως σήμερα σημαντικός οδικός κόμβος. Έχει ιδιαίτερα αστικό χαρακτήρα καθώς είναι ένα περιφερειακό βιοτεχνικό και χρηματιστικό-εμπορικό κέντρο.

1. Μουτσόπουλος – Δράγκος : Ρυθμιστικό Σχέδιο Τρίπολης

(Σχ. 2) Η σταυροειδής τομή των δύο βασικών οδικών αξόνων

- Οριοθέτηση Περιοχής Μελέτης

Η περιοχή μελέτης οριοθετείται από την περιφερειακή οδό της Τρίπολης, κατά μήκος της οποίας υπάρχουν ακτινικά έξοδοι προς Αθήνα, Σπάρτη, Καλαμάτα, Βυτίνα, Πύργο και Πάτρα, και περιλαμβάνει ολόκληρη την πόλη. (Σχ. 3)

Δε λαμβάνονται υπ' όψιν οι οικισμοί που εντάχθηκαν στο δήμο της πόλης με το νόμο του Καποδίστρια. Κατ' εξαίρεση θεωρήσαμε σκόπιμο να αναφερθούμε στην περιοχή όπου βρίσκεται το άλσος του Αγ. Γεωργίου (υπαίθριο θέατρο, πανεπιστήμιο, γηροκομείο, κλπ)., το συνοικισμό Κολοκοτρώνη(εργατικές κατοικίες) και στην βιομηχανική περιοχή καθώς υπάρχουν αξιόλογα κτίσματα για μελέτη.

Εκτενέστερη αναφορά γίνεται στον κεντρικό πυρήνα της πόλης, όπου βρίσκεται η πλατεία Αγ. Βασιλείου και αποτελεί το κέντρο της πόλης, τόσο για τους ντόπιους όσο και για τους περαστικούς. Πλαισιώνεται από την πλατεία Άρεως προς βορρά, την πλατεία Βαλτετσίου προς νότο την πλατεία Κολοκοτρώνη ανατολικά και την πλατεία Ανεξαρτησίας δυτικά.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ

Σχήμα 3.

- Ιστορική Αναδρομή

1. Η εμφάνιση και εξέλιξη της πόλης ως το 1828

Η Τρίπολη, σημαντικότερη πόλη σήμερα του αρκαδικού πεδίου στο οποίο ιδρύθηκαν και άκμασαν κατά την αρχαιότητα η Μαντινεία και η Τεγέα, αναφέρεται για πρώτη φορά στις γραπτές πηγές το 1467, ως οικισμός, με το όνομα Droboliza. Με την ίδια περίπου ονομασία, Drobogliza, σημειώνεται αργότερα κατά τον 16^ο αι. (1547) στον αρχαιότερο χάρτη της Νέας Ελλάδας που συντάχθηκε από τον Ιάκωβο Gastaldi.

Με βάση τα στοιχεία αυτά και σε συνδυασμό με θρύλους της περιοχής σχετικά με την ίδρυση της πόλης, ο Ν. Βέης θεωρεί ως πιθανό χρόνο εμφάνισης της Τρίπολης ακόμη και την εποχή που οι Παλαιολόγοι ήταν δεσπότες της Πελοποννήσου, εντάσσοντας μάλιστα την ίδρυση αυτή στα πλαίσια της καθόδου και εγκατάστασης των Αλβανών στην περιοχή τον 14^ο αι. Έχει μάλιστα διατυπωθεί και η άποψη ότι η ονομασία της πόλης ως Ντρομπολιτζά έχει τη ρίζα της στο σλαβικό *dabr-rol'e*, δηλαδή τόπος με βελανιδιές, από τα εκτεταμένα δάση βελανιδιάς που υπήρχαν στην περιοχή σύμφωνα άλλωστε και με τα «Αρκαδικά του Πausανία».

Οι Leake, Rouqueville και Henry Belle, περιηγητές στην προεπαναστατική Πελοπόννησο πίστευαν ότι η Τρίπολη προέρχεται από τη συνένωση τριών γειτονικών πόλεων (Τεγέας, Μαντινείας, Παλλαντίου), άποψη όμως που απορρίπτει ο μελετητής Ν. Μουτσόπουλος. Ο ίδιος υποστηρίζει ότι ο πρωταρχικός σχηματισμός της Τρίπολης ταυτίζεται με τον υποτυπώδη οικισμό Droboliza στη θέση της σημερινής Δεξαμενής, ο οποίος εμφανίζεται σε Βενετσιάνικους πίνακες του 1467 ως ερειπωμένο κάστρο υπό οθωμανική κυριαρχία. Ο οικισμός αυτός είχε μικρή σχετικά εξέλιξη κατά την διάρκεια της Α' Τουρκοκρατίας. Ωστόσο, στα μέσα του 17^{ου} αι. αναφέρεται ως ο πιο ανεπτυγμένος γεωργοκτηνοτροφικός οικισμός της επαρχίας. Την εποχή αυτή κατασκευάστηκε το πρώτο υδραγωγείο της πόλης, ένας ανοιχτός αγωγός για τη μεταφορά του νερού από τη θέση "Μάνα του νερού" στον οικισμό.

Στο διάστημα της Β' Ενετοκρατίας (1687-1715), η Τρίπολη εξακολουθούσε να είναι μια μικρή πόλη με πληθυσμό περίπου 1000

κατοίκων, σύμφωνα με την απογραφή των Ενετών (Grimani) του 1700.² Οι Ενετοί κατασκεύασαν και δεύτερο υδραγωγείο από τους Κήπους στο Βαλτέτσι και χωροθέτησαν το διοικητήριό τους στην περιοχή της σημερινής πλατείας του Άρεως.

Στην αρχή της Β΄ Τουρκοκρατίας (1715-1821) η Droboliza μετονομάστηκε από τους Τούρκους σε Ταραμπουλούζ, όπως η Τρίπολη της Αφρικής.³

Η Τρίπολη, ως φυσική επέκταση της αρτηρίας Κωνσταντινούπολη – Θεσσαλονίκη – Αθήνα, μέσω Κορίνθου – Άργους, απόκτησε ιδιαίτερη σημασία. Προοδευτικά αναδείχτηκε σε οικονομικό κέντρο δημιουργώντας στους κατοίκους της ελπίδες για μια γενικότερη βελτίωση της κατάστασής τους. Όμως, η επανάσταση του Ορλώφ (1769-1770) έκανε τις ελπίδες τους να εξανεμιστούν και είχε ως αποτέλεσμα την ολική καταστροφή της πόλης με το κάψιμο των σπιτιών και τη σφαγή 4000 Ελλήνων. Παρ' όλα αυτά, τα γεγονότα δεν αποδείχτηκαν ικανά να ανακόψουν την ανοδική κοινωνική πορεία της πόλης.⁴ Στα τέλη του 18^{ου} αιώνα η Τρίπολη σημείωνε εντυπωσιακή πληθυσμιακή αύξηση, αριθμώντας 15.000 – 20.000 κατοίκους, από τους οποίους οι Τούρκοι αποτελούσαν το 15 – 30 %. (Σχ. 4)

Οι Τούρκοι κατανόησαν την στρατηγική της θέση και, γύρω στο 1785, μετέφεραν σ' αυτήν από το Ναύπλιο την έδρα του πασά του Βιλαετίου του Μοριά, όπου την οχύρωσαν με ισχυρά τείχη (3,700μ. μήκος, 5,5μ. ύψος, 7 πύλες και 13 πύργους). Η οθωμανική Τρίπολη διέφερε ριζικά από τις υπόλοιπες οχυρωμένες βενετσιάνικες πόλεις. Στον περιτειχισμένο χώρο της περιλαμβάνονταν κήποι, καλλιεργήσιμες εκτάσεις και έλη. Το σεράι κάλυπτε μεγάλη έκταση και στέγαζε περίπου 1200 ανθρώπους, δηλαδή ήταν μια μικρή πόλη μέσα στην πόλη.⁵

2. Β. Παναγιωτόπουλος : Οικισμοί της Πελοποννήσου

3. Σ. Κυδωνιάτης : Το νεοκλασικό κίνημα και τα νεοκλασικά σπίτια της Τριπολιτσά

4. Πετρονώτης : Ελληνική παραδοσιακή Αρχιτεκτονική

5. Μουτσόπουλος : Ρυθμιστικό Σχέδιο Τρίπολης

(Σχ. 4) Π. Τσακόπουλος, Πολεοδομική, μορφολογική μελέτη της μετάβασης απ' την οθωμανική στην νεοελληνική πόλη. Ανάπτυπο από τα πρακτικά του Διεθνούς Συμποσίου Ιστορίας «Νεοελληνική Πόλη» της Εταιρίας Μελέτης Νέου Ελληνισμού, Αθήνα 1985, σελ. 312, σχ. 10

Μετά τη σχετική διοικητική αναδιάρθρωση που ακολούθησε τη μεταφορά της πρωτεύουσας του Βιλαετίου του Μοριά και με την εσωτερική μετακίνηση των Ελληνικών πληθυσμών στα πεδινά, όπου μέχρι τότε κυριαρχούσε το οθωμανικό στοιχείο, ενισχύθηκαν διάφορες υπάρχουσες πόλεις (Πάτρα, Μυστράς, Άργος, Κόρινθος, κ.α.) φτάνοντας σε σημείο ακμής κατά τις τελευταίες πριν από την επανάσταση δεκαετίες.

Η συνακόλουθη αλλά αμεθόδευτη ανάπτυξη των εμπορικών δραστηριοτήτων και η διάχυσή τους σε πολλά εμπορικά κέντρα δεν συνοδεύτηκε από ανάλογους ρυθμούς δημιουργίας αστικής ζωής.⁶ Από την έρευνα ωστόσο στην κοινωνική και οικονομική ιστορία τους, γνωρίζουμε ότι μερικά τουλάχιστον από τα κέντρα αυτά, δέχτηκαν σε πολεοδομικό επίπεδο, ισχυρές αναπτυξιακές ωθήσεις κατά την οθωμανική περίοδο.⁷

Έτσι, στην Τρίπολη, αναπτύχθηκαν ορισμένοι βιοτεχνικοί κλάδοι, όπως εκείνοι της βυρσοδεψίας (ενδεικτικά, υπήρχε συνοικισμός που έως σήμερα ονομάζεται ταμπάκικα και μέσα στα όριά του υπάρχει και η πλατεία βυρσοδεψείου), της σαπυνοποιίας και της υφαντουργίας – φανελοποιίας. Η πόλη υπήρξε κέντρο διακίνησης πολυτελών υφασμάτων για όλη την Πελοπόννησο.⁸

Αποτέλεσμα αυτής της εξέλιξης ήταν η δημιουργία αστικής τάξης. Η Τριπολιτσά μεταβλήθηκε σε κέντρο οικονομικών και διοικητικών λειτουργιών, αλλά και σε αγορά για την τοπική βιοτεχνία και την αγροτική παραγωγή, ενώ η ετήσια υπαίθρια εμποροπανήγυρις ήταν η δεύτερη σε μέγεθος στην Πελοπόννησο.

6. Σχέδια πόλεων στην Ελλάδα του 19ου αι.

7. Καρύδης : Χωρογραφία Νεωτερική

8. Α. Π. Θ., Πολυτεχνική Σχολή : Χαρακτηριστικά και προβλήματα των Ελ. Οικισμών

Κατά τον Σπ. Ασδραχά, πάντως ο χαρακτήρας ήταν περισσότερο χρηματιστικός, παρά εμπορικός (διαπραγμάτευση συναλλαγματικών, τοκισμός ξένων νομισμάτων) και είχε αναδειχθεί σε πρώτο χρηματιστικό κέντρο της χερσονήσου. Το ισχυρότερο μάλιστα χρηματιστικό – τοκογλυφικό κεφάλαιο κατά τον 18ο αιώνα ήταν το εβραϊκό. Ο Β. Κρεμμυδάς αναφέρει ότι οι Γάλλοι χρηματιστές και οι Εβραίοι της Τριπολιτσάς ήταν οι μόνοι δανειστές της Πελοποννήσου με τεράστια ως εκ τούτου κέρδη.⁹

Η ακμή αυτή είχε διάρκεια ως και την έναρξη της επανάστασης του 1821, οπότε η ιστορία της Τριπολιτσάς επισφραγίστηκε από τρεις αλληλοδιάδοχες καταστροφές. Η πρώτη σημειώθηκε κατά την άλωσή της από τους ξεσηκωμένους Έλληνες το Σεπτέμβριο του 1821. Τέσσερα χρόνια αργότερα, ερειπωμένη ήδη, χρησιμοποιήθηκε από τον Ιμπραήμ ως ορμητήριο.

Στο κέντρο των γεγονότων και μέσα στη διαδικασία αυτής της κατοχής υπέστη την δεύτερη καταστροφή ενώ η τρίτη ολοκληρωτική ισοπέδωσή της έγινε μετά τη ναυμαχία του Ναυαρίνου και κατά την αποχώρηση των Αιγυπτιακών στρατευμάτων το 1828. (Εικ. 1)

Αποτέλεσμα των καταστροφών αυτών είναι η ανυπαρξία σήμερα εμπράγματων μαρτυριών του οθωμανικού της παρελθόντος. Σύμφωνα με τον Α. Πετρονώτη ό,τι απέμεινε από εκείνη την εποχή είναι το “Ματζούνειον” (η δημόσια βιβλιοθήκη), σε μεγάλο βαθμό αλλοιωμένο κτίσμα, πιθανώς παλαιότερο και από την εποχή της ενετοκρατίας, κατά την παράδοση αποκαλούμενο “Καθολικόν” και ο Τζουμέ Χανές, ο γνωστός μεντρεσές (μουσουλμανικό ιεροσπουδαστήριο) στην πλατεία Αγ. Δημητρίου, ακόμη και σήμερα “μετόχι” της ομώνυμης εκκλησίας. Η παρουσία του αποτελεί τεκμήριο για την ύπαρξη και λειτουργία μουσουλμανικού τεμένους για κάποιο διάστημα στο σημείο του σημερινού ναού, ξαναχτισμένου στην προεπαναστατική του θέση, όπως και ο ναός των Ταξιαρχών.

9. Β. Κρεμμυδάς : Το εμπόριο της Πελοποννήσου στον 18ο αιώνα (1715 – 1792)

(Εικ. 1) Παναγιώτης Ζωγράφος : << Ο Πόλεμος Της Τριπολιτσάς >>

2. Η διοικητική αναβάθμιση της Τρίπολης και ο χαρακτήρας της ισλαμικής πόλης

Η κομβική θέση της Τρίπολης αλλά και η μεταφορά της έδρας του πασά του Βιλαετίου του Μοριά από το Ναύπλιο σ'αυτήν συντέλεσαν στην διοικητική της αναβάθμιση. Η αναβάθμιση αυτή απέδωσε στον οικισμό αυτομάτως τη θεσμική ιδιότητα της πόλης σύμφωνα με το οθωμανικό σύστημα, καθώς ο σχετικός χαρακτηρισμός αποδιδόταν από τους Τούρκους στους οικισμούς ανάλογα με την στρατηγική του σημασία, τις περισσότερες φορές ανεξάρτητα από το πληθυσμιακό του μέγεθος. Εδώ πρέπει να σημειώσουμε ότι η ισλαμική πόλη ήταν διαμορφωμένη με κριτήρια εντελώς διαφορετικά σε σχέση με την αντίστοιχη ευρωπαϊκή. Δεν είχε πολιτική υπόσταση, δεν ήταν δηλαδή νομικό πρόσωπο μέχρι το 1870. Επομένως η έννοια της κοινότητας δεν υπήρχε, με ό,τι αυτό συνεπάγεται (έλλειψη δημοτικής οργάνωσης, αστικού εξοπλισμού, υποδομών και κάθε είδους κανονισμών). Λειτουργούσε ως μια κυβερνητική υπηρεσία με ειδικευμένες, αλλά περιορισμένες αρμοδιότητες και με σχετική οικονομική αυτονομία.

Η απόδοση σ'έναν οικισμό της ιδιότητας της πόλης σήμαινε στην πράξη διαφοροποίηση του φορολογικού καθεστώτος και του είδους της οικονομίας που έπρεπε να αναπτυχθεί στα όριά του, καθώς σ'αυτούς τους δυο τομείς διακρίνονταν η πόλη από το χωριό. Ως προς τη φορολογία, φορολογούνταν με συντελεστή διπλάσιο από το χωριό, τα δε φορολογικά της έσοδα προορίζονταν αποκλειστικά για την ανώτερη φεουδαλική τάξη και τον σουλτάνο. Ως προς την οικονομία μόνο στις πόλεις επιτρεπόταν να λειτουργεί αγορά. Η πόλη δηλαδή αποτελούσε έναν μηχανισμό μεταφοράς του οικονομικού πλεονάσματος των αγροτικών περιοχών μέσω της φορολογίας στην οθωμανική στρατιωτική φεουδαλική τάξη, συντηρώντας την πρακτικά στην εξουσία.

Εκτός όμως όλων των παραπάνω, οι πόλεις τύχαιναν και ειδικής πολεοδομικής και μορφολογικής αντιμετώπισης, καθώς σ'αυτές δημιουργούνταν πολεοδομικά κέντρα με συγκεκριμένη πολεοδομική τυπολογία, ως δείγμα της οποίας εξελίχθηκε και η ισλαμική Τριπολιτσά.

Το κέντρο ακολουθεί το οθωμανικό μοντέλο ανάπτυξης, ενώ η όλη διάταξη της πόλης υπαγορεύεται από φυσικά στοιχεία. Η διάταξη των ελεύθερων χώρων της, όπως και άλλων οικισμών με τα ίδια χαρακτηριστικά, βασίζεται στο ανάγλυφο του εδάφους. Οι δρόμοι και τα μονοπάτια δεν έχουν γεωμετρικές χαράξεις, αλλά προσαρμόζονται στη μορφή του εδάφους.¹⁰

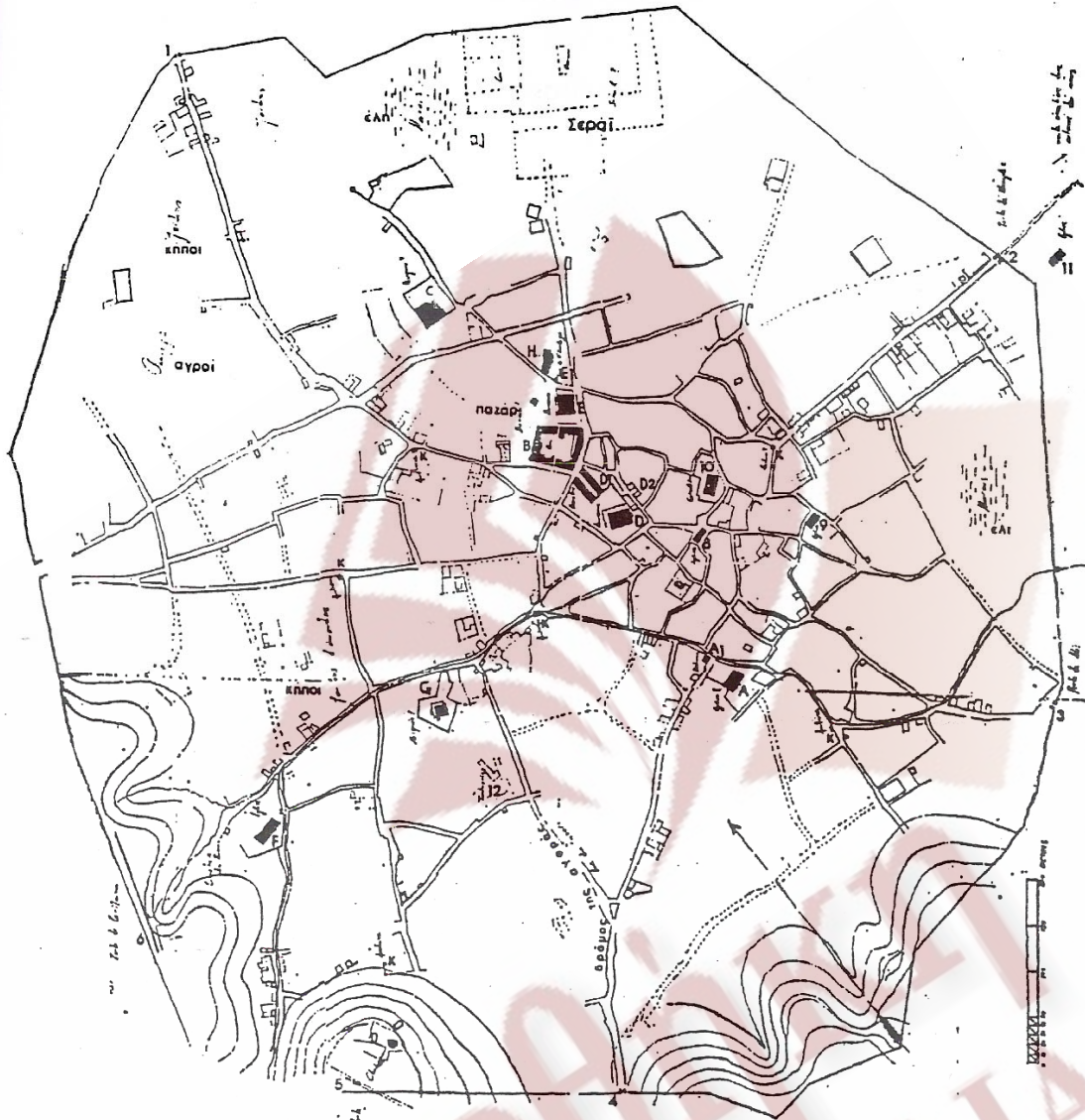
Κατά τον Δ. Ν. Καρύδη ωστόσο, η ανάπτυξη των πόλεων δε γινόταν τυχαία και ανοργάνωτα, αλλά η γενική οικοδομική δραστηριότητα ακολουθούσε την “εξάβιβλο” του Αρμενόπουλου (Θεσσαλονίκη 1345), περίληψη βυζαντινού αστικού και ποινικού δικαίου, που αποδεδειγμένα ήταν σε χρήση κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας.¹¹

Κατά τον Π.Τσακόπουλο¹² η οργάνωση των χώρων της πόλης γινόταν κατά ομόκεντρους κύκλους ενώ η προσέγγιση του κέντρου επιτυγχανόταν με διαδοχικούς διχασμούς του δρόμου (ατρακτοειδούς σχηματισμού που ξεκινούσε από τις πύλες του τείχους). Έτσι, στο κέντρο υπήρχε η ζώνη Α, το Kulilie, δηλαδή το συγκρότημα δημοσίων κτιρίων θρησκευτικού και κοινωφελούς χαρακτήρα και οι αγορές, η ζώνη Β, πυκνός οικιστικός ιστός με στενούς εμπορικούς δρόμους, η ζώνη Γ, δακτύλιος με περίκεντρους ελεύθερους χώρους, όπως οι αυλές τζαμιών και εκκλησιών, η ζώνη Δ, περιοχή διάσπαρτων συνοικιών και η ζώνη Ε, χώρος μεγάλων ελεύθερων εκτάσεων σε γειτνίαση με το τείχος. (Σχ. 5)

10. Φιλιππίδης : Νεοελληνική Αρχιτεκτονική

11. Καρύδης : Χωρογραφία Νεωτερική

12. Τρίπολη : Πολεοδομική, μορφολογική μελέτη της μετάβασης απ' την οθωμανική στη Νεοελληνική πόλη

Υπόμνημα

A. Άγιος Δημήτριος (τζαμί;)	A1. Μεντρεσές	B. Χάνι του Μπεκήρ πασά	C. Τζαμί(;)
D. Τζαμί του Μπεκήρ πασά	D1. Μπεντεστένι	D2. Καρσί	E. Τζαμί της Ώρας
E1. Πύργος της Ώρας	F. Εκκλησία των Αγγέλων (σήμερα Ταξιαρχών)	G. Τζαμί	H. Τουρκικό Λουτρό(;)
K. Δημόσιες Κρήνες	1. Πόρτα των Καλαβρύτων	2. Πόρτα του Ναυπλίου	3. Πόρτα του Μυστρά
4. Πόρτα του Λεονταρίου (Ναβαρίνου)	5. Πόρτα του φρουρίου	6. Πόρτα της Καρύταινας	
7. Πόρτα Αγ. Αθανασίου	8, 9, 11. Εκκλησίες	10. «Καθολικόν»	12. Βυρσοδεψεία

(Σχ. 5) Πολεοδομική αναπαράσταση της οθωμανικής Τρίπολης

Π. Τσακόπουλος, Πολεοδομική, μορφολογική μελέτη της μετάβασης απ' την οθωμανική στην νεοελληνική πόλη. Ανάπτυπο από τα πρακτικά του Διεθνούς Συμποσίου Ιστορίας «Νεοελληνική Πόλη» της Εταιρίας Μελέτης Νέου Ελληνισμού, Αθήνα 1985, σελ. 307, σχ. 7

Ζώνη Α, το Kulilie :

Κατά την οθωμανική αντίληψη οι πόλεις έπρεπε να έχουν μνημειακότητα και για το λόγο αυτό δημιουργούνταν τα κουλιγιέ, που ήταν συγκροτήματα δημοσίων και κοινοφελών κτιρίων θρησκευτικού ή μη χαρακτήρα, καθώς και βακούφια και εμπορικά κτίρια ή εργαστήρια σε μνημειακές συνθέσεις, στα κέντρα των εμπορικών περιοχών. Η πρόσβαση στις θέσεις αυτές γινόταν έμμεσα μέσα από διχαλωτούς δρόμους, που ξεκινούσαν από τις εισόδους των οικισμών. Ο σημαντικότερος εμπορικός δρόμος, ένα από τα τρία συστατικά στοιχεία της ισλαμικής πολεοδομικής τυπολογίας, μαζί με το σαράι και το εμπορικό κέντρο, διέσχιζε τις πόλεις με κεντρική τυπολογία, όπως η Τρίπολη, συνήθως από βορρά προς νότο, διερχόμενος από το κουλιγιέ και καταλήγοντας στο σαράι ή σε κάποιο κέντρο εξουσίας.

Στην οθωμανική Τρίπολη ο δρόμος αυτός άρχιζε από την οδό Καλαμών στο ύψος περίπου της “βίλλας του Τουρκοβασίλη”, όπου βρισκόταν η πύλη του Λεονταρίου, συνέχιζε από την σημερινή οδό Δεκάζου, η οποία έτεμνε την Καλαμών λίγο ψηλότερα από την πλατεία Βαλτετσίου, κατέβαινε την οδό Ταξιαρχών, διέσχιζε τη σημερινή κεντρική πλατεία διαγωνίως και τέλος επί της οδού Κέννεντυ έφθανε μέχρι την πλατεία Άρεως, όπου ήταν το κέντρο εξουσίας, το σαράι του Πασά. Όλη η κεντρική περιοχή από το σημερινό δημαρχείο της πόλης μέχρι την πλατεία Αγ.Βασιλείου (στην θέση του τεμένους του Μπεκήρ Πασά), περιλαμβανομένης της πλατείας Πετρινού, αποτελούσε την περιοχή του κουλιγιέ, όπου ήταν χωροθετημένα τα σημαντικότερα μουσουλμανικά δημόσια κτίρια (τζαμιά, πύργος ρολογιού, χάνι, λουτρά), τα δύο είδη της διαρκούς αγοράς (μπεζεστέν και τσαρσί) και ο χώρος της εβδομαδιαίας αγοράς (παζάρι) στην περιοχή όπου βρίσκεται σήμερα η εθνική τράπεζα και πίσω απ'αυτή. Η χάραξη του κεντρικού εμπορικού δρόμου δείχνει την έμμεση προσέγγιση του ισλαμικού κέντρου, καθώς δεν είχε ευθεία και άμεση πρόσβαση στο χώρο που βρισκόταν το τζαμί ως ένδειξη σεβασμού προς την ιερότητα του χώρου.

Ζώνες Β, Γ, Δ, Ε :

Στις μουσουλμανικές πόλεις, που είχαν ήδη διαμορφώσει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους από τον 15ο αι., γύρω από το κουλιγιέ διαμορφωνόταν μια κεντρική περιοχή με αποκλειστικά παραγωγικές και εμπορικές λειτουργίες, μέσα σε πολύ πυκνό πολεοδομικό ιστό, με υποχρεωτικά ισόγεια κτίσματα ως τα μέσα του 19ου αι.. Στον κεντρομόλο τύπο πόλης, που ισχύει και στην ισλαμική Τρίπολη, γύρω από το εμπορικό κέντρο δακτυλιοειδώς αναπτυσσόταν άλλη περιοχή με αραιό ιστό, όπου χωροθετούνταν οι συνοικίες, οι γνωστοί μαχαλάδες, αριθμώντας συχνά μόνο λίγα σπίτια, ως αυτόνομες και φαινομενικά άσχετες μεταξύ τους περιοχές κατοικίας, που ωστόσο συνδέονταν οργανικά μεταξύ τους με τη λειτουργία της αγοράς. Θρησκευτικοί χώροι κάθε θρησκείας και κοιμητήρια στις αυλές τους ήταν πάνω σε ομόκεντρους κύκλους νοητής χάραξης στον τύπο αυτό της πόλης. Στα όρια του οικισμού περιλαμβάνονταν κήποι, χείμαρροι, λιβάδια και δάση, όπου υπήρχαν, ώστε η λειτουργία του να είναι κατά το δυνατόν ελεγχόμενη και αυτόνομη.

Οι συνοικίες ήταν χωριστές ανά θρησκευτική εθνότητα (μιλλιέτ), τόπο καταγωγής ή επάγγελμα. Στην Τρίπολη είναι γνωστή η συνοικία “Δημητσανίτικα” στην οδό Θεοφιλοπούλου, τα “Ρουμελιώτικα” (όνομα που επίσης δηλώνει καταγωγή) από την οδό Κακλαμάνου, όπου άλλοτε ήταν η κατοικία της ομώνυμης οικογένειας, και γύρω από την οδό Παλλαντίου και η συνοικία του “Αγιοταξιάρχη”. Αναφέρεται επίσης η θέση της συνοικίας των Εβραίων πίσω από το Ψαροπάζαρο, που βρισκόταν κοντά στο ναό του Αγ.Δημητρίου. Οι Τούρκοι έμεναν στο κέντρο.

Όλες οι χριστιανικές συνοικίες της πόλης ήταν φτωχικές και χωροθετημένες αυτόνομα δακτυλιοειδώς και σε επαφή με το περιμετρικό τείχος, που ανέγειραν οι Οσμανλήδες το 1785. Η θέση και το περίγραμμα του τείχους, πράγματα που έχουν διασωθεί ως και σήμερα από συγκεκριμένους δρόμους, είναι ενδεικτικά της έκτασης και της διάταξης των οικιστικών περιοχών του οικισμού πριν την οχύρωση.

Η πολεοδομική αυτή πραγματικότητα έχει σφραγίσει την πραγματικότητα της σύγχρονης πόλης, επειδή καθόρισε το είδος της δομής και συγκρότησής της ως προς τις χρήσεις της γης (κεντροβαρικό με τη ζώνη

εμπορίου στο κέντρο), το είδος της μετέπειτα οικιστικής ανάπτυξης της (δακτυλιοειδής) και τους άξονες επικοινωνίας της (ακτινοειδής)

3. Η ισλαμική αγορά της Τρίπολης

Συνήθης οθωμανική πολεοδομική πρακτική ήταν, η δεσπόζουσα αγορά να πλαισιώνεται από επίσημα μουσουλμανικά κτίρια και να βρίσκεται σε ιδιαίτερη σχέση με το κεντρικό τζαμί, ενώ οι λειτουργίες της συμπληρώνονταν με άλλες ελεύθερου χρόνου (καφενείο, χώροι στάσης κλπ.).¹³

Η αγορά στην οθωμανική πόλη είχε ομοιότητες με τα βυζαντινά αστικά κέντρα και ήταν πεδίο αντανάκλασης της κυρίαρχης ιδεολογίας. Επιπλέον ήταν ο χώρος μέσα στον οποίο ασκείτο η άμεση ή έμμεση φορολογία. Εμπορικές πράξεις εκτός σημείων ελέγχου της πόλης απαγορεύονταν. Τα εισαγόμενα προϊόντα έμπαιναν ακολουθώντας συγκεκριμένη διαδρομή. Οι αγορές είχαν ισχυρή λειτουργική εξειδίκευση και υπήρχε καθορισμένη διάταξη ομοειδών εμποροβιομηχανικών δραστηριοτήτων.¹⁴

Στην Τρίπολη συναντάμε τριών ειδών αγορές. Το bezesten, ξεχωριστή αρχιτεκτονικά, μορφολογικά και λειτουργικά ομάδα κτιρίων, με σκεπαστούς χώρους αγοραπωλησιών, φύλαξης και αποθήκευσης πολύτιμων εμπορευμάτων, το carsi, δίκτυο σκεπαστών εμπορικών δρόμων με εξειδίκευση κατά είδος εμπορεύματος (πιθανότατα τα ερείπια κτισμάτων που στο σχέδιο του 1828 βρίσκονται δίπλα στο bezesten να ήταν από ερείπια του caszi)¹⁵ και το bazaar, υπαίθριος χώρος εβδομαδιαίας λειτουργίας με ιεράρχηση στη διάταξη των εμπορευμάτων και προσδιορισμένη θέση στην πόλη, πιθανότατα δίπλα στο χάνι και το τζαμί της χώρας. (Εικ. 2)

Ο βασικός λοιπόν ρόλος της πρωτεύουσας του Μοριά ήταν η ισλαμική αγορά. Ο οικονομικός αυτός μηχανισμός στην ορολογία της πολιτικής οικονομίας είναι η λεγόμενη εσωτερική αγορά, η οποία αναπτύχθηκε στον οικισμό με απόλυτη πληρότητα και ως προς τους τρεις της τύπους, δηλαδή τη διαρκή αγορά, την περιοδική αγορά και τα ετήσια πανηγύρια.

13 - 14. Καρύδης : Χωρογραφία Νεωτερική

15. Τσακόπουλος : Τρίπολη : Πολεοδομική, μορφολογική μελέτη της μετάβασης απ'την οθωμανική στη Νεοελληνική πόλη

(Εικ. 2) Τζαμί της Τριπολιτσάς του C. Wordsworth.

Η διαρκής αγορά (που συναντάται στα πιο ανεπτυγμένα κέντρα), αντιμετώπιζε τις ανάγκες των κατοίκων της πόλης και του αγροτικού περιγύρου, ενώ παράλληλα αποτελούσε εστία για την διενέργεια ευρύτερου εσωτερικού εμπορίου και σύνδεσμο για τις δραστηριότητες του εξωτερικού εμπορίου. Ήδη από τον 18ο αι. ανεπτυγμένες διαρκείς αγορές σημειώνονται στην Πελοπόννησο αυτή της Τρίπολης και της Πάτρας και κατά δεύτερο λόγο του Ναυπλίου.

Η εβδομαδιαία αγορά ήταν αυτή της αγροτικής περιφέρειας, όπου οι χωρικοί συγκέντρωναν και διέθεταν τα αγροτικά, φθαρτά προϊόντα τους. Από τον 17ο αι. είναι γνωστές οι εβδομαδιαίες αγορές της Πελοποννήσου, που διοργανώνονταν κάθε Δευτέρα στις πόλεις Καρύταινα, Ζάρνατα, Τρίπολη και

κατά τον επόμενο αιώνα προστέθηκαν η Πάτρα και η Καλαμάτα. Η περιοδική αγορά λειτουργούσε στο παζάρ, όπου από τον 17ο αι. λάμβανε χώρα κάθε Ιούνιο και το ετήσιο πανηγύρι της Τρίπολης.

Τα ετήσια εμπορικά πανηγύρια ήταν τα σημαντικότερα εμπορικά γεγονότα του χώρου. Εκεί συγκεντρώνονταν οι έμποροι, αντάλλασαν πληροφορίες, προχωρούσαν σε εμπορικές πράξεις και γνώριζαν τα νέα προϊόντα. Ανάμεσα στον Μυστρά, τη Γαστούνη, την Αρκαδιά (Κυπαρισσία) και τα Καλάβρυτα, η Τρίπολη και ο Μυστράς οργάνωναν τα σημαντικότερα ετήσια εμπορικά πανηγύρια τον 18ο αι., σύμφωνα με τη γαλλική προξενική αλληλογραφία. Σ'αυτό της Τρίπολης, που γινόταν την εβδομάδα της Πεντηκοστής, κλείνονταν συμφωνίες για την αγορά μεταξιού και στο δεύτερο, που γινόταν τον Αύγουστο και αργότερα τον Σεπτέμβριο, γίνονταν οι αγοραπωλησίες.

Μετά τα Ορλωφικά και ιδιαίτερα από τα μέσα του 18ου αι., με την επιπόνηση και καθιέρωση από τους Εβραίους της πόλης του συστήματος πληρωμής με συναλλαγματικές, που εκδίδονταν στο όνομα των εμπόρων, η Τρίπολη εξελίσσεται σε κόμβο του εξαγωγικού εμπορίου και του χρηματιστηρίου. Η προσχώρηση των αρκάδων κοτζαμπάσηδων στο οθωμανικό φεουδαλικό σύστημα με την εκμίσθωση των φορολογικών προσόδων της περιοχής, γίνεται αιτία να συγκεντρωθούν στις αρχές του 19ου αιώνα σε ελληνικά χέρια σημαντικά κεφάλαια, τα οποία όμως δεν διοχετεύονται στο εμπόριο ή σε παραγωγικές επενδύσεις, αλλά στο τρίπτυχο γη – υπομισθώσεις – τοκογλυφία, με τόκους που σημειώνονται της τάξης του 20 – 30 %.

Όλα τα ως τώρα αναφερθέντα είδη αγορών, που φιλοξένησαν την παραπάνω οικονομική δραστηριότητα, όπως αναπτύχθηκε στην διάρκεια του χρόνου από τον 17ο αιώνα και μετά στην πόλη, αποτέλεσαν ένα στοιχείο, που μαζί με άλλα καθόρισε την πολεοδομική μορφή και συγκρότηση της Τρίπολης. Οι αγορές της οθωμανικής εποχής ήταν πάντα κλαδικές και τοπογραφικά απολύτως καθορισμένες. Τα τελευταία ίχνη σε λειτουργία ορισμένων απ'αυτές εξακολουθούν να υπάρχουν στη σύγχρονη Τρίπολη και είναι τα “κλωνατζίδικα”, βορειοανατολικά του ναού του Αγ.βασιλείου, όπου ακόμη πωλούνται νήματα, τα “γύφτικα” (σιδεράδικα) επί της οδού Ουάσιγκτον και

στις παρόδους Δημητσάνης και Υψούντος, όπου εξακολουθούν να υπάρχουν καταστήματα σιδηρών εξαρτημάτων και υλικών, παραδοσιακών αγροτικών ή οικιακών εργαλείων καθώς και τροχιστήρια, η “σταραγορά” επί της οδού Νεομάρτυρος Δημητρίου, όπου διασώζεται ακόμα κάποιο κατάστημα πώλησης δημητριακών, ενώ το “γουρνοπάζαρο” λειτουργεί και σήμερα ως σύγχρονη υπαίθρια αγορά στην πλατεία Βαλτετσίου. Η θέση και η έκταση όλων των τύπων των οθωμανικών αγορών που αναπτύχθηκαν στην Τρίπολη, καθορίζει ακόμη την θέση και την έκταση του εμπορικού κέντρου της σύγχρονης πόλης.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ

4. Η ποιότητα του αστικού περιβάλλοντος στην ισλαμική Τρίπολη

Στην οθωμανική περίοδο, και μέχρι τα μέσα περίπου του 19^{ου} αιώνα, πολεοδομική νομοθεσία δεν υπήρχε, σε πολλές περιπτώσεις είναι γνωστό ότι εφαρμόζονταν οι βυζαντινοί κανόνες που περιλαμβάνονται στην Εξάβιβλο του Αρμενόπουλου. Η πρώτη προσπάθεια θέσπισης πολεοδομικού πλαισίου έγινε στο πλαίσιο των οθωμανικών μεταρρυθμίσεων στο νομικό σύστημα της αυτοκρατορίας, που επιχειρήθηκε σταδιακά από το 1839 ως το 1891, με στόχο τον εκσυγχρονισμό και “εξευρωπαϊσμό” της χώρας. Η προσπάθεια αυτή εκφράστηκε από την έκδοση τριών βασικών νομοθετημάτων το 1864, το 1882 και το 1891, με βάση τα οποία πραγματοποιήθηκαν σημαντικές πολεοδομικές επεμβάσεις με τον ανασχεδιασμό μεγάλων, κεντρικών κυρίως περιοχών σε αρκετές πόλεις του ελληνικού χώρου, διοικητικές πρωτεύουσες ή πόλεις με αναπτυξιακές προοπτικές, όπως η Θεσσαλονίκη, οι Σέρρες, η Λάρισα, ο Βόλος, η Νάουσα και η Ξάνθη. Καθώς όμως την περίοδο αυτή η Τρίπολη δεν βρισκόταν πια υπό την οθωμανική κυριαρχία, δεν ήταν δυνατό να επωφεληθεί από τις παραπάνω πρωτοβουλίες, με αποτέλεσμα να διασώζονται στη σύγχρονη πολεοδομία αυθεντικά, παραδοσιακά οθωμανικά χαρακτηριστικά.

Ως τα μέσα λοιπόν του 19^{ου} αιώνα, τα όρια μεταξύ ιδιωτικού και δημόσιου χώρου της πόλης γενικά ήταν ανύπαρκτα, καθώς ο καθένας έχτιζε, κατά κανόνα με ευτελή υλικά, σε αυθαίρετες θέσεις. Συνέπεια της χλωδους αυτής κατάστασης ήταν, ο πολεοδομικός ιστός των οικισμών να διαμορφώνεται τυχαία υπό το κράτος των αυθαιρέτων επεμβάσεων των κατοίκων και ως εκ τούτου να είναι εντελώς ακανόνιστος, δαιδαλώδης, με μικρά και όχι σταθερά πλάτη δρόμων. Το ίδιο ακανόνιστο ήταν το σχήμα των οικοπέδων, καθώς αυτά διαμορφώνονταν υπό πλήρη πολεοδομική αναρχία και μια τάση μεγάλου κατακερματισμού της γης, που οφείλονταν σε λόγους που σχετίζονται με την μουσουλμανική κοινωνική, οικονομική και θεσμική πραγματικότητα.

Η σχέση μεταξύ του ελεύθερου δημόσιου χώρου και του ιδιωτικού ήταν εξαιρετικά μικρή (διαμορφώνονταν σε ποσοστό γύρω στο 7 %) και μόνο μετά τις μεταρρυθμίσεις έφτασε στο 10 %. Παρά το γεγονός ότι η Τρίπολη έχει

πολεοδομηθεί από την απελευθέρωσή της και μετά, τόσο ο πολεοδομικός της ιστός όσο και τα οικόπεδα, κυρίως όμως το ποσοστό των ελεύθερων κοινόχρηστων χώρων, μαρτυρούν τα οθωμανικά τους χαρακτηριστικά από τα μικρά και συχνά μη σταθερά πλάτη των δρόμων, τη σχεδόν ανυπαρξία πεζοδρομίων, από τα συχνά αδιέξοδα, από το μικρό εμβαδόν των οικοπέδων, ιδιαίτερα στο εμπορικό κέντρο της πόλης, καθώς και από το ακανόνιστο σχήμα των τελευταίων.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό της μουσουλμανικής πόλης ήταν η έλλειψη κάθε αστικού εξοπλισμού και υποδομών για τις βασικές λειτουργίες της υδροδότησης, της αποχέτευσης, της καθαριότητας και του εξωραϊσμού. Η υδροδότηση γινόταν από πηγάδια και δημόσιες κρήνες στους μαχαλάδες και η υγιεινή της πόλης ήταν σε άθλια κατάσταση, καθώς οι δρόμοι λειτουργούσαν στην πράξη ως ανοικτοί αγωγοί απορροής των αστικών λυμάτων, με όλες τις αυτονόητες συνέπειες. Είναι γνωστές και σήμερα θέσεις δημοσίων κρηνών, που τροφοδοτούνταν από την δεξαμενή του οικισμού και οι οποίες έφταναν τις 22 παρά τις αλλεπάλληλες καταστροφές καθώς και φρεάτων. Απομεινάρια της οθωμανικής πρακτικής δυστυχώς παραμένει και σήμερα ο ανοικτός αγωγός των αστικών λυμάτων του ρέματος της Βολιμής.

Η ποιότητα του αστικού περιβάλλοντος στην ισλαμική πόλη μέχρι την περίοδο των μεταρρυθμίσεων και όχι μόνο ήταν κακή τόσο για τους λόγους ανυπαρξίας πολεοδομικών κανονισμών, όπως αναφέρθηκε, όσο και για λόγους κτιριοδομικής πρακτικής. Η κατάσταση των κτιρίων ήταν άθλια, καθώς οι επιτρεπόμενοι τρόποι δόμησης περιελάμβαναν ευτελή υλικά, τούβλα ωμά και ξύλα, με αποτέλεσμα οι μεγάλες πυρκαγιές, ιδιαίτερα στα πυκνοδομημένα εμπορικά κέντρα των πόλεων, να αποβούν πραγματική μάστιγα για την αυτοκρατορία. Ένας από τους στόχους των μεταρρυθμίσεων στον τομέα της πολεοδομίας, ήταν και η εισαγωγή νέων κτιριοδομικών κανόνων, που ενθάρρυναν τη χρήση πυρίμαχων υλικών, όπως η πέτρα, οι οπτόπλινθοι και ο σίδηρος. Οι πλειοψηφία των κατασκευών, τόσο των εμπορικών όσο και των κατοικιών, έδινε την εντύπωση άθλιων παραπηγμάτων, των οποίων περιγραφές έχουμε συχνά από έκπληκτους για το θέαμα ξένους περιηγητές.

Το μεγαλύτερο μέρος του εμπορικού κέντρου της σύγχρονης πόλης αποτελείται από μικρού εμβαδού καταστήματα με φέρουσα πέτρινη

περιμετρική τοιχοποιία, που αποτελεί ελληνική παραδοσιακή τεχνική. Συνήθως υπάρχει κεραμοσκεπής ξύλινη στέγη σε ύψος περίπου δύο ή ενός ορόφου, με το υπόλοιπο μέρος των κατασκευών κακής ποιότητας και κατάστασης από ευτελή υλικά (λαμαρίνες, πλάκες αμιαντοσιμέντου, στέγες πρόχειρης κατασκευής). Όλα αυτά τα στοιχεία (μικρό εμβαδόν, ακανόνιστο σχήμα, κακή κτιριοδομική κατάσταση) σημαντικού μέρους των αστικών εμπορικών εγκαταστάσεων, καθώς και η ύπαρξη ακόμη ορισμένων παλαιών κατοικιών, κατασκευασμένων από ωμά τούβλα, από λάσπη και άχυρο, επενδεδυμένων με σανίδες, απηχούν καταγωγή της εποχής πριν από την ισχύ των οθωμανικών μεταρρυθμίσεων, δηλαδή γύρω στα μέσα του 19ου αιώνα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ

5. Η νεοσύστατη αστική τάξη και η σφραγίδα της στον ιστό της μετεπαναστατικής πόλης.

Την αποδέσμευση πεδινών εδαφών, που σε μεγάλο ποσοστό κατείχαν μέχρι τότε οι Οθωμανοί, ακολούθησαν δημογραφικές ανακατατάξεις με τη σοβαρή μετακίνηση ανθρώπων από τα ορεινά και την αντίστοιχη βαθμιαία μετατόπιση του κέντρου βάρους της ελληνικής ζωής. Είναι χαρακτηριστικό ότι στη φάση αυτή ο πληθυσμός της Τρίπολης παρουσίασε αισθητή μείωση συγκριτικά με τις αρχές του αιώνα.¹⁶ Σ' αυτό συνέβαλε αποφασιστικά βεβαίως και η συρρίκνωση της πολιτικής – διοικητικής και στρατιωτικής λειτουργίας που η πόλη επιτελούσε στα χρόνια της Τουρκοκρατίας.

Η διοικητική οργάνωση του νέου κράτους, με απρόσωπο, συγκεντρωτικό και γραφειοκρατικό χαρακτήρα, ενίσχυσε το ρόλο της κεντρικής εξουσίας, η οργάνωση και η εγκατάσταση ωστόσο των τοπικών αρχών επέμεινε στις περιφέρειες των προηγούμενων μορφών κοινοτικής διοίκησης¹⁷ (Σχ. 6), πράγμα που έδειχνε ότι η Τρίπολη όχι μόνο γεωγραφικά, αλλά και διοικητικά θα αποτελούσε ξανά κομβικό σημείο.

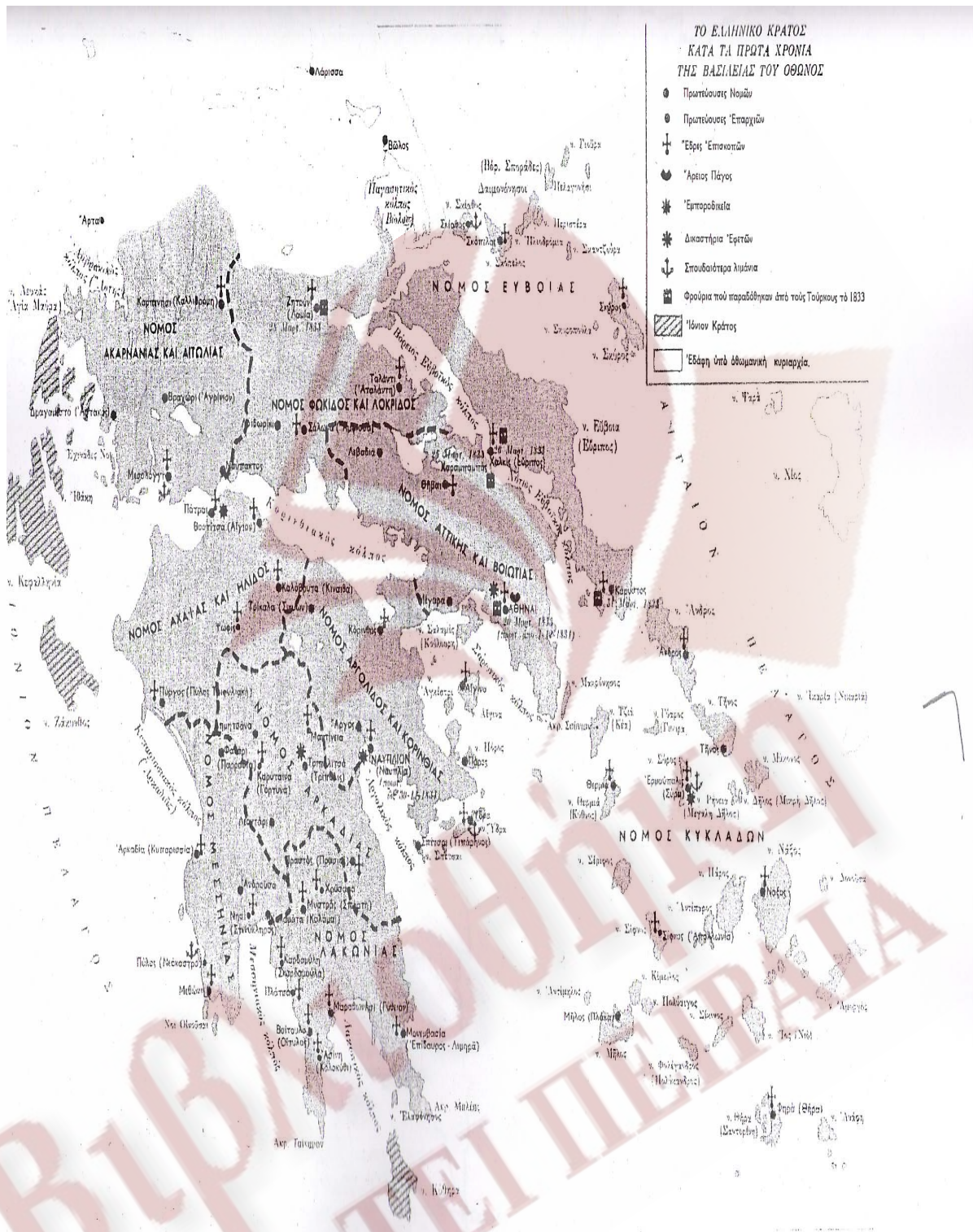
Στην Ελλάδα του 19^{ου} αιώνα, και σε αντίθεση με τη Δύση, δεν υπήρξαν βιομηχανικές περιοχές, αλλά πόλεις με επίδοση στη μεταποίηση και με διακομετακομιστικό χαρακτήρα.¹⁸ Παρά την παράδοση στις τέχνες και τις τεχνικές, και την προσφορά φθηνών πρώτων υλών, οι περιπτώσεις οργανωμένης βιομηχανικής παραγωγής ήταν σπάνιες.

Η υστέρηση αυτή δεν ήταν άσχετη με την έλλειψη επαρκούς χερσαίου δικτύου επικοινωνίας (ο οδικός άξονας Αθηνών – Τρίπολης διανοίχτηκε το 1856 και καλυπτόταν σε δυο μέρες, η δε σιδηροδρομική γραμμή Αθηνών – Κορίνθου – Τριπόλεως εγκαινιάστηκε το 1891), αλλά και με την ανυπαρξία κεφαλαίου κίνησης, όπως και διαθέσιμου εργατικού δυναμικού. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι το σιτάρι προελεύσεως Οδησού, προσφερόταν στο Ναύπλιο σε τιμή χαμηλότερη από αυτό της Τρίπολης.¹⁹

16 - 19. Ιστορία του Ελληνικού Έθνους

17. Ελένη Καλαφάτη : Πρακτικά Διεθνούς Συμποσίου Ιστορίας

18. Καλογρή – Τσακόπουλος : Πρακτικά Διεθνούς Συμποσίου Ιστορίας

(Σχ. 6) Χάρτης του Ελληνικού κράτους κατά τα πρώτα χρόνια της βασιλείας του Όθωνα

Την εποχή αυτή, στα μέσα περίπου του αιώνα, η Τρίπολη αναδείχθηκε σ'ένα από τα κέντρα που τελικά ευνοήθηκε από τις χωροκατανομές του πληθυσμού, πράγμα που ενδυνάμωσε και τις παραγωγικές δραστηριότητες της γύρω περιοχής.

Έχοντας αργότερα άμεση χερσαία επικοινωνία με το λιμάνι των Μύλων (το 1852 οι Μύλοι Αργολίδος αναφέρονταν ως επίνειο της Τρίπολης) εξελίχτηκε σε κόμβο διακίνησης αγαθών και σε χρηματιστικό κέντρο συνεχίζοντας την προεπαναστατική της παράδοση σ'αυτόν τον τομέα.

Προοδευτικά έγινε έδρα Ιερατικής Σχολής, Δικαστηρίου, Νοσοκομείου, Τριών ελληνικών σχολείων, Γυμνασίου, Εννέα δημοτικών, έθεσε υποψηφιότητα για την πρωτεύουσα του Ελληνικού κράτους, και τέλος, στις 15/9/1880, προκρίθηκε ως έδρα του ενός από τα τρία Διδασκαλεία (Παιδαγωγικές Ακαδημίες) που ιδρύθηκαν στην Ελλάδα.

Συνέπεια όλων αυτών ήταν η ανάπτυξη μιας αντίστοιχης αστικής τάξης, αποτελούμενης από εμπόρους, βιοτέχνες, χρηματιστές, δημόσιους – διοικητικούς υπαλλήλους αλλά και επιστήμονες, γιατρούς, δικηγόρους, κλπ. Η νέα αυτή τάξη που κυριαρχούσε στην κοινωνική ζωή, ήταν χωροθετημένη στο κέντρο κυρίως της πόλης και επεδίωκε την περαιτέρω προβολή της μέσω του κτισμένου περιβάλλοντος που άρχισε να παράγει.

Παρά τις επικοινωνιακές δυσκολίες, οι ανακατατάξεις και οι αλλαγές που συνέβαιναν στον ελληνικό χώρο έφταναν γρήγορα έως εκεί. Η εισβολή του νεοκλασικισμού που ακολούθησε την έλευση του Όθωνα και των Βαυαρών τεχνικών του, βρήκε πρόσφορο έδαφος στην Τρίπολη. Όπως και στην υπόλοιπη χώρα, οι αστοί ανακάλυπταν στο ένδοξο παρελθόν τους, τα πρότυπα και τα μέσα εντυπωσιασμού που ήθελαν για να διακριθούν. (Εικ. 3) Ακολούθησαν λοιπόν το νέο ρυθμό, ως κατ' ουσία μικροαστοί όμως και αδυνατώντας ν' αντεπεξέλθουν οικονομικά περιορίστηκαν στη μίμησή του.

(Εικ. 3) Τριπολιτσά (1834 - 1836) του Ludwig Koellnberger

6. Οικονομικές συνθήκες στη Μετεπαναστατική Τρίπολη

Το τέλος του απελευθερωτικού αγώνα βρήκε την Ελλάδα ερειπωμένη και αποδιοργανωμένη ως προς τις καλλιέργειες, το ζωικό κεφάλαιο και γενικά την παραγωγή.²⁰ Έτσι ο Καποδίστριας και οι Βαυαροί αργότερα έθεσαν ως βασικό τους στόχο την αναζωογόνηση της γεωργίας. Η μεταποίηση επίσης, και στην έκταση που είχε αναπτυχθεί, καταστράφηκε διαρκούντος του απελευθερωτικού αγώνα σχεδόν ολοκληρωτικά. Η ανάκαμψή της άργησε πολύ. Αντιθέτως το εμπόριο ιδιαίτερα στα παραδοσιακά κέντρα επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, όπως ήταν η Τρίπολη, προόδευσε θεαματικά και με γρήγορους ρυθμούς σύντομα έγινε ο σημαντικότερος οικονομικός παράγοντας μετά την γεωργία.²¹ Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο, το κενό που με την αποχώρηση των Τούρκων δημιουργήθηκε στις διοικητικές και ανώτερες τάξεις έπαινε να συμπληρωθεί από ετερόχθονες ή επαναπατρισθέντες, πολλοί από τους οποίους είχαν αποκτήσει ανάλογη εμπειρία υπηρετώντας στην οθωμανική διοίκηση, ή είχαν μορφωθεί στη Δύση, ή ήταν επιτυχημένοι επιχειρηματίες.²²

Η νέα αυτή υπαλληλία και γραφειοκρατία δημιούργησε νέες πηγές εισοδήματος, νέα πρότυπα ζωής και κοινωνικής συμπεριφοράς καθώς και νέους φορείς εξουσίας που την διαφοροποίησαν από τη γύρω αγροτική περιφέρεια, ωθώντας με τον τρόπο αυτό στην μετάβαση από την οικονομία της επιβίωσης σε αυτήν της αγοράς.

Σταδιακά και υπό την πίεση του γοργά αναπτυσσόμενου κέντρου Αθήνας – Πειραιά που απορρόφησε το μεγαλύτερο μέρος του εμπορίου, η Τρίπολη περιορίστηκε με ιδιαίτερη όμως επίδοση και ανάπτυξη σε τομείς όπως ο χρηματιστικός, η καλλιέργεια και διακίνηση ινδικής κάνναβης (κέντρο με παράδοση και προϊστορία) και η βυρσοδεψεία. Αποτέλεσμα τούτου ήταν το στρώμα των εμποροβιοτεχνών και διοικητικών υπαλλήλων να υπερισχύσει του υπόλοιπου πληθυσμού.

20 – 21 – 22. Κακουλά – Παπαμίχος – Χαστάογλου : Σχέδια πόλεων στην Ελλάδα του 19ου αιώνα

Προς το τέλος του αιώνα η Τρίπολη συγκαταλέγεται στις λίγες πόλεις των οποίων οι κάτοικοι υπερέβαιναν το επίπεδο των πέντε έως δέκα χιλιάδων κατοίκων. Η αυξητική πληθυσμιακή τάση της ωστόσο, διακόπηκε από την έξαρση του μεταναστευτικού ρεύματος προς τις Η.Π.Α. που παρατηρήθηκε τότε (μετά το 1896) και είχε ως αποτέλεσμα τη σημαντική μείωση του πληθυσμού της ορεινής κεντρικής Πελοποννήσου.²³

23. Κακουλά – Παπαμίχος – Χαστάογλου : Σχέδια πόλεων στην Ελλάδα του 19ου αιώνα

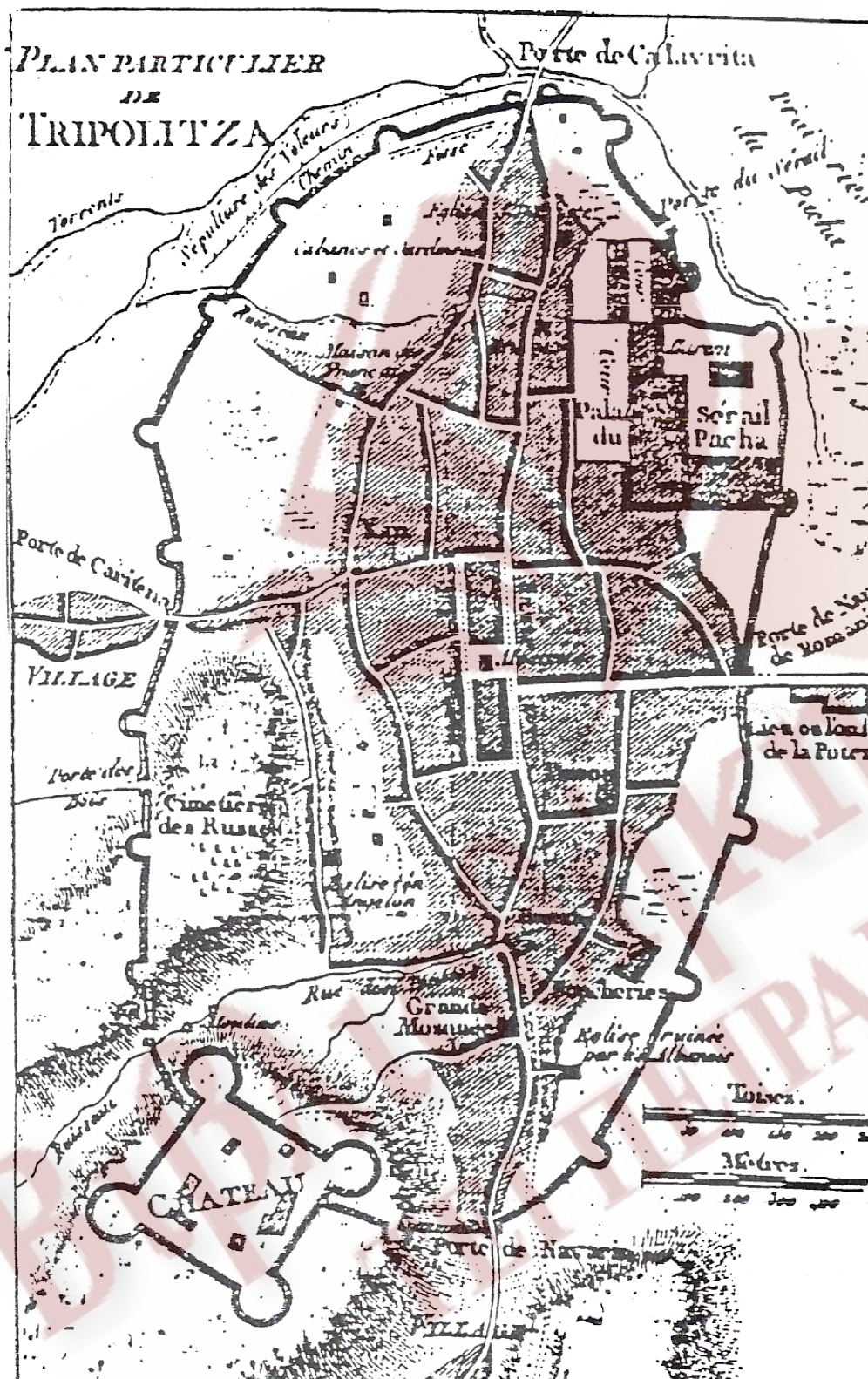
7. Η πολεοδομική εξέλιξη της Τρίπολης τον 19ο αιώνα

Οι πρώτες εικόνες και πληροφορίες που έχουμε, προέρχονται από διηγήσεις και σχέδια περιηγητών, στοιχεία όχι πάντα αξιόπιστα, συνδυαζόμενα όμως δίνουν μια εικόνα της πόλης αρκετά ολοκληρωμένη.

Από την προεπαναστατική λοιπόν περίοδο σώζονται τρία σχέδια της πόλης. Το πρώτο, “Plan particulier de Tripolitza” (Σχ. 7), έχει συνταχθεί από τον Barbie de Bocage για το βιβλίο του Rouqueville, κατά παραγγελία του ίδιου και σύμφωνα με τις δικές του οπτικές αναμνήσεις από την παραμονή του στην Τρίπολη το 1799, για να δημοσιευθεί στο βιβλίο του “Voyage en Moree” του 1805. Χειρόγραφο προσχέδιο του σχεδίου αυτού της πόλης, (Σχ. 8) βρίσκεται στη Γενάδειο Βιβλιοθήκη μαζί με μια σειρά σκίτσων του ίδιου από την πόλη. (Σχ. 9.1 – 9.2) Τα σχέδια αυτά είναι χρήσιμα για την τοπογραφική αναγνώριση της πόλης παρά τις ανακρίβειες στις λεπτομέρειες και τη δυσαναλογία στην αναπαράσταση των κύριων συγκροτημάτων της πόλης.²⁹

Εκτός των παραπάνω, υπάρχουν επίσης δύο σχεδόν όμοια σχέδια, που δημοσιεύθηκαν από τον Maxime Raybaud (“Memoires sur la Grece”, Paris 1832) (Σχ. 10) και τον T. Gordon (“History of Greek Revolution”, London 1832), που διακρίνονται και αυτά για ανακρίβειες, αλλά και για σημαντικές πληροφορίες, όπως η ύπαρξη μουσουλμανικών νεκροταφείων στο εσωτερικό της πόλης, σύμφωνα με την γνωστή άλλωστε ισλαμική αλλά και χριστιανική συνήθεια της εγκατάστασης των κοιμητηρίων στους περιβόλους των τζαμιών και των εκκλησιών, που απαγορεύτηκε στα μέσα του 19ου αι. με νόμο, στο πλαίσιο των οθωμανικών μεταρρυθμίσεων.

29. Τσακόπουλος : Πολεοδομική, μορφολογική μελέτη της μετάβασης απ' την οθωμανική στη Νεοελληνική πόλη

(Σχ. 7) Σχέδιο πόλης Τρίπολης, Barbie de Bocage "Plan particulier de Tripolitza"

Τ. Α. Γρισόπουλος, Ιστορία της Τριπολιτσάς, τ.Β1, Αθήνα 1976, σ.354

(Σχ. 8) Το χειρόγραφο σχέδιο του Barbie de Bocage
Γεννάδειος βιβλιοθήκη

(Σχ. 9.1) Σκίτσο του Barbie de Bocage
Γεννάδειος Βιβλιοθήκη

(Σχ. 9.2) Σκίτσο του Barbie de Bocage
Γεννάδειος Βιβλιοθήκη

Το σχέδιο Raybaud.

Υπόμνημα

1. Ακρόπολη	5. Σπίτι του Υψηλάντη μετά την άλωση
2. Πύργοι με θέσεις κανονιών	6. Τουρκικά νεκροταφεία
3. Σεράι	7. Παζάρι
4. Σπίτι του Μουσταφάμπεη	8. Τζαμιά

(Σχ. 10) Το σχέδιο του Maxime Raybaud

Π. Τσακόπουλος, Πολεοδομική, μορφολογική μελέτη της μετάβασης απ' την οθωμανική στην νεοελληνική πόλη. Ανάπτυπο από τα πρακτικά του Διεθνούς Συμποσίου Ιστορίας «Νεοελληνική Πόλη» της Εταιρίας Μελέτης Νέου Ελληνισμού, Αθήνα 1985, σελ. 303, σχ. 5

Μετά την διακήρυξη της ανεξαρτησίας οι υπό τον Καποδίστρια διορισμένες αρμόδιες αρχές επικέντρωσαν τις προσπάθειές τους στην αντιμετώπιση των προβλημάτων ανοικοδόμησης των κατεστραμμένων πόλεων, αλλά και στην αποτροπή της κληρονομημένης από την οθωμανική εποχή οικιστικής οργάνωσης.

Κατά την περίοδο αυτή το μεγαλύτερο μέρος των σχεδίων έγιναν από το Σταμάτη Βούλγαρη, αξιωματικό του Μηχανικού και της ταξιαρχίας της τοπογραφίας του εκστρατευτικού σώματος του στρατηγού Maison και τον συνεργάτη του Garnot, που επίσης προέρχεται από το σώμα του Maison, για την αποτύπωση της Οθωμανικής πόλης και το σχεδιασμό μιας νέας κατά το πρότυπο του νεοκλασικισμού.³¹ (Εικ. 4)

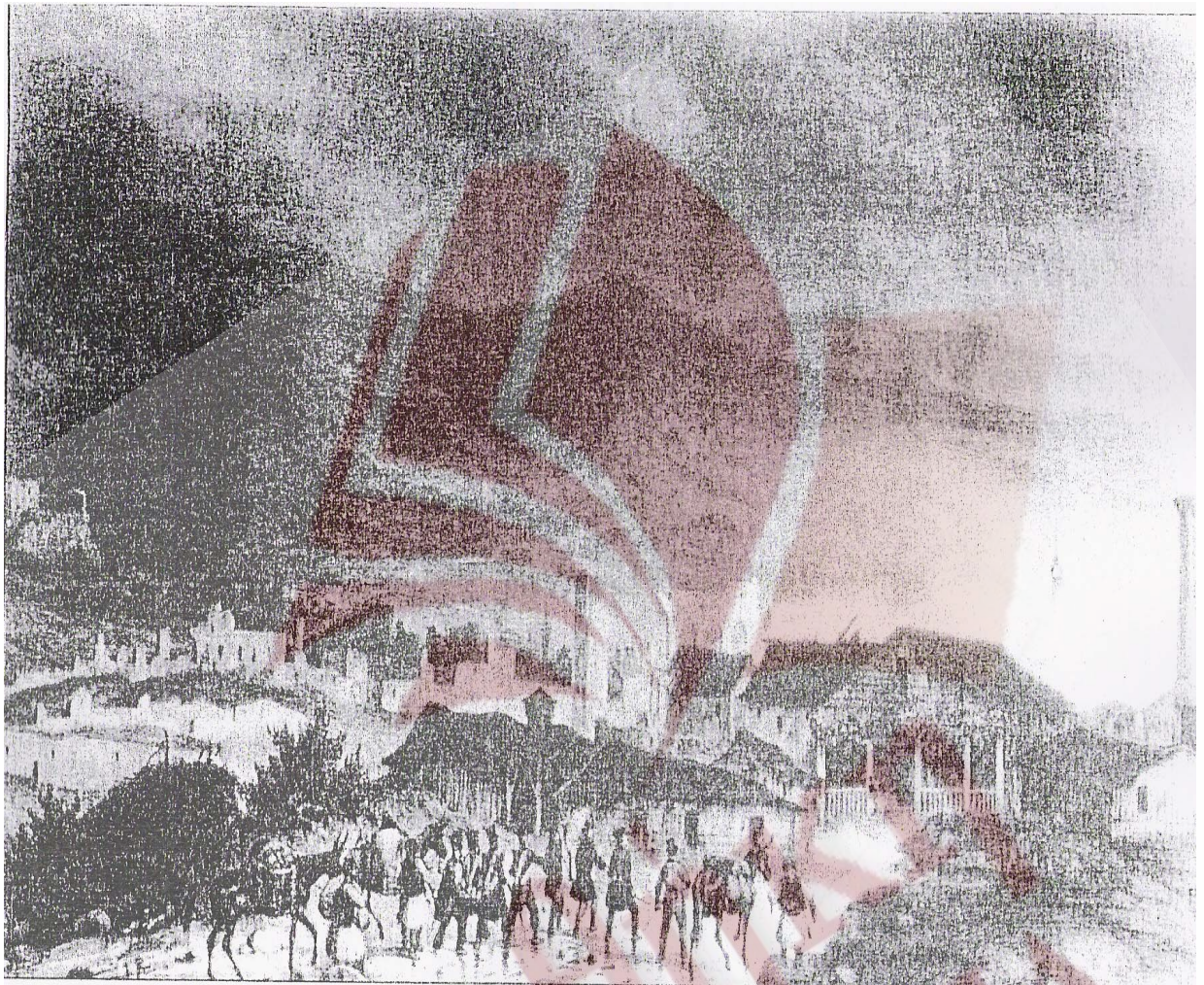
Ο Σταμάτης Βούλγαρης, Κερκυραίος στην καταγωγή, μηχανικός, γεωμέτρης, συγγραφέας και ζωγράφος, κατά την εκπόνηση των πολεοδομικών του σχεδίων χρησιμοποίησε διαγράμματα των ιδανικών πόλεων της Αναγέννησης, για να συμβολίσει το πέρασμα από την βαρβαρότητα στον πολιτισμό.³⁰

Η υπό την επίβλεψη του οργάνωση του ελληνικού αστικού χώρου γίνεται σύμφωνα με την αντίληψη του ενιαίου καννάβου ως ορθολογικού σχεδιασμού και δευτερευόντως με τη νεοκλασική πολεοδομία που ήταν διαδεδομένη στην Ευρώπη του τέλους του 18^{ου} και των αρχών του 19^{ου} αιώνα. Η αντίληψη αυτή αποβλέπει στην επικοινωνία, την υγιεινή, την αποδοτικότητα και απογραφή – έλεγχο του χώρου (δημογραφικό – οικονομικό – διοικητικό), επιδιώκοντας ταυτοχρόνως τη συμβολική ρήξη με το παρελθόν σε επίπεδο ιδεολογίας, θεσμών και μορφών, δηλαδή είναι αποδεσμευμένη από την τοπική συμμετρία και την επιφανειακή προβολή, ενώ χειρίζεται πιο άνετα τους ελεύθερους όγκους, τις κατατμήσεις των γωνιών, τις στοές, κ.α.³³

31. Πετρονώτης : Ελληνική παραδ. Αρχιτεκτονική – εκδ. Μέλισσα

30. Τσακόπουλος : Les plans des villes de Peloponnese en Grece et l'urbanisme Europeen du 19eme siecle

33. Θαλής Αργυρόπουλος : Α' Πανελλήνιο Συνέδριο, Ελληνικός ιστορικός οικισμός

(Εικ. 4) η Τριπολιτσά το 1829 – Τα μέλη της επιστημονικής αποστολής εισέρχονται στην Τριπολιτσά. Σχέδιο του P. Baccuet (1829). Λιθογραφία του St. Aulaire 19x30 εκ. ,Atlas, πιν. 25 (Πινακοθήκη της Ενώσεως Τριπολιτών Αττικής)

Κατά τον Γ. Μ. Σαρηγιάννη ωστόσο, τα πολεοδομικά σχέδια της εποχής του Καποδίστρια, στα οποία περιλαμβάνεται και αυτό της Τρίπολης, φέρουν ελάχιστα νεοκλασικά στοιχεία.

Μέσα σ' αυτήν τη συλλογιστική, το σχέδιο Βούλγαρη – Garnot για την Τρίπολη ήταν χαρακτηριστικό της σύγκρουσης δύο διαφορετικών οικιστικών φιλοσοφιών, της αντιπαράθεσης της ατρακτοειδούς δομής και έμμεσης πολλαπλής προσέγγισης του κέντρου της προεπαναστατικής πόλης με την προτεινόμενη κεντρικότητα, τη συμμετρία και την αξονική άμεση προσέγγιση της πλατείας. Με άλλα λόγια η πολυπλοκότητα της δομής του οθωμανικού ιστού βρισκόταν σε αντίθεση με την νεοκλασικίζουσα σκέψη και πρακτική για ομογενοποιημένο χώρο.³⁵

Ο Παναγιώτης Τσακόπουλος σχολιάζει χαρακτηριστικά, «Η μετάβαση της ευρωπαϊκής πόλης στον 19^ο αιώνα και η εκβιομηχάνιση συνοδεύεται στο επίπεδο του σχεδιασμού από την επιδίωξη ενός ομογενοποιημένου χώρου, όπου στόχος δεν είναι ο εξωραϊσμός της πόλης μέσω μιας ρητορικής σύνθεσης, αλλά η διαίρεσή της σε οικοδομικά τετράγωνα με το λειτουργικότερο δυνατό τρόπο, ο καθορισμός της σχέσης δημοσίου – ιδιωτικού χώρου και ο προγραμματισμός του οικιστικού εξοπλισμού».³⁶

Απαραίτητη προεργασία για το σχέδιο Βούλγαρη – Garnot, ήταν η λεπτομερής αποτύπωση του οθωμανικού πολεοδομικού ιστού, πράγμα που θα επέτρεπε τη μελέτη της δομής της παλιάς πόλης. Η αποτύπωση αυτή υπήρξε το κυριότερο σχεδιαστικό ντοκουμέντο για την αναπαράσταση του πολεοδομικού ιστού κατά τις αρχές του 19^{ου} αιώνα.

Στο μεταξύ οι εργασίες ανοικοδόμησης είχαν αρχίσει με ιδιωτική πρωτοβουλία των κατοίκων, οι οποίοι αποτελούνταν από παλαιούς Τριπολίτες, Αρκάδες γειτονικών επαρχιών και πρόσφυγες από την υπόδουλη Ελλάδα. Στην διεκπεραίωση των εργασιών βοήθησαν ανώνυμοι τεχνίτες που εφάρμοζαν τη γνωστή τους λαϊκή αρχιτεκτονική.

35. Αθήνα : Ευρωπαϊκή υπόθεση

36. Τσακόπουλος : Les plans des villes de Peloponnese en Grece et l'urbanisme Europeen du 19eme siecle

Η συγκρότηση μιας επιτροπής επίβλεψης της ανοικοδόμησης έγινε με σχετική καθυστέρηση και λίγο πριν την οριστική σύνθεση αναλάβουν οι Βούλγαρης – Garnot. Αποτέλεσμα αυτού ήταν βεβαίως, η εντατική οικιστική κάλυψη χωρίς να γίνεται πρόβλεψη για ελεύθερους και δημόσιους χώρους της πόλης. Αυτό επισημαίνουν οι Καυκαλά – Παπαμίχος – Χασταόγλου παρατηρώντας ότι, «Η νεοελληνική πόλη που διαμορφώνει ο 19^{ος} αιώνας, παράγεται εθνικά και πραγματοποιείται ιδιωτικά, με υποβαθμισμένη την παρουσία του δημοσίου στο χώρο της».

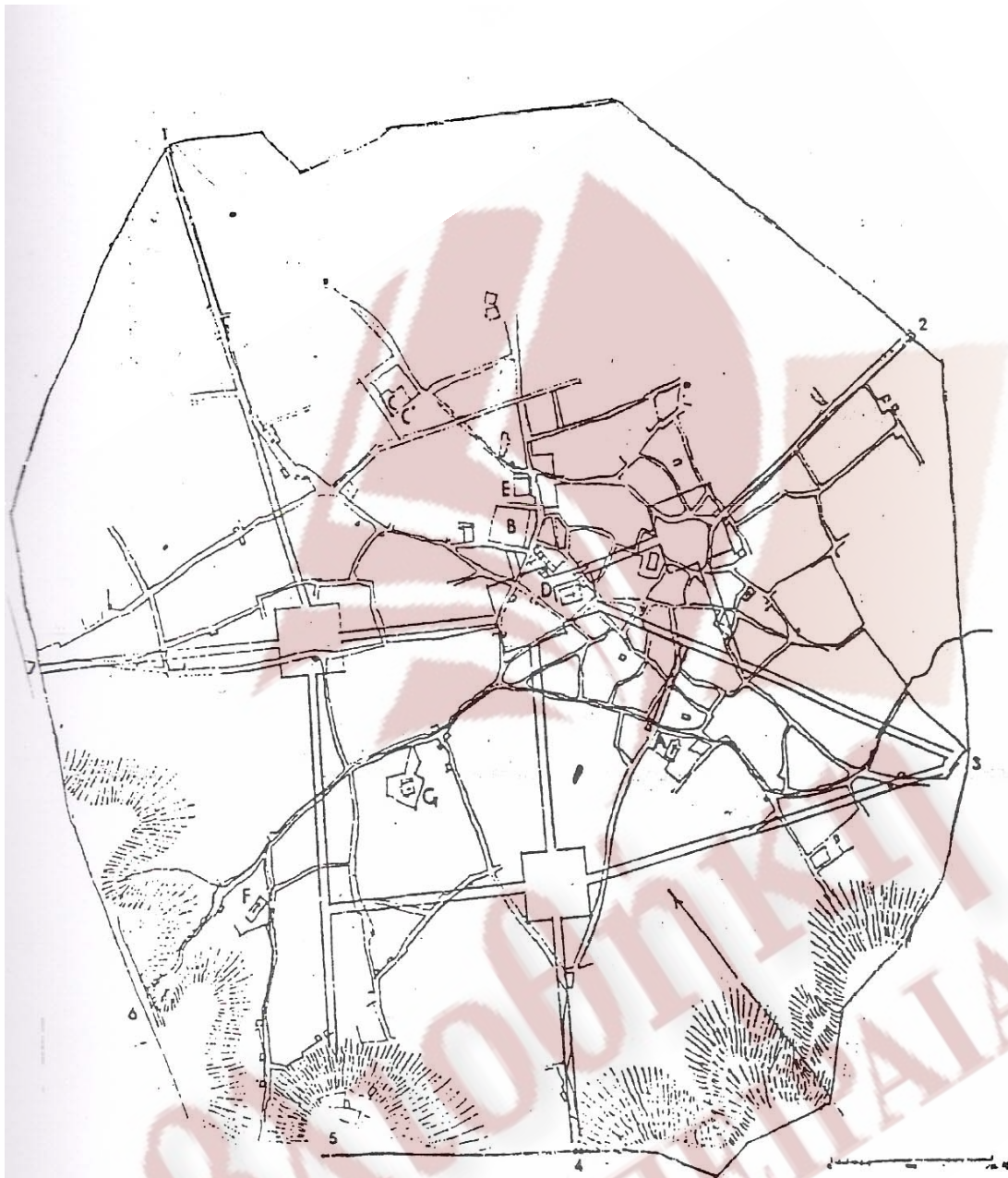
Η σημαντικότερη ενέργεια από άποψη προγραμματισμού και σχεδιασμού, ήταν το πρώτο πολεοδομικό διάταγμα που εξεδόθη στην Ελλάδα.³⁶ Τούτο υπαγόρευε σεβασμό στην ευθυγραμμία, την επιπεδομετρία, την τροποποίηση των ορίων, το μη σχηματισμό οξειών ή αμβλειών γωνιών και τη συνάφεια των αετωμάτων κατά ορθή γωνία. Τα αρχικά σχέδια, συμπεριλαμβανομένου αυτού της Τρίπολης, εκπονήθηκαν προ του εν λόγω διατάγματος, στις τροποποιήσεις τους πάντως που ακολούθησαν το έλαβαν υπ' όψιν τους.³⁷

Ως προς την Τρίπολη και τον πρώτο πολεοδομικό σχεδιασμό της, παρατηρούμε ότι χρησιμοποιείται η γεωμετρική χάραξη περισσότερο ως όργανο ορθολογισμού, παρά συμβολισμού. Άλλωστε όλα τα σχέδια που εκπονήθηκαν από τον Βούλγαρη την ίδια εποχή, χαρακτηρίζονταν από έναν στρατιωτικό ορθολογισμό, ούτως ή άλλως, και από αδρές, λιτές επεμβάσεις στους προϋπάρχοντες ιστούς. Επίσης οι παρεμβάσεις γίνονταν σταδιακά για την πιο εύκολη προσαρμογή των κατοίκων μιας και αυτοί ήταν που συνεισέφεραν στη χρηματοδότηση των εργασιών.³⁸

Στο υπ' όψιν σχέδιο του 1828 (σχ. 11), ο Βούλγαρης αν και περιορίζεται στους κύριους άξονες, καλύπτει ολόκληρη την εντός των τειχών πόλη. Τα δύο παραγωγικά στοιχεία της τελικής σύνθεσης είναι το κεντρικό τζαμί και οι πύλες του τείχους. Ο άξονας του κεντρικού τζαμιού καθορίζει τον άξονα της εκκλησίας που τοποθετείται στη θέση του και επομένως και της όλης πλατείας που σχηματίζεται εμπρός απ' αυτό.

36. Πολεοδομικό Διάταγμα του 1829 υπ' αριθμόν 10,927

37 - 38. Τσακόπουλος : Les plans des villes de Peloponnese en Grece et l'urbanisme Europeen du 19eme siecle

Το σχέδιο Garbol-Βούλγαρη (1828) (αντιγραφή).

Α. Άγ. Δημήτριος	Ε. τζαμί
Β. χάνι	Φ. εκκλησία των Αγγέλων
Γ. τζαμί	Ζ. εκκλησία (τζαμί)
Δ. Άγ. Βασίλειος (τζαμί)	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, πόρτες του τείχους

(Σχ. 11) Σχέδιο πόλης Τρίπολης 1828

Π. Τσακόπουλος, Πολεοδομική, μορφολογική μελέτη της μετάβασης απ' την οθωμανική στην νεοελληνική πόλη. Ανάπτυπο από τα πρακτικά του Διεθνούς Συμποσίου Ιστορίας «Νεοελληνική Πόλη» της Εταιρίας Μελέτης Νέου Ελληνισμού, Αθήνα 1985, σελ. 299, σχ. 1

Εν συνεχεία, και ενώνοντας τις πύλες με το κέντρο, δηλαδή την κεντρική πλατεία, φέρνει ευθείς δρόμους που διχοτομούν τις άλλοτε διχάλες του ιστού της οθωμανικής εποχής. Έτσι, ο υπάρχων ιστός φαίνεται καθαρά ότι επηρεάζει την τελική σύνθεση, παρ' ότι εδώ επικρατεί το πρακτικό και ορθολογιστικό πνεύμα. Αντίθετα προς την υπάρχουσα κατάσταση, προτείνεται ο τόσο διαφορετικός οθωμανικός ιστός, ν' αφομοιωθεί από τις αρχές και τις αντιλήψεις που ανήκουν στις ευρωπαϊκές και πιο ειδικά στις γαλλικές απόψεις του 19^{ου} αι., περί αρχιτεκτονικής και πολεοδομίας.

Στο σημείο που οι δύο κύριοι άξονες τέμνονται σε σχήμα σταυρού, σχηματίζεται η κεντρική πλατεία, η οποία είναι τετράγωνη με κλειστές γωνίες, πράγμα που παραπέμπει στην Αναγέννηση, ενώ στα μεσοδιαστήματα των άλλων αξόνων σχηματίζονται άλλες τρεις τετράγωνες με κλειστές γωνίες πλατείες, με πρόσβαση στο μέσο των πλευρών τους.

Συνακόλουθα προβλέπονταν πλακοστρώσεις, υπόνομοι για την απορροή των υδάτων, διανοίγονταν ευθείς και φαρδιοί δρόμοι για γρήγορες μεταφορές και στάθμευση, πεζοδρόμια για περιπάτους και ανοιχτοί χώροι για την ευδοκίμηση της κοινωνικής ζωής.

Τα ερείπια της Τρίπολης έδωσαν στο μηχανικό τη δυνατότητα να εφαρμόσει τη λύση του με απλότητα. Μ' αυτό τον τρόπο αποκαταστάθηκε κάπως η κανονικότητα στους χώρους της πόλης. Τα οικόπεδα χαράσσονταν με ευθύγραμμο στενό μέτωπο και μεγάλο βάθος και με επαναλαμβανόμενες αναλογίες, ώστε να εξασφαλίζεται η αποδοτικότητα της γης, ενώ τα κτίρια όπου ήταν δυνατόν, σχεδιάζονταν με παρόμοιες αναλογίες κατά ομάδες. Όλα αυτά είχαν ως αποτέλεσμα το σχέδιο της Τρίπολης να προκύψει τελικά αντιπροσωπευτικό σε ομοιογένεια και ισομεγέθη διαστήματα.³⁹

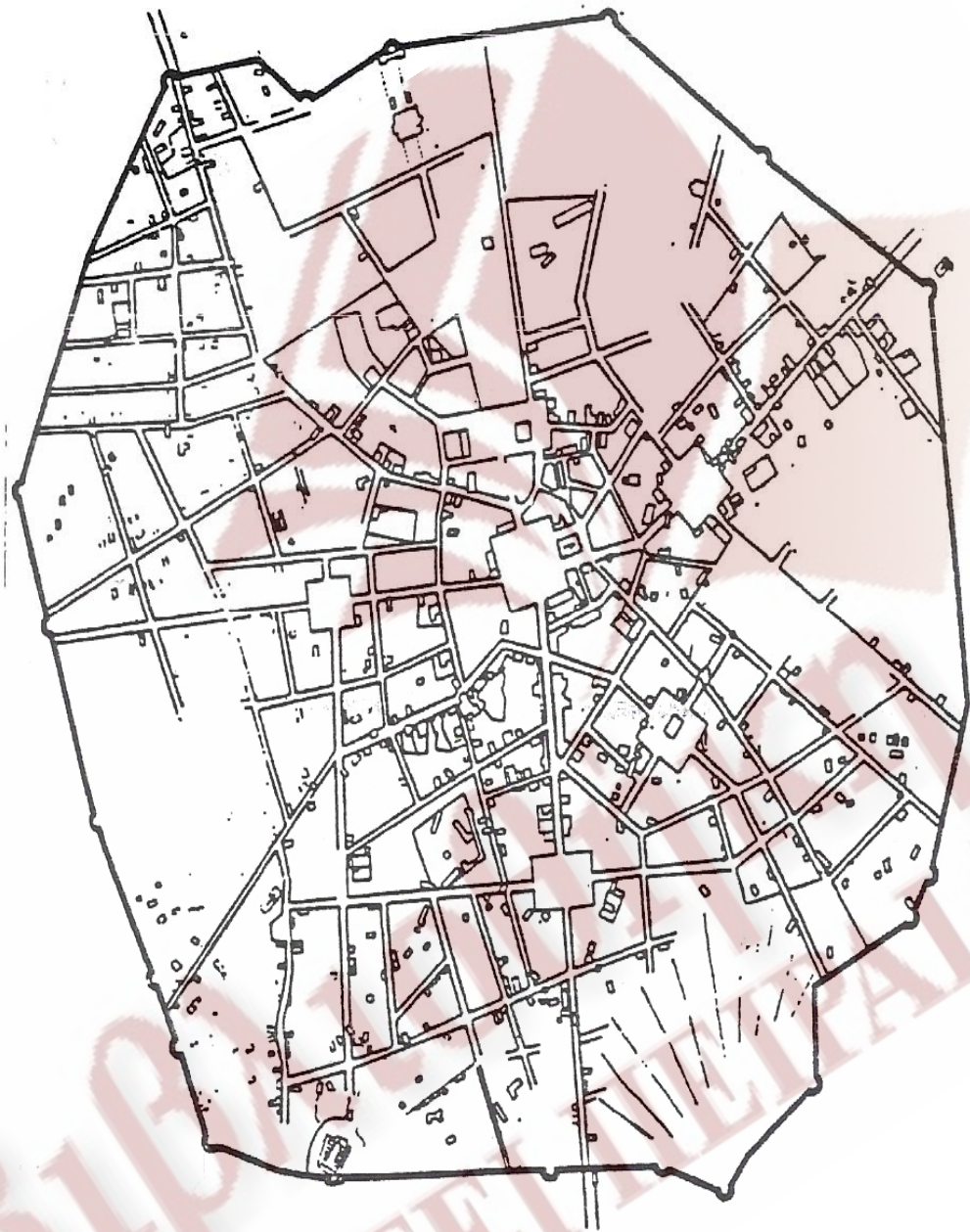
39. Τσακόπουλος : Les plans des villes de Peloponnese en Grece et l'urbanisme Europeen du 19eme siecle

Το έργο του Καποδίστρια διακόπηκε βίαια από την δολοφονία του το Σεπτέμβριο του 1831. Το σχέδιο Βούλγαρη του 1828, τροποποιήθηκε χωρίς να έχει προλάβει να εφαρμοστεί στο σύνολό του. Άλλωστε οι εργασίες ανοικοδόμησης είχαν ήδη αρχίσει πριν από την εκπόνησή του, με την ιδιωτική πρωτοβουλία των πολιτών, ενώ το γεγονός ότι το ίδιο το σχέδιο δε φαίνεται να συμβιβάστηκε αρκετά με τον υφιστάμενο ιστό, έγινε αφορμή δημιουργίας δυσαρεσκιών.

Από έγγραφο του γραμματέα Εσωτερικών του νεοσύστατου ελληνικού κράτους Ψύλλα, που απευθύνεται στον Όθωνα με ημερομηνία 27 Σεπτεμβρίου / 9 Οκτωβρίου 1833, πληροφορούμαστε ότι ο ανθυπολοχαγός του Μηχανικού Μανιατάκης είχε συντάξει άλλο σχέδιο της πόλης, τροποποιητικό αυτού του 1828, που ενέκρινε η “διεύθυνση του Μηχανικού”. Οι τροποποιήσεις αυτές περιλαμβάνονται στο τελευταίο γνωστό σχέδιο του 1836, το οποίο περιλαμβάνει ομοίως αποτύπωση των υπαρχόντων κτισμάτων και εφαρμόστηκε από το συνταγματάρχη και καθηγητή της στρατιωτικής σχολής, τεχνικό Δημ. Σταυρίδη (Σχ. 12). Το σχέδιο αυτό ενέμεινε στα κύρια χαρακτηριστικά του αρχικού σχεδίου, προσαρμόστηκε όμως περισσότερο στην πολύπλοκη πραγματικότητα της προϋπάρχουσας οθωμανικής διάταξης της πόλης.⁴¹

Αναλυτικότερα, διατηρούνταν οι κύριοι άξονες του σχεδίου Βούλγαρη, οι υπόλοιπες όμως χαράξεις ακολουθούσαν τις υφιστάμενες, δεδομένου ότι η ανοικοδόμηση είχε ήδη αρχίσει βάσει των παλαιών ιχνών. Προβλέπονται επίσης τροποποιήσεις ανά περίπτωση και τροποποιήσεις στο αρχικό σχήμα για λόγους προσαρμοστικότητας. Το αναθεωρημένο σχέδιο του 1836 έχει τελικά δύο πόλους, το ναό (πρώην τζαμί), τα δημόσια κτίρια και την αγορά αφ’ ενός και το σεράι αφ’ ετέρου, ενώ η κύρια τροποποίηση που επιφέρει και η οποία συνίσταται στη μείωση των διαστάσεων των περιφερειακών πλατειών, συμβάλλει ώστε η κεντρική πλατεία να κυριαρχήσει στο σύνολο και να γίνει κέντρο της πόλης με την καθολική έννοια, και κέντρο της σύνθεσης. Αποκτά έτσι ένα ακτινοκεντρικό σχήμα οργανωμένο σε κυκλικούς δακτυλίους και ακτινωτούς δρόμους που δεν υπήρχαν στον επί τουρκοκρατίας ιστό.

41. Τσακόπουλος : Les plans des villes de Peloponnese en Grece et l'urbanisme Europeen du 19eme siecle

(Σχ. 12) Σχέδιο πόλης Τρίπολης 1836

Μπούουερμαν 1957, χάρτης 2

Κεφάλαιο 1 : Πολεοδομικά χαρακτηριστικά

- Σημερινός πολεοδομικός ιστός

Η πόλη στα τέλη του 19^{ου} αιώνα ήταν ένα «πολεοδομικό υβρίδιο», όπως χαρακτηρίζει ο Τσακόπουλος. Κυρίαρχη αντίθεσή της, που παραμένει και ως σήμερα, ήταν η έλλειψη αντιστοιχίας ανάμεσα στο υπάρχον πολεοδομικό σχέδιο από τη μια πλευρά και την κατανομή και διάρθρωση των επί μέρους λειτουργιών από την άλλη, που εκφράζονται στο επίπεδο του καθορισμού των χρήσεων γης.

Το πρόβλημα έγινε δυσκολότερο τον επόμενο αιώνα. Το σχέδιο του 1955 (Σχ. 13) απεικονίζει εντονότερα και καθαρότερα την ίδια αντίφαση. Είναι απολύτως εμφανές ότι οι τάσεις που φαίνονται στο σχέδιο του 1836 στην εξέλιξη της λειτουργίας της κατοικίας παγιώθηκαν και αναπτύχθηκαν με μεγάλη αύξηση της πληθυσμιακής πυκνότητας από τη μια πλευρά, ενώ από την άλλη ο ιστός εξακολουθεί να κατακερματίζεται μέσα στα πλαίσια των αρχικών χαράξεων του Βούλγαρη, χωρίς να λαμβάνεται μέριμνα για τη χωροθέτηση των αστικών λειτουργιών που γεννά η πληθυσμιακή αύξηση και η γενικότερη ανάπτυξη. Όπως φάνηκε ανάγλυφα μέσα από την απογραφή που πραγματοποιήθηκε, το σχέδιο του 1828 εξυπηρέτησε την πόλη μέχρι ένα σημείο. Σύμφωνα με ιστορικές μαρτυρίες και τις σωζόμενες πληροφορίες, φαίνεται πως με την αύξηση του πληθυσμού στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και τη δημιουργηθείσα ανάγκη επέκτασης του χώρου λειτουργίας της αγοράς και της εμπορικής δραστηριότητας γενικότερα, η περιοχή κατοικίας σε ένα σημαντικό μέρος γύρω από το παραδοσιακό κέντρο της αρχικής πόλης μετατοπίστηκε σε υψηλότερο επίπεδο, στα αποκαλούμενα στην πόλη «πανωσηκώματα», τους ορόφους δηλαδή των νέων, διώροφων τότε κτιρίων, παραχωρώντας το ωφέλιμο εμβαδόν των ισογείων στις αυξημένες εμπορικές απαιτήσεις. Στις υπόλοιπες περιοχές ο χώρος αυτός αξιοποιήθηκε στην κατανομή του επί πλέον πληθυσμού για τις ανάγκες κατοικίας.

(Σχ. 13) Σχέδιο πόλης Τρίπολης 1955

Α. Πετρονότης, Αρκαδία, Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική, εκδ.

Μέλισσα, Αθήνα 1986, σελ. 16, σχ. 2

Το σχέδιο του 1955 εγκρίθηκε και τέθηκε σε ισχύ το 1959. Σε λίγα μόλις χρόνια έχουμε ήδη δύο τροποποιήσεις, η πρώτη το 1961 και η δεύτερη το 1963. Η ιστορία επαναλαμβάνεται και αμφότερες δεν προσέφεραν τίποτα το ουσιαστικό προς την κατεύθυνση της βελτίωσης λειτουργίας της πόλης στις νεώτερες συνθήκες. Απεναντίας κινήθηκαν με το γνωστό συντηρητικό πνεύμα του παρελθόντος, όχι για να δώσουν λύσεις στο θεμελιώδες ζήτημα της χωροθέτησης των διαρκώς πιεστικότερων αναγκών νέων ή διευρυνόμενων λειτουργιών, αλλά αντιθέτως για να προσαρμόσουν ακόμη περισσότερο το υπάρχον σχέδιο στις ασφυκτικότερες συνθήκες με αποσπασματικό, αλλά κυρίως μη διαρθρωτικό τρόπο.

Η κατάσταση επιδεινώθηκε δραματικά το τελευταίο τέταρτο του 20^{ου} αιώνα, με την ριζική αλλαγή των συνθηκών ζωής, παρά το ότι ο πληθυσμός της πόλης δεν αυξήθηκε σε μεγάλο βαθμό. Παρά την προηγηθείσα επέκταση της πόλης και την ενσωμάτωση περιμετρικών οικισμών στο πολεοδομικό της σύνολο ο ιστός εξακολουθεί να κατακερματίζεται μέσα στις βασικές χαράξεις του Βούλγαρη, χωρίς να αναδιαρθρώνεται. Η πυκνότητα του πληθυσμού, ιδιαίτερα στο κέντρο αυξήθηκε σε μεγάλο βαθμό με την ανοικοδόμηση πολυώροφων κτιρίων με το σύστημα της αντιπαροχής μέσα σ' ένα ιστό που ως τότε έτεινε να ταυτιστεί με τη μορφή που είχε τον 18^ο αιώνα. Νέες, εκρηκτικές πια ανάγκες αστικού εξοπλισμού και υποδομών εμφανίστηκαν. Η αναλογία του δημόσιου ελεύθερου χώρου μειώθηκε δραστικά, καθώς οι κοινόχρηστοι χώροι παρέμειναν οι ίδιοι, ενώ η πληθυσμιακή πυκνότητα εκτοξεύθηκε σε δυσανάλογα ύψη και η σύγχρονη τεχνολογία των μεταφορών κατέλαβε τους δρόμους σε βάρος των πεζών, οι οποίοι εξοστρακίστηκαν στα σχεδόν ανύπαρκτα πεζοδρόμια. Οι περισσότερες πλατείες από χώροι κοινωνικής ζωής, όπως τις είχε σχεδιάσει ο Βούλγαρης, μετατράπηκαν σε νησίδες κυκλοφορίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η πλατεία Αγ. Βασιλείου, η οποία, χάριν της κυκλοφορίας των οχημάτων, αποκόπηκε από το ναό, δηλαδή από το αρχιτεκτόνημα, για την ανάδειξη του οποίου σχεδιάστηκε. Δύο επίσης από τις υπόλοιπες, η πλατεία Κολοκοτρώνη και η πλατεία Εθνάρχου Μακαρίου (Ανεξαρτησίας), δε διαθέτουν πια κάποια πρόσβαση για το κοινό. Τέλος, σε επιστέγασμα όλων αυτών και σε πλήρη αντίθεση με την κατάσταση της πόλης, μια πληθώρα αποσπασματικών και σημειακών τροποποιήσεων

του σχεδίου πόλης εγκρίθηκε αν και υλοποιήθηκαν με αποκλειστικό σκοπό την μείωση πλάτους οδών στο τελευταίο αυτό διάστημα. Το αποτέλεσμα είναι η περαιτέρω μείωση της αναλογίας του δημόσιου κοινόχρηστου χώρου, η οποία, ακόμη και για τα πληθυσμιακά και διαρθρωτικά δεδομένα της πόλης του 1955, κυμαίνεται μετά την σύγχρονη αναθεώρηση σε επίπεδα χαμηλότερα ακόμη και από τα προβλεπόμενα στα πλαίσια του σχεδίου του έτους αυτού.

Στις αρχές τις δεκαετίας του 1980 τέθηκε σε εφαρμογή από την τότε κυβέρνηση το πρόγραμμα «Επιχείρηση Πολεοδομική Ανασυγκρότηση» (ΕΠΑ). Στο πλαίσιο αυτό εκπονήθηκε για την Τρίπολη Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο, που μεταξύ άλλων προέβλεπε τη ρύθμιση των χρήσεων γης με την απομάκρυνση κατ' αρχήν των πιο σημαντικών παραγωγικών λειτουργιών προβλεπόμενη Βιομηχανική ζώνη, με την πεζοδρόμηση της ζώνης του κέντρου και τη θέσπιση τεσσάρων πολεοδομικών ενοτήτων (γειτονιών) καθώς και τη χωροθέτηση των βασικών αστικών λειτουργιών στο παραπάνω πλαίσιο. Από τη σχετική σύμβαση, τέλος, προβλεπόταν επίσης η αναγνώριση της αρχιτεκτονικής φυσιογνωμίας της πόλης, ο εντοπισμός των αξιόλογων κτιρίων της πόλης και η δημιουργία σχετικού μητρώου, ο καθορισμός περιαστιακών ζωνών για τράπεζα γης, ζώνη οικιστικού ελέγχου κλπ. Από το εγκεκριμένο Γ.Π.Σ. έχουν υλοποιηθεί η Βιομηχανική ζώνη, με την παράλληλη μεταφορά των αντίστοιχων μονάδων σ' αυτήν, η μερική κατασκευή του περιφερειακού δακτυλίου της πόλης και μέρος των επεκτάσεων.

Τα 1992 ανατέθηκε και εκπονήθηκε η μελέτη αναθεώρησης του σχεδίου πόλης, εγκεκριμένη σήμερα για ένα τμήμα της, υπό εκπόνηση για το υπόλοιπο. Η αναθεώρηση αυτή δεν έχει παρεμβατικό χαρακτήρα, δεν υπεισέρχεται στο φλέγον ζήτημα της ρύθμισης των χρήσεων γης, απεναντίας περιορίζεται σε νέα προσαρμογή του ισχύοντος σχεδίου σε προδιαμορφωμένες καταστάσεις, επιλύοντας σημειακά ζητήματα διαχειριστικού και όχι δομικού χαρακτήρα, όπως απαιτεί η σημερινή κατάσταση λειτουργίας της πόλης.

Παράλληλα έχει ανατεθεί από το 1997 και εκπονηθεί μεσοπρόθεσμη κυκλοφοριακή μελέτη, με αντικείμενο την διαχείριση της υπάρχουσας κυκλοφορίας. Ο μεσοπρόθεσμος χαρακτήρας της μελέτης αυτής (5 – 7 έτη), σε συνδυασμό με την έλλειψη πολεοδομικής μελέτης για τον καθορισμό των

χρήσεων γης, καθώς και όρων δόμησης που να ρυθμίζουν την πληθυσμιακή πυκνότητα στην οποία η υφιστάμενη πολεοδομική και οικιστική υποδομή να είναι δυνατόν να ανταποκριθεί (πλάτη δρόμων, αναλογία δημόσιου κοινόχρηστου χώρου, υφιστάμενη κτιριακή υποδομή, αρχιτεκτονική και πολιτιστική κληρονομιά, κ.λ.π.), δεν επιτρέπουν τη λύση του προβλήματος της ομαλής λειτουργίας της πόλης, που εκφράζεται κατ' αρχήν με την εμφάνιση έντονης κυκλοφοριακής συμφόρησης και μη αναστρέψιμης αλλοίωσης του περιβάλλοντος.

Πιο συγκεκριμένα η κατάσταση αυτή διαμορφώνεται από τους εξαιρετικά υψηλούς συντελεστές δόμησης, που ισχύουν στην πόλη και ιδιαίτερα στο ιστορικό της κέντρο, σε συνδυασμό με την κατάργηση των ειδικών διατάξεων ποσοστού κάλυψης και μέγιστων επιτρεπόμενων υψών, που συνόδευσε την ισχύ του Γ.Ο.Κ. 1985. Το γεγονός αυτό είχε ως συνέπεια τη δραματική αύξηση της πληθυσμιακής πυκνότητας στην εξεταζόμενη περιοχή, την ποιοτική και υγιεινή υποβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος, την καταστροφή και αλλοίωση της ιστορικής και αρχιτεκτονικής φυσιογνωμίας της πόλης, τη λειτουργική συμφόρηση του αστικού χώρου, ο οποίος εκ των πραγμάτων δεν διαθέτει τις προϋποθέσεις, ώστε να ανταποκριθεί στο συγκεκριμένο επιβαλλόμενο είδος χρήσης. Από την έλλειψη πολεοδομικής μελέτης κατανομής χρήσεων γης, με αποτέλεσμα την ανάπτυξη απρογραμματίστων χρήσεων, που ανεξέλεγκτα διαμορφώνουν το πρόσωπο και το χαρακτήρα της πόλης, συμβάλλουν στη δημιουργία πυρήνων περιβαλλοντικής ρύπανσης ή όχλησης και κάθε είδους διασταυρουμένων κινήσεων, με συνέπεια συχνή κυκλοφοριακή συμφόρηση και επιδείνωση της ποιότητας της ατμόσφαιρας στην περιοχή του κέντρου, διαμορφώνουν ανεξέλεγκτα τις αξίες των αστικών ακινήτων, επιδεινώνοντας σε ορισμένες περιπτώσεις τις προϋποθέσεις παραγωγικής χωροθέτησης άλλων χρήσεων λόγω δημιουργίας απαγορευτικού κόστους εγκαταστάσεων.

- Χρήσεις γης

Σύμφωνα με τη μελέτη "Χωροταξικό Σχέδιο Περιφέρειας Πελοποννήσου" η εδαφική οργάνωση και χρήσεις γης του δήμου Τρίπολης είναι οι εξής :

Συνολική έκταση	157.800 στρ.
Πεδινές περιοχές	46,26%
Ημιορεινές περιοχές	5,96%
Ορεινές περιοχές	47,78%
Καλλιεργούμενη έκταση	28,50%
Κτηνοτροφική γη	38,50%
Δασοκάλυψη κατά ΕΣΥΕ	25,00%
Οικιστική χρήση	8,00%
Πολεοδομικές περιοχές (εγκεκριμ. Π.Μ.)	1,02%
>> >> (ΒΙΠΑ ΒΙΟΠΑ)	1,03%
Εξωαστική ζώνη με σχέδιο χρήσεων	3,53%

Η πόλη σήμερα λειτουργεί ως διοικητικό κέντρο ολόκληρης της περιφέρειας και ως εμπορικό κέντρο της ευρύτερης περιοχής. Μελλοντικά θα εξακολουθεί να αποτελεί πόλο έλξης των κατοίκων της ευρύτερης περιοχής, με αποτέλεσμα να διατηρηθεί η επιβάρυνση τόσο του κεντρικού πυρήνα της πόλης όσο και του περιαστικού αγροτικού χώρου της από τις μετακινήσεις για παροχή υπηρεσιών.⁴²

Η συγκέντρωση του συνόλου των υπηρεσιών σήμερα παρατηρείται στη περιοχή του κέντρου και ιδιαίτερα γύρω από τις κεντρικές πλατείες.

Οι κεντρικές λειτουργίες από τις πλατείες διασκορπίστηκαν στους γύρω δρόμους κατά μήκος των κεντρικών αρτηριών που τις συνδέουν.

42. Χωροταξικό Σχέδιο Περιφέρειας Πελοποννήσου

Ο άξονας που συνδέει την πλατεία Άρεως με την πλατεία Αγ. Βασιλείου (οδός Κέννεντυ – οδός Εθνικής Αντιστάσεως) συγκεντρώνει κυρίως χρήσεις διοίκησης και εμπορικών καταστημάτων καταλήγοντας στην πλατεία Άρεως, όπου συγκεντρώνονται κυρίως χρήσεις αναψυχής και πολιτιστικών δραστηριοτήτων. Αντίθετα, η οδός προς την πλατεία Βαλτετσίου (Ουάσιγκτον) είναι καθαρά εμπορικός άξονας και περιλαμβάνει χρήσεις λιανικού – καθημερινού εμπορίου. Η πλατεία Κολοκοτρώνη, λόγω της άμεσης σύνδεσής της με τις εθνικές οδούς Κορίνθου και Σπάρτης λειτουργεί κυρίως ως συγκοινωνιακός κόμβος.

Σύμφωνα με τις προτάσεις του Γ.Π.Σ. για διάκριση του εμπορικού και διοικητικού κέντρου υπάρχει η απομάκρυνση των οχλουσών χρήσεων (μετεγκατάσταση βιομηχανιών στη ΒΙ.ΠΕ.) καθώς και η χωροθέτηση εντατικών χρήσεων (ΑΕΙ, ΚΤΕΛ) εκτός του πυρήνα του οικισμού.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ

Τα τετραώροφα κτίρια, τα οποία κτίστηκαν (στην πλειοψηφία τους) μεταξύ 1978 και 1985 εμφανίζουν μια σχεδόν ομοιόμορφη κατανομή στην πόλη. (Σχ. 14)

(Σχ. 14) Κτίρια 4 ορόφων
Μελέτη ανάπλασης ιστορικού κέντρου

Τα ψηλότερα κτίρια (5,6,7 όροφοι) κατασκευάστηκαν μετά το 1985 και συγκεντρώνονται προς το παρόν στη κεντρική περιοχή, όπου η ανοικοδόμηση φαίνεται πιο έντονη μέχρι σήμερα.(Σχ. 15) Ο αριθμός των τελευταίων είναι σημαντικός και η επίπτωση στο δομημένο περιβάλλον μεγάλη. Σημαντικότερη όμως επίπτωση στη ζωή της πόλης στην ευρύτερη περιοχή του κέντρου, έχει η αύξηση των πυκνοτήτων από την υλοποίηση των μεγάλων Σ.Δ. (Σχ. 16)

(Σχ. 15) Κτίρια 5,6 και 7 ορόφων
Μελέτη ανάπτυξης ιστορικού κέντρου

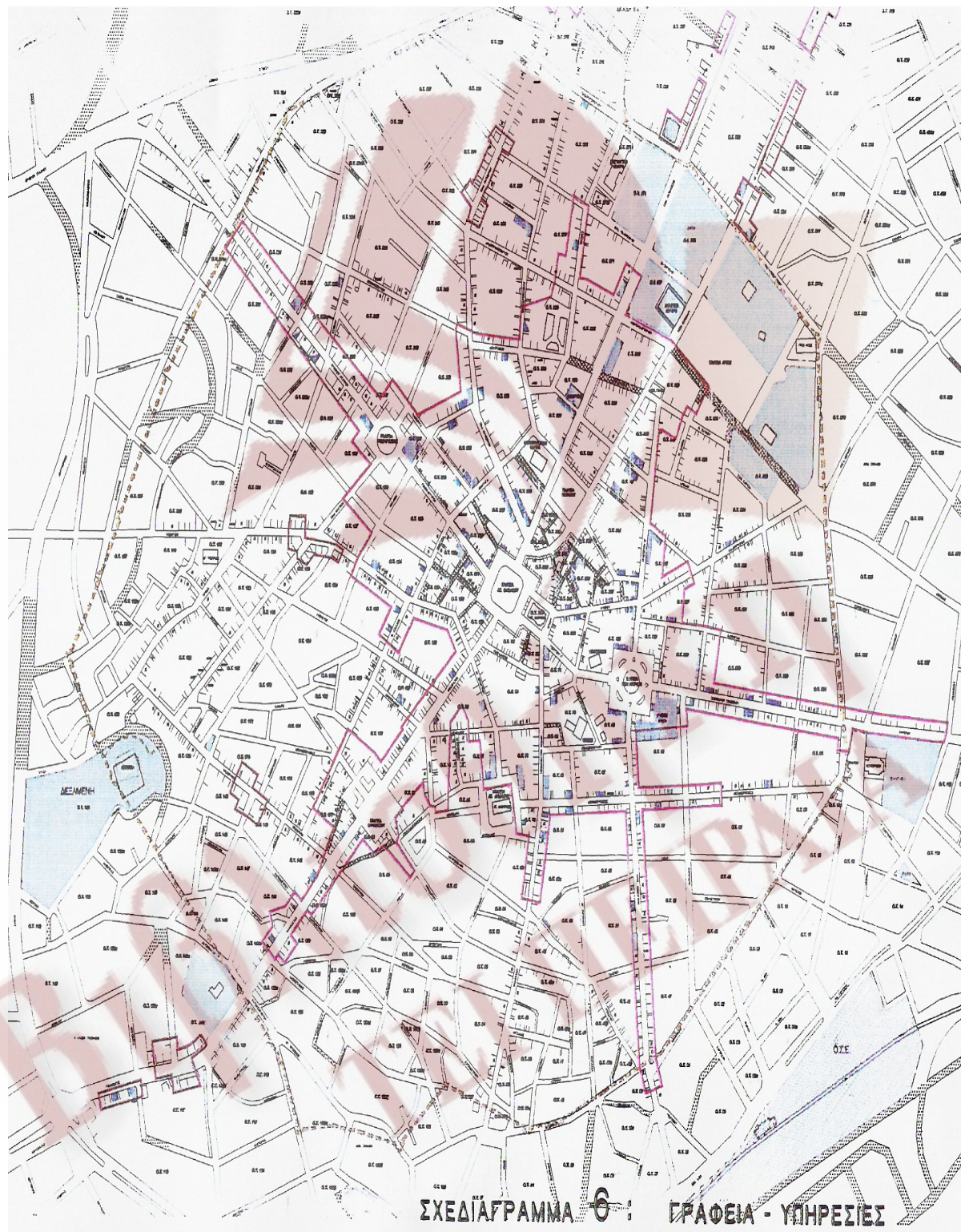
Σχήμα 16

Το λιανικό εμπόριο κυριαρχεί στο διαμορφωμένο κέντρο, με μικρές εστίες και έξω από αυτό, χωρίς να συγκροτούνται λόγω θέσης και πυκνότητας τοπικά κέντρα.(Σχ. 17)

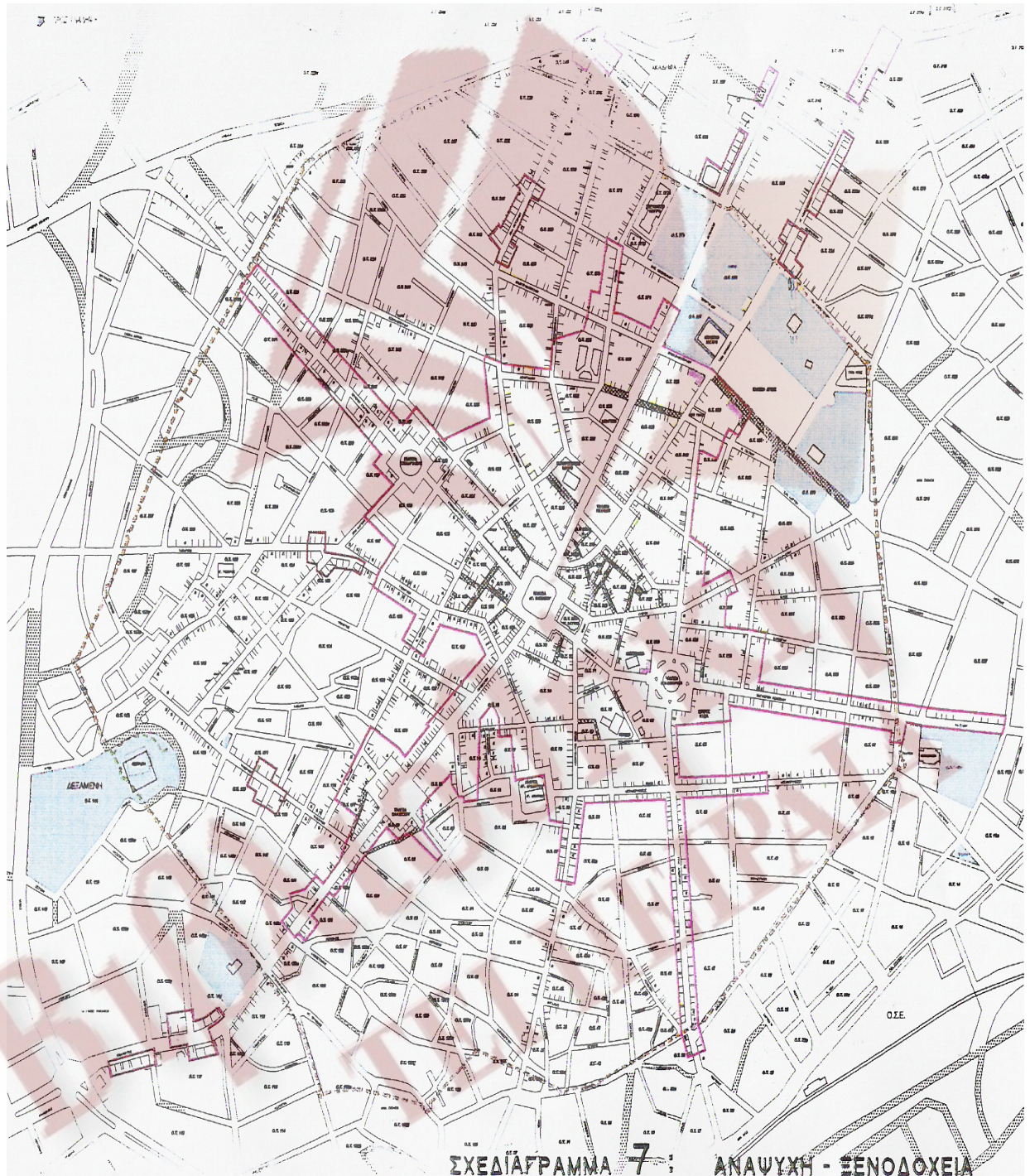
(Σχ. 17) Λιανικό εμπόριο
Μελέτη ανάπλασης ιστορικού κέντρου

Τα γραφεία - υπηρεσίες είναι διάσπαρτα στην έκταση του κέντρου με μικρές προεκτάσεις στους άξονες, εκτός της Ουάσιγκτον – Καλαμών. (Σχ. 18)

(Σχ. 18) Γραφεία - υπηρεσίες
Μελέτη ανάπτυξης ιστορικού κέντρου

Αναψυχή και ξενοδοχεία συγκεντρώνονται κυρίως γύρω από τις πλατείες Αγ. Βασιλείου, Κολοκοτρώνη και αναπτύσσονται ταχύτερα κοντά στην πλατεία Άρεως. (Σχ. 19)

(Σχ. 19) Αναψυχή - Ξενοδοχεία
Μελέτη ανάπτυξης ιστορικού κέντρου

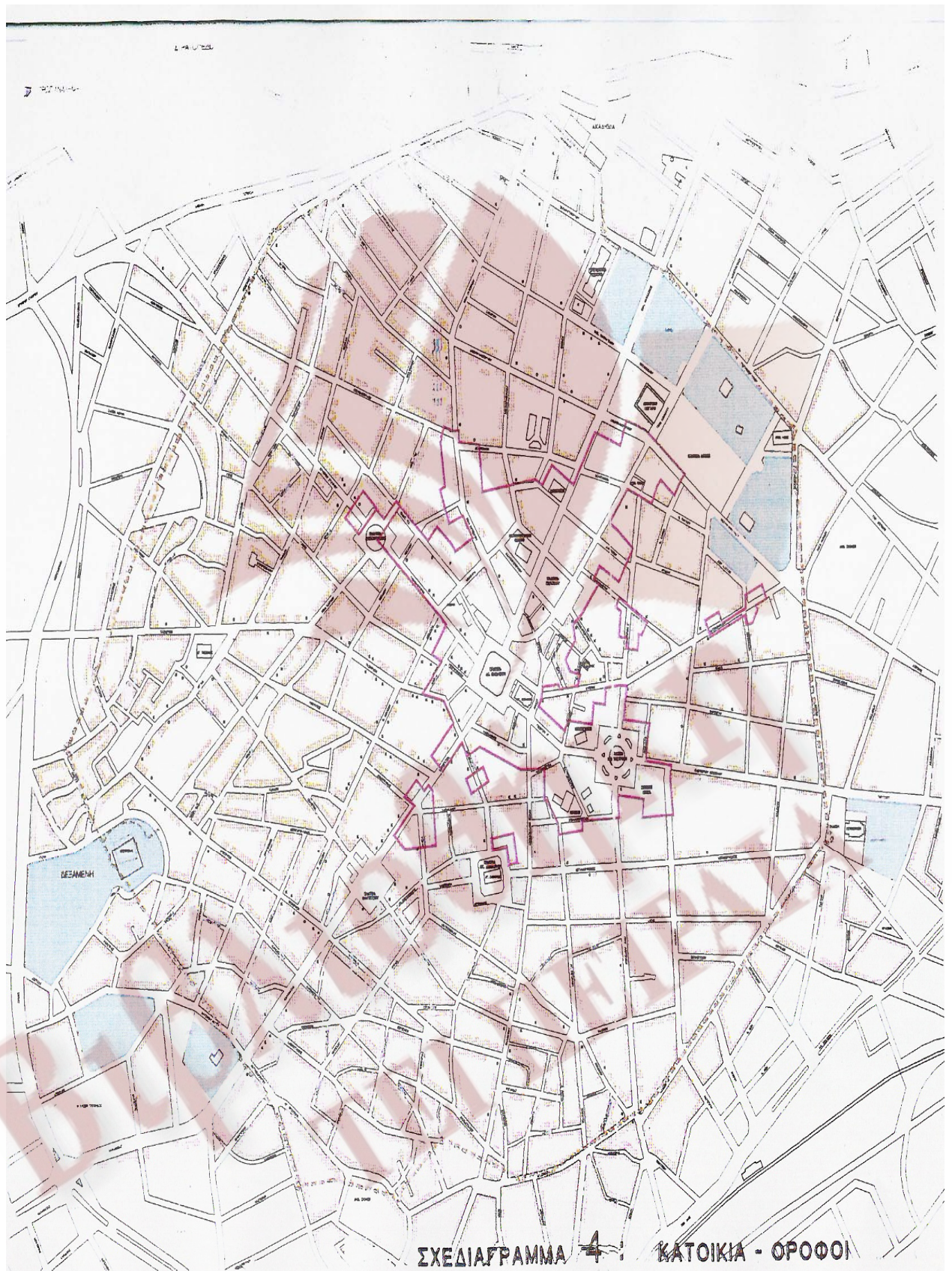
Κενοί χώροι – Νέες οικοδομές. Κατά την περίοδο απογραφής των χρήσεων γης βρέθηκε σημαντικός αριθμός κτισμάτων χωρίς χρήση, κυρίως σε στάθμη ισογείων αλλά και ορόφων. (Σχ. 20.1 – 20.2) Η μεγαλύτερη συγκέντρωση των κενών αυτών χώρων παρουσιάζεται δυτικά και νοτιοδυτικά της πλατείας του Αγ. Βασιλείου, ένα μέρος τους εντάσσεται στη ζώνη κεντρικών λειτουργιών, ενώ ένας εξίσου μεγάλος αριθμός τους βρίσκεται στις παρυφές του κέντρου και τις προεκτάσεις του. Πιο πιθανοί λόγοι αχρηστίας των περισσότερων κτισμάτων είναι η παλαιότητα και η όχι καλή κατάστασή τους, το περιορισμένο τους μέγεθος, ιδιοκτησιακά προβλήματα και η χαμηλή εμπορικότητα των δρόμων σε συνδυασμό με την ακαταλληλότητα των κτισμάτων για κατοικία.

Οι νέες οικοδομές είναι λίγες σχετικά σε αριθμό και διάσπαρτες σε όλη την παλιά πόλη.

(Σχ. 20.1) Κατοικία - Ισόγεια

Μελέτη ανάπτυξης ιστορικού κέντρου

(Σχ. 20.2) Κατοικία - Όροφοι

Μελέτη ανάπλασης ιστορικού κέντρου

Εργαστήρια – Αποθήκες βρίσκονται κυρίως γύρω από την πλατεία Αγ. Βασιλείου, πολλά από αυτά διατηρώντας τη θέση τους και τη χρήση τους.

Το πράσινο στην περιοχή του κέντρου είναι λιγιστό και περιορίζεται μόνο στις πλατείες και εκκλησίες. Το γενικά μικρό πλάτος των δρόμων δεν έχει επιτρέψει την ανάπτυξη αξόνων πράσινου. Στην περίμετρο της παλιάς πόλης υπάρχει μεγάλη συγκέντρωση αστικών πάρκων γύρω από την πλατεία Άρεως, στη Μεταμόρφωση, στη Βίλα του Τουρκοβασίλη και στην Δεξαμενή.

Πολιτισμός – Μνημεία. Από την ιστορική πόλη έχουν απομείνει λίγα μόνο μνημεία ή αξιόλογα ιστορικά κτίσματα, όπως το Μαντζούνειο, οι Ταξιάρχες, ο Μεντρεσές (ιεροσπουδαστήριο) στον Αγ. Δημήτριο, η Δεξαμενή, η Κρήνη του Μπασάκου. Η θέση άλλων κρηνών είναι γνωστή από τα παλαιότερα σχέδια (Βούλγαρης – Garnot, 1828).

Παρά την ανοικοδόμηση των τελευταίων δεκαετιών σημαντικός αριθμός ιδιωτικών κτιρίων, τα οποία εκφράζουν την ιδιαίτερη αρχιτεκτονική μορφολογία και τυπολογία της πόλης παραμένει. Η ανάγκη διατήρησης και ανάδειξης της φυσιογνωμίας και αναγνωρισιμότητας της Τρίπολης οδηγεί στην ένταξη και χρήση τους στη σύγχρονη μελλοντική της εξέλιξη.

Αρκετά ακόμα κτίσματα, χωρίς διακριτή αυτοτελή αρχιτεκτονική παρουσία, συνθέτουν υποσύνολα, τα οποία χαρακτηρίζουν επί μέρους δρόμους – μικροενότητες της πόλης και οδηγούν στην ανάγκη κατάλληλης πολεοδομικής και αρχιτεκτονικής αντιμετώπισης.

- Κυκλοφοριακά Δεδομένα

Η Τρίπολη είναι σπουδαίος συγκοινωνιακός κόμβος, αφού βρίσκεται στο κέντρο της Πελοποννήσου και η σύνδεση τουλάχιστον της Μεσσηνίας και της Λακωνίας γίνεται διαμέσου αυτής.

Οι κύριες εισοδοί – έξοδοι του λεκανοπεδίου, εξαιτίας της γεωμορφολογίας, διέρχονται στους αυχένες μεταξύ των ορεινών όγκων στους οποίους έχει χαραχτεί το ακτινωτό δίκτυο εθνικών και επαρχιακών οδών από και προς την Τρίπολη.

Επειδή αποτελεί κέντρο υπηρεσιών και κεντρικών λειτουργιών, μετακινείται μεγάλος αριθμός κατοίκων των οικισμών της ευρύτερης περιοχής, προς το κέντρο της πόλης, με αποτέλεσμα να επιβαρύνεται έντονα το οδικό της δίκτυο.

Επίσης μεγάλος αριθμός τουριστικών λεωφορείων που πραγματοποιούν περιηγήσεις της Πελοποννήσου, διέρχονται από την Τρίπολη και οι σταθμεύσεις αυτές επιβαρύνουν το ήδη κορεσμένο δίκτυο της πόλης.

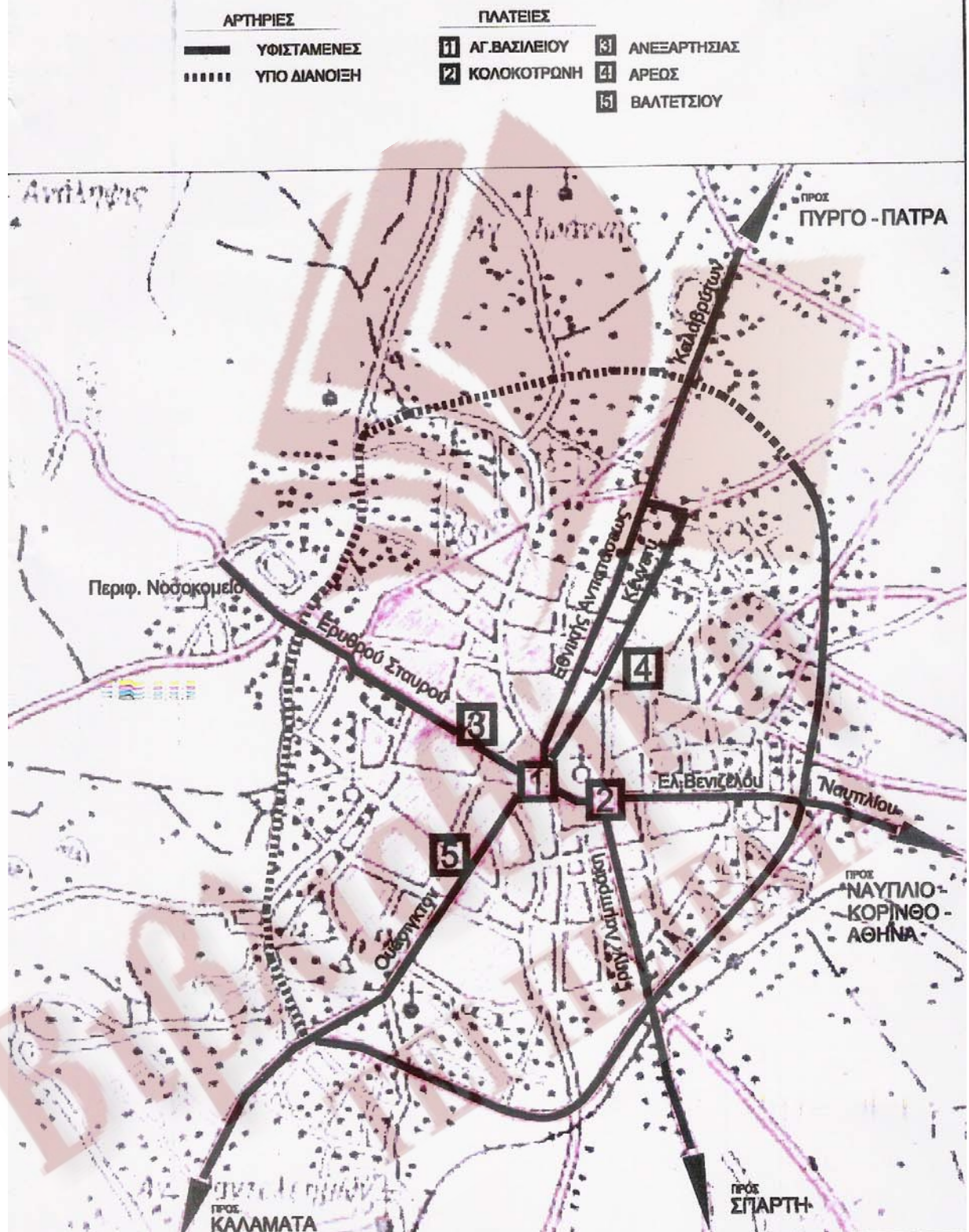
Η κυκλοφοριακή οργάνωση του οικισμού, στηρίζεται σε ένα σύστημα περιμετρικής οδού και συγκεντρικών προς το υπάρχον κέντρο οδών. (Σχ. 21)

Υπερτοπικές κύριες αρτηρίες είναι οι εθνικές οδοί Κορίνθου – Τρίπολης, Σπάρτης – Τρίπολης, Πύργου – Τρίπολης, Καλαμάτας – Τρίπολης, η οδός Καλαβρύτων και η λεωφόρος ΟΗΕ – Ξένιου Διός – Αλ. Σούτσου (περιμετρική).

Οι βασικές οδικές αρτηρίες που συνιστούν το ακτινωτό σύστημα του οδικού δικτύου της πόλης, με κέντρο την πλατεία Αγ. Βασιλείου είναι η Βασιλέως Γεωργίου Α' – Ελ. Βενιζέλου, Ουάσιγκτον – Καλαμάτας, Εθνικής Αντίστασης – Καλαβρύτων – Τζων Κέννεντυ, Εθνομαρτύρων – Ερυθρού Σταυρού και η οδός Γρηγ. Λαμπράκη που συνδέει την πλατεία Κολοκοτρώνη και το κέντρο της πόλης με την Εθν. οδό Σπάρτης και την οδό Τεγέας

Κατά τα λοιπά το οδικό δίκτυο ιεραρχείται σε συλλεκτήριους και τοπικές οδούς, καθώς και μεμονωμένες πεζοδρομήσεις γύρω από το εμπορικό κέντρο.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΤΗΡΙΕΣ ΟΔΙΚΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ (Σκαρίφημα)

(Σχ. 21) Βασικές Αρτηρίες Οδικού Δικτύου
Μελέτη Ανάπλασης Ιστορικού Κέντρου

Κυκλοφορία – Πεζόδρομοι. Σχεδόν όλοι οι δρόμοι χρησιμοποιούνται από τα αυτοκίνητα. Μικρός μόνο αριθμός δρόμων έχουν πεζοδρομηθεί, κυρίως γύρω από την πλατεία Αγ. Βασιλείου και νοτιοδυτικά της πλατείας Άρεως. (Εικ. 5,6) Εξαιτίας της αυξημένης κυκλοφορίας των οχημάτων και στάθμευσης σχεδόν παντού, έχει περίπου αποκλειστεί η χρήση ποδηλάτων, ενώ είναι μία πόλη κατά 80 % και πλέον «βατή» με το ποδήλατο.

Είναι φανερό ότι απαιτείται μία διαφορετική κυκλοφοριακή λογική για τα οχήματα, τους πεζούς και την επανάχρηση του ποδηλάτου. Το Γ.Π.Σ. προβλέπει την περίκεντρη κυκλοφορία των αυτοκινήτων και των αποκλεισμό του κέντρου, ώστε να κυριαρχήσει και πάλι εκεί η κίνηση των πεζών.

Με την έγκριση της κυκλοφοριακής μελέτης από το Δημοτικό Συμβούλιο και την ολοκλήρωση της κατασκευής του περιμετρικού δακτυλίου (ring road), που εξυπηρετεί τις διαμπερείς κινήσεις, απομακρύνονται τα οχήματα από τον αστικό ιστό.

(Εικ. 5) Πεζόδρομος στην οδό Δεληγιάννη

(Εικ. 6) Πεζόδρομος στην οδό Γερμανού Πατρών

Δημοτική συγκοινωνία. Η χρήση μικρών ευέλικτων λεωφορείων εξυπηρετεί περιμετρικές διαδρομές, για την υποκατάσταση της χρήσης ιδιωτικών αυτοκινήτων.

Χώροι Στάθμευσης δημόσιοι δεν υπάρχουν. Τα αυτοκίνητα σταθμεύουν κυρίως στους δρόμους, σε χώρους των νέων οικοδομών και σε αυλές ένας μικρός αριθμός. (Εικ. 7,8) Προβλέπεται από το Γ.Π.Σ. και συντάσσεται μελέτη υπόγειου χώρου στάθμευσης στην πλατεία Βαλτετσίου. Στην πλατεία Άρεως προβλέπεται επίσης υπόγειος χώρος στάθμευσης, έχουν όμως διατυπωθεί σοβαρές επιφυλάξεις για την θέση αυτή και δεν περιλαμβάνεται στην εκπονούμενη μελέτη.

(Εικ. 7) Οδός Εθνικής Αντιστάσεως

(Εικ. 8) Οδός Βύρωνος

Η κυκλοφοριακή μελέτη προτείνει την εφαρμογή συστήματος ελεγχόμενης στάθμευσης για την κάλυψη αναγκών για μακροχρόνια (κάτοικοι) και για βραχυχρόνια (επισκέπτες) στάθμευση.⁴³

Για την καλύτερη εξαγωγή συμπερασμάτων όσον αφορά την στάθμευση, όλη η περιοχή χωρίστηκε, σε 6 υποπεριοχές (ζώνες). Οι ζώνες αυτές είναι οι εξής (Σχ. 22) :

- Ζώνη 1 : Περιλαμβάνει το βορειοδυτικό τομέα της πόλης και περικλείεται από τις οδούς Καλαβρύτων – Παπαρηγοπούλου - 28^{ης} Οκτωβρίου – Θεοφιλοπούλου – Θεοκλήτου – Ερυθρού Σταυρού. Η κυριαρχούσα χρήση γης είναι η κατοικία

- Ζώνη 2: Περιλαμβάνει τον βορειοανατολικό τομέα της πόλης και περικλείεται από τις οδούς Καλαβρύτων - Παπαρηγοπούλου -Σεραγίου - Δούνια - Ναυπλίου. Η κυριαρχούσα χρήση γης είναι η κατοικία.

- Ζώνη 3: Περιλαμβάνει τη βόρεια κεντρική περιοχή και περικλείεται από τις οδούς Παπαρηγοπούλου - 28ης Οκτωβρίου - Θεοφιλοπούλου - Θεοκλήτου - Εθνομαρτύρων - Γεωργίου Α'- Ελ. Βενιζέλου - Δούνια - Σεραγίου. Χαρακτηρίζεται από μικτές χρήσεις εμπορίου, διοικήσεως και κατοικίας.

- Ζώνη 4 : Περιλαμβάνει την υπόλοιπη κεντρική περιοχή προς νότο και περικλείεται από τις οδούς 25ης Μαρτίου - Πελοπίδα -Υψηλάντου - Ηρώων Πολυτεχνείου - Μεταμορφώσεως - Αταλάντης - Ελ. Βενιζέλου - Γεωργίου Α'- Εθνομαρτύρων. Χαρακτηρίζεται από μικτές χρήσεις εμπορίου και κατοικίας.

- Ζώνη 5 : Περιλαμβάνει τον νοτιοδυτικό τομέα της πόλης και περικλείεται από τις οδούς Ερυθρού Σταυρού - 25ης Μαρτίου - Πελοπίδα - Καλαμάτας. Η κυριαρχούσα χρήση γης είναι η κατοικία.

- Ζώνη 6: Περιλαμβάνει τον νοτιοανατολικό τομέα της πόλης και περικλείεται από τις οδούς Καλαμάτας - Υψηλάντους - Ηρώων Πολυτεχνείου - Μεταμορφώσεως - Αταλάντης - Ναυπλίου. Η κυριαρχούσα χρήση γης είναι η κατοικία.

43. Μελέτη οργάνωσης κυκλοφορίας και στάθμευσης πόλης Τρίπολης

Σχήμα 22

- Αναπλάσεις

Ο δήμος της Τρίπολης σε μια προσπάθειά του να αναβαθμίσει την ποιότητα ζωής των κατοίκων της πόλης, προέβη σε μια σειρά αναπλάσεων και μελετών από τις οποίες κάποιες έχουν ήδη ολοκληρωθεί, ενώ άλλες είναι στο στάδιο της αποπεράτωσης.

Από αυτές που έχουν ολοκληρωθεί είναι η Μελέτη Ανάπλασης του Ιστορικού Κέντρου – Διαμόρφωση Στοάς Αθανασιάδη (σχ. 23.1 – 23.2 – 23.3), που ως στόχο είχε :

- Την αισθητική και λειτουργική αναβάθμιση του ιστορικού κέντρου και άλλων ιστορικών σημείων της πόλης.
- Την προστασία – ανάδειξη και βελτίωση του αρχιτεκτονικού και λειτουργικού χαρακτήρα των βασικών αξόνων επικοινωνίας της πόλης με την ευρύτερη περιοχή.
- Την τόνωση της σύνδεσης και σχέσης της πόλης και του ιστορικού της κέντρου με το περιαστικό περιβάλλον και τις ιδιαίτερα χαρακτηριστικές του τοποθεσίες.
- Τη διευκόλυνση και ενθάρρυνση της κίνησης πεζών και ποδηλάτων.
- Την υποστήριξη της χρήσης κατοικίας σε συνδυασμό με άλλες συμβατές χρήσης στο κέντρο της πόλης και τους βασικούς άξονες.
- Την αναβάθμιση της αισθητικής του ανθρωπογενούς τοπίου.

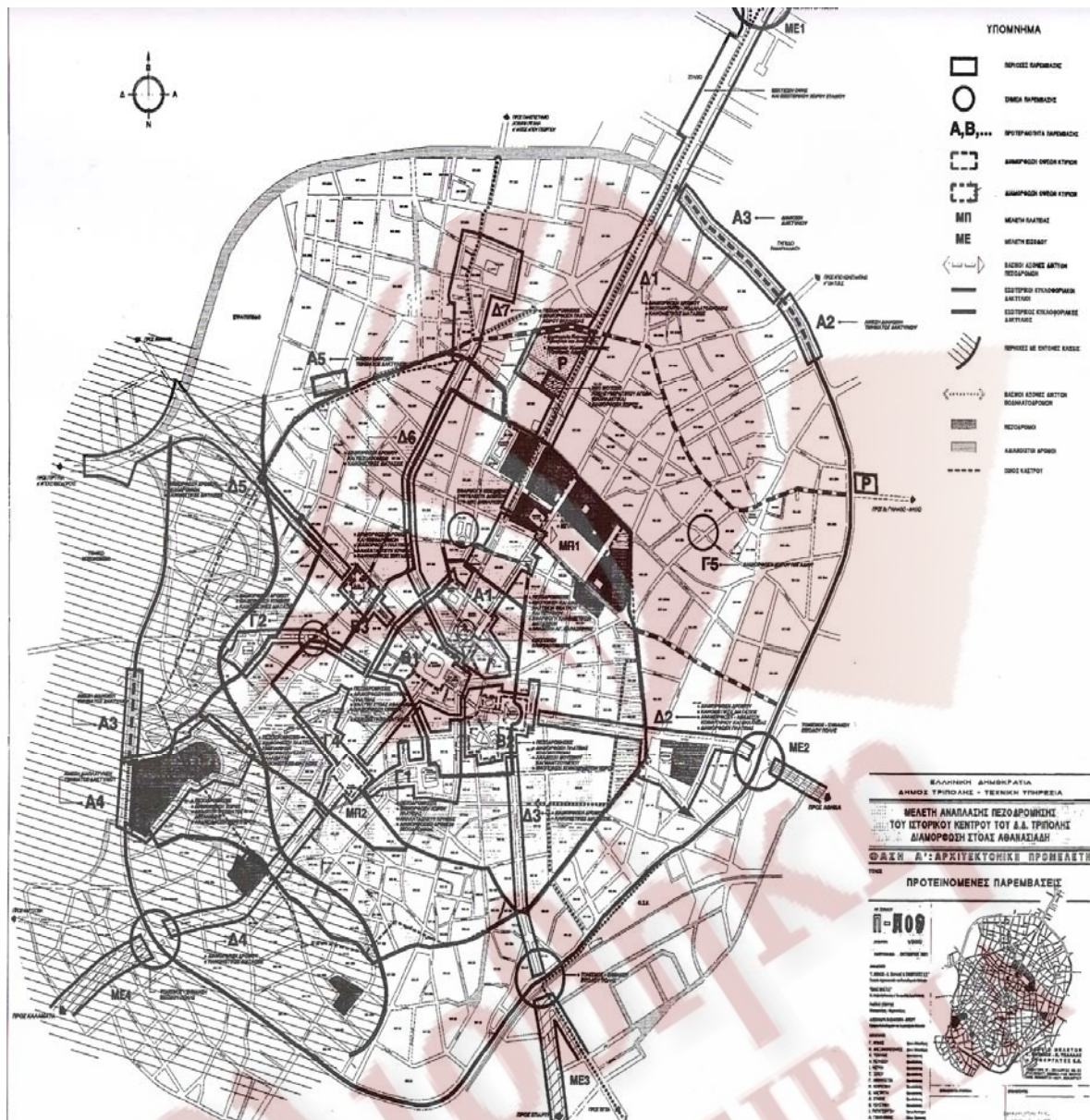
Για την αναβάθμιση του ιστορικού τομέα της πόλης, την ανάδειξη των πολιτισμικών της στοιχείων και τη βελτίωση της σχέσης κέντρου – περιαστικού χώρου περιλήφθηκαν οι παρακάτω παρεμβάσεις :

- Αναπλάσεις κοινόχρηστων χώρων (διαμορφώσεις, επιστρώσεις, εξοπλισμός, ζώνες φύτευσης, φωτισμός, κλπ).
- Αναπλάσεις – διαμορφώσεις όψεων οικοδομικών τετραγώνων σε οδούς και άλλους κοινόχρηστους χώρους.
- Μέτρα για την ανάδειξη πολιτισμικών στοιχείων (μνημείων και ιστορικών τόπων) με ανάλογες διαμορφώσεις.
- Διαμόρφωση των διαδρομών σύνδεσης του κέντρου με τις εισόδους της πόλης και περιαστικές τοποθεσίες αναψυχής.

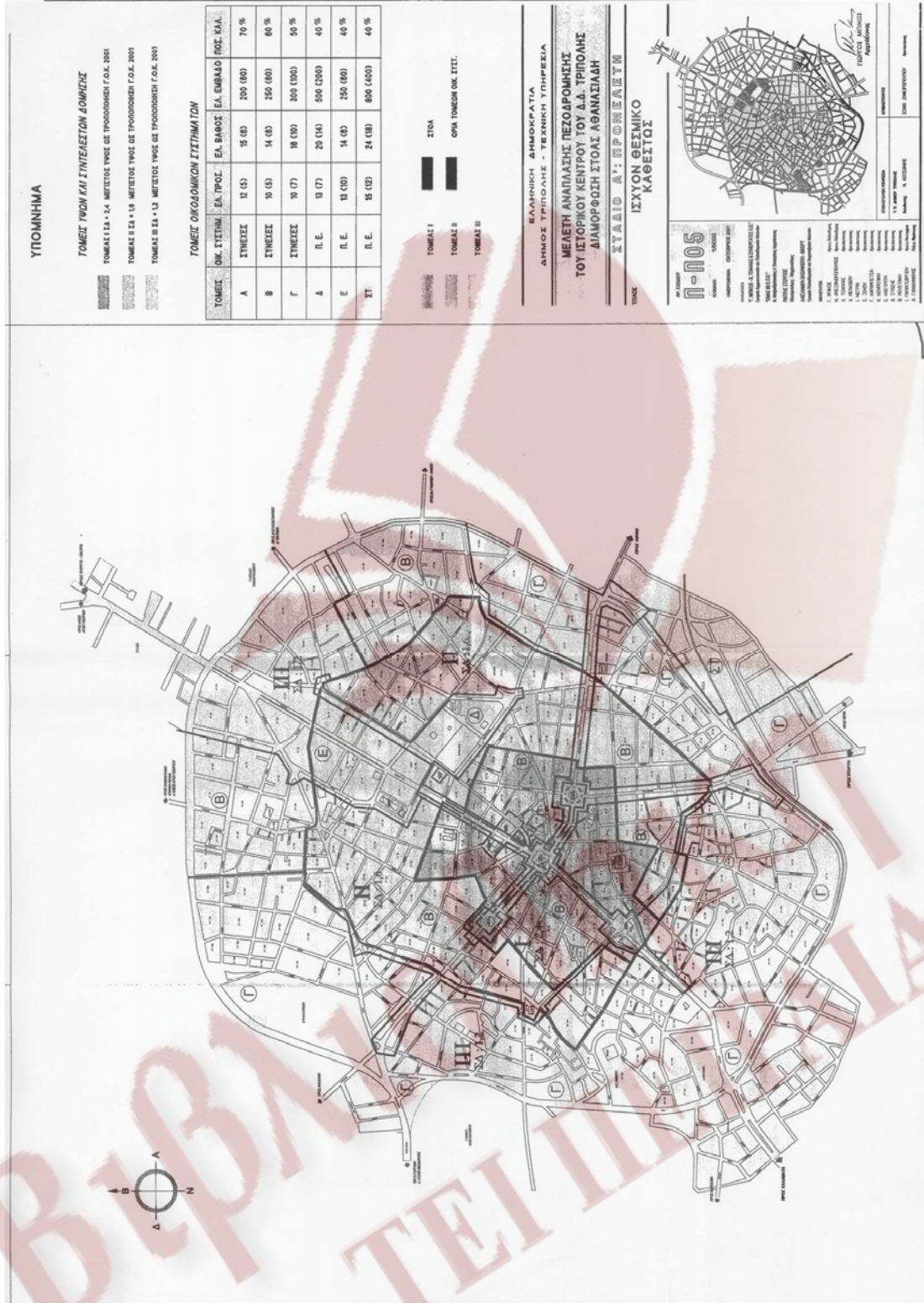
- Προβολή της πόλης στο φυσικό της περιβάλλον.
- Οργάνωση των χώρων σε συνδυασμό με τις απαραίτητες για την πόλη κυκλοφοριακές ρυθμίσεις.
- Διευθέτηση – προσαρμογή δικτύων φωτισμού, κα στις περιοχές επέμβασης.
- Ενίσχυση του πρασίνου και των φυτεύσεων.

(Σχ. 23.1) Μελέτη Ανάπλασης Πεζοδρόμησης του Ιστορικού Κέντρου του Δ. Δ. Τρίπολης – Διαμόρφωση Στοάς Αθανασιάδη
Γειτονιές – Ιστορικές Αναφορές

(Σχ. 23.2) Μελέτη Ανάπλασης Πεζοδρόμησης του Ιστορικού Κέντρου του Δ. Δ. Τρίπολης – Διαμόρφωση Στοάς Αθανασιάδη
Προτεινόμενες Παρεμβάσεις

Σχήμα 23.3

Άλλες αναπλάσεις και μελέτες που έχουν ήδη ολοκληρωθεί είναι η Μελέτη Οργάνωσης Κυκλοφορίας και Στάθμευσης της πόλης της Τρίπολης, όπου δίνει σημαντικές ανάσες στο κυκλοφοριακό πρόβλημα της πόλης (Σχ. 24.1 – 24.2 – 24.3).

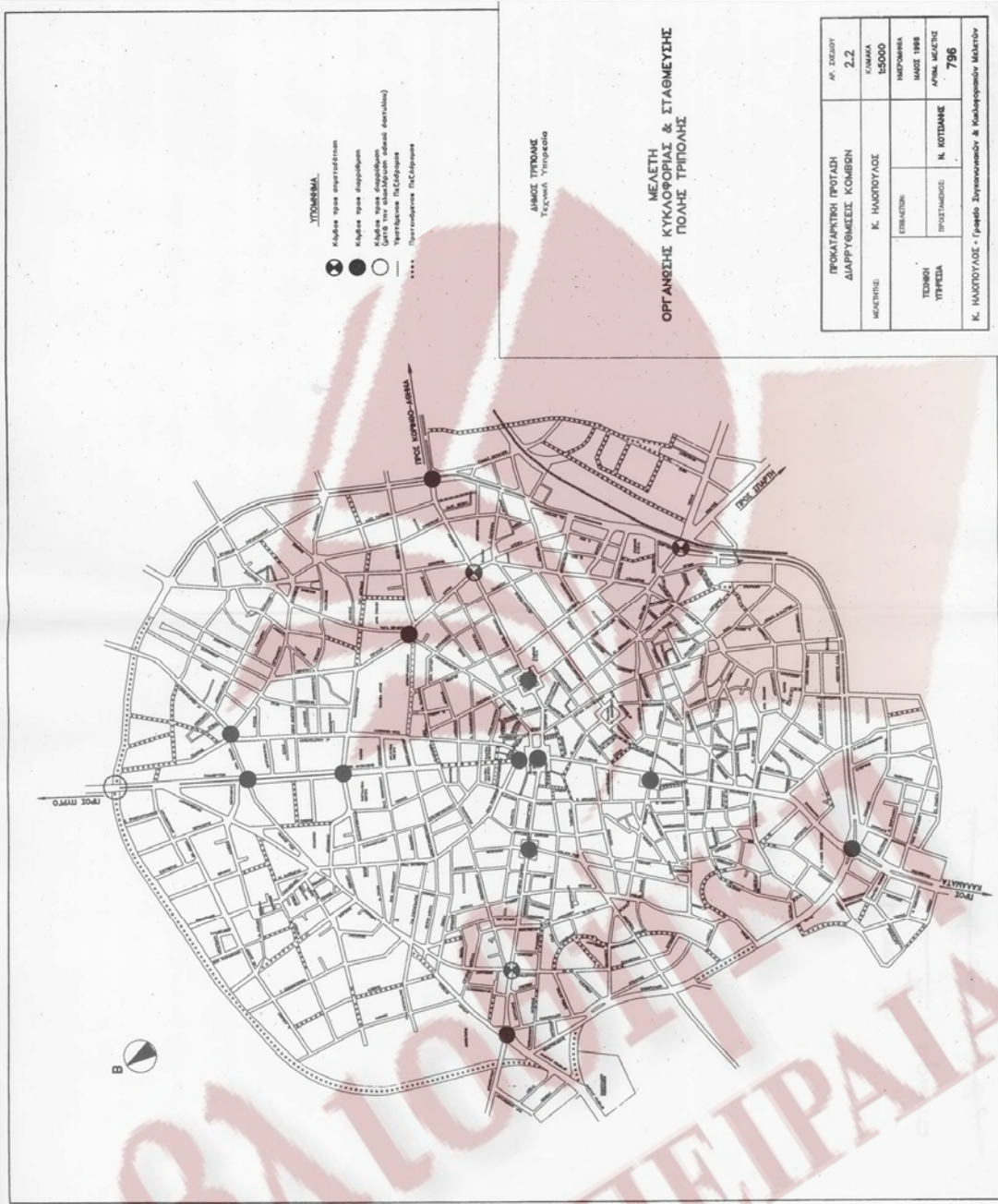
Μια σειρά αναπλάσεων και μελετών που βρίσκονται στο στάδιο της ολοκλήρωσης αφορά τέσσερις από τις μεγαλύτερες πλατείες της πόλης, δηλαδή τις πλατείες Αγ. Βασιλείου, Ανεξαρτησίας, Κολοκοτρώνη και Πετρινού.

Οι μελέτες αυτές κινούνται κάτω από το σύγχρονο πρίσμα της δημιουργίας υπόγειων χώρων στάθμευσης και της αποσυμφόρησης του κέντρου με τη δημιουργία νέων πεζοδρόμων και της ενίσχυσης κινήτρων για τη χρήση του ποδηλάτου. Επίσης προβλέπεται νέος ισχυρότερος φωτισμός και εξασφάλιση ομαλής αποχέτευσης των όμβριων υδάτων.

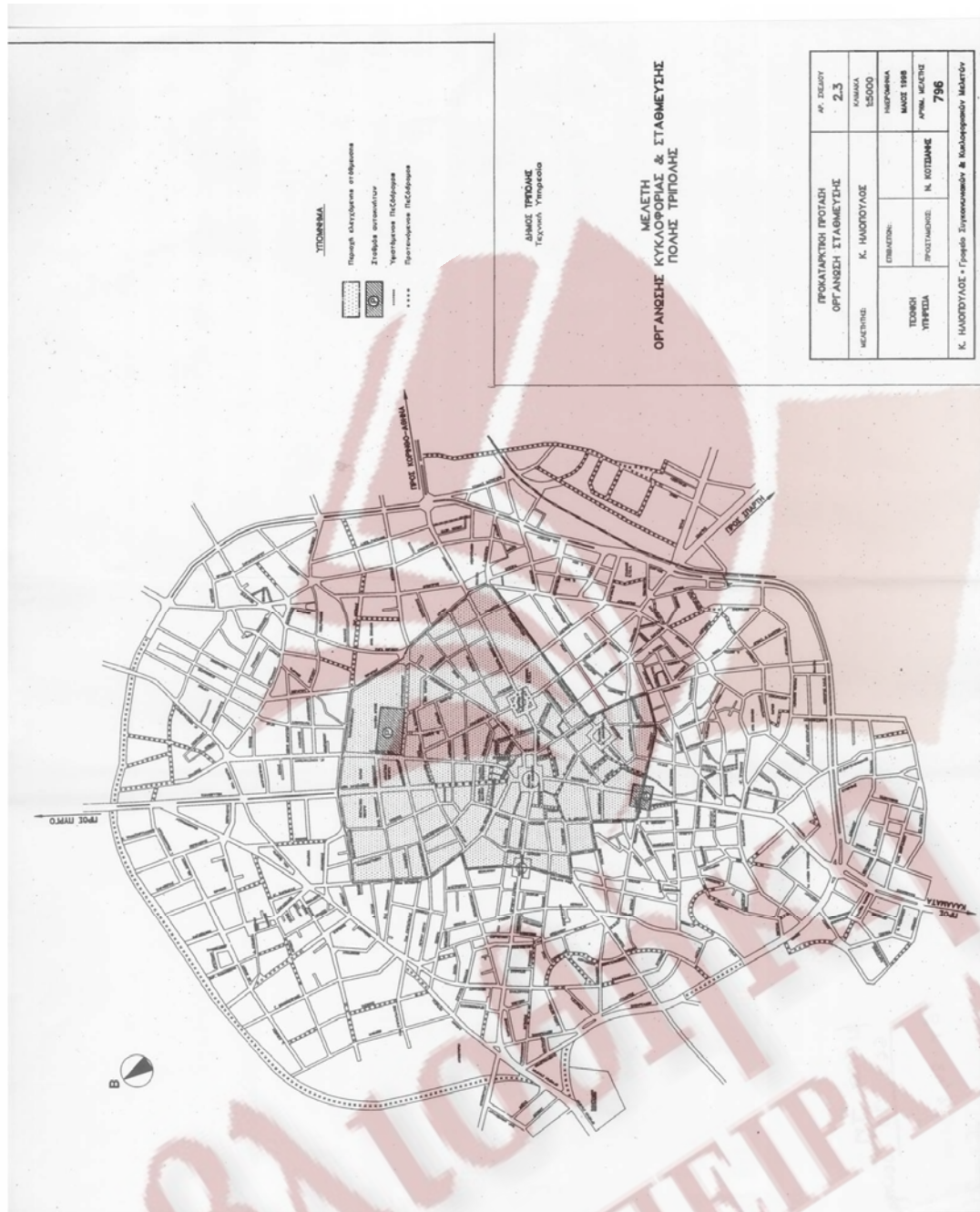

Σχήμα 24.1

Σχήμα 24.2

Σχήμα 24.3

Κεφάλαιο 2 : Αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά

- Ο Νεοκλασικισμός στην Ελλάδα και η αστική αρχιτεκτονική της Τρίπολης

Η Ευρωπαϊκή νεοκλασική αρχιτεκτονική έφτασε στην Ελλάδα αμέσως μετά την κήρυξη της ανεξαρτησίας της. Ερχόμενη βρήκε άμεση ανταπόκριση και διαδόθηκε σε ολόκληρο τον Ελλαδικό χώρο, δεδομένου ότι η κλασική παράδοση ήταν πάντα ζωντανή και παρούσα στην ελληνική αρχιτεκτονική.²⁴

Ο Νεοκλασικισμός ήταν προϊόν του ρομαντικού ευρωπαϊκού κινήματος. Στη βάση του ήταν εκλεκτικισμός διανθισμένος με στοιχεία της ελληνιστικής και ρωμαϊκής αρχιτεκτονικής συρραμμένα κυρίως στις όψεις των κτισμάτων.²⁵

Οι τεχνοτροπίες του κλασικισμού έγιναν εύκολα αποδεκτές στην Ελλάδα, γιατί είχαν γνωστό λεξιλόγιο, το ίδιο λεξιλόγιο και τους ίδιους τρόπους δόμησης με την παράδοση της ελληνικής αρχιτεκτονικής.²⁶

Οι τεχνοτροπίες αυτές έφτασαν στην Ελλάδα από δύο δρόμους, με τους ευρωπαίους αρχιτέκτονες που είτε ήρθαν με το εκστρατευτικό σώμα του Maison (γαλλικός ρασιοναλισμός), είτε με τους Βαυαρούς αφ' ενός και τους σπουδασμένους στην Ευρώπη Έλληνες αρχιτέκτονες αφ' ετέρου. Ο εκλεκτικισμός, όπως ήθελε να ονομάζει ο Χρ. Ιακωβίδης το νέο ρεύμα, επικράτησε στην ελληνική δόμηση για έναν αιώνα περίπου, τόσο στον αστικό χώρο όσο και στην ύπαιθρο.

Ο Ελληνικός Νεοκλασικισμός εξέφρασε τις ιδεολογίες της νέας κοινωνικής τάξης, δηλαδή της αστικής, και των κοινωνικοοικονομικών και πολιτιστικών συστατικών της.²⁷ Η αστική κοινωνία ακολουθούσε τα εξωτερικά κοινωνικά γνωρίσματα των Ευρωπαίων, και αργότερα, ειδικά των ξένων της συνοδείας του Όθωνα, κάνοντας το ίδιο και ως προς τις κατοικίες, επιδιώκοντας την κοινωνική της προβολή. Όπως λέει ο Μάνος Μπίρης το

24. Κ. Φατούρου – Ησυχάκη : Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο, Ελληνικός Ιστορικός οικισμός

25. Χρ. Ιακωβίδης : Νεοελληνική Αρχιτεκτονική και Αστική ιδεολογία

26. Γ. Λάββας : Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο, Ελληνικός Ιστορικός οικισμός, Νεοκλασ. Πόλη και Αρχιτ.

27. Τσακόπουλος : Les plans des villes de Peloponnese en Grece et l'urbanisme Europeen du 19eme siecle

«εξελικτικό ίχνος της αρχιτεκτονικής του ελληνικού λαού, δεν είναι ομαλό, αλλά παρουσιάζει ένα οριακό σημείο τομής, όπου η μακρόχρονη παράδοση έπρεπε να αποδεχθεί σε χρόνο μηδέν, καθοριστικά για την εξέλιξή της, ξένα πρότυπα». Βέβαια, ο Νεοκλασικισμός, εισαγόμενος στην Ελλάδα, δεν βρήκε κανένα κενό στην αρχιτεκτονική, σε αντίθεση με άλλες Ευρωπαϊκές χώρες. Ήδη μέσα στην πεντηκονταετία του νεοελληνικού Διαφωτισμού είχαν δημιουργηθεί αξιόλογα αρχιτεκτονικά έργα. Η εισαγωγή και διάδοση του νεοκλασικισμού βέβαια, παραμέρισε το παραδοσιακό κτίριο, ή τουλάχιστον αυτό που ως μορφή έμοιαζε με το παραδοσιακό κτίριο, ιδίως στα αστικά κέντρα, ενώ στους μικρότερους και πιο απομακρυσμένους οικισμούς, η παραδοσιακή αρχιτεκτονική παρέμεινε ακμαία και ζωντανή.

Σε αστικά κέντρα όπως η Τρίπολη, συνδυάζονταν παραδοσιακά και ευρωπαϊκά στοιχεία, οπότε άρχισε να γίνεται μετάπλαση του ρυθμού, για να προσαρμοστεί στα μέτρα του Έλληνα αστού, αλλά και του τοπικού Τεχνίτη. Έτσι έγινε συνδυασμός των απαραίτητων στοιχείων του νεοκλασικισμού, που ήταν περισσότερο εξωτερικά και είχαν να κάνουν με διακόσμηση και μορφολόγηση του κτιρίου, με δοκιμασμένες γνώσεις, χρήσεις και εφαρμογές της παλιάς παραδοσιακής κατασκευής.

Η αποδοχή λειτουργικών νεωτερισμών έπεται της εισαγωγής των μορφολογικών προτύπων.

Οι νεοκλασικές δηλαδή εφαρμογές, δεν άλλαξαν τον τρόπο εσωτερικής λειτουργίας του σπιτιού. Συνάμα το είδος του κλασικισμού που υιοθετήθηκε ήταν πιο κοντά στα αρχαία πρότυπα. Έτσι απέκτησε έντονα εθνικό περιεχόμενο και γι' αυτό παρουσίασε έντονες ιδιομορφίες απ' την αρχή, σε σχέση με τον αντίστοιχο ευρωπαϊκό.²⁸

28. Φιλίππιδης : Νεοελληνική Αρχιτεκτονική

Αυτή η ελληνοκεντρική μορφολογία υιοθετήθηκε άμεσα από τις πλατιές επίσης μάζες. Δικαιολογημένα η Ε. Φεσσά – Εμμανουήλ αναφέρει «Εξελλήνισαν έναν δανεικό ρυθμό, να τον φέρουν στα μέτρα του τόπου και να τον προσαρμόσουν στο λαμπρό και διάφανο ελληνικό φως» για την επινοητικότητα των ανωνύμων τεχνιτών (αρχές που σεβάστηκαν και οι ξένοι αρχιτέκτονες και προσάρμοσαν τη δουλειά τους στις εδώ συνθήκες). Οι τοπικοί τεχνίτες κατάργησαν τα περιττά και απλούστευσαν τις μορφές και τις φόρμες. Δημιούργησαν κλειστές αυλές, ανοιχτούς περιμετρικούς διαδρόμους που έβλεπαν στις πόρτες των δωματίων, τζαμαρίες με μικρά αρμονικά φαντώματα, χρησιμοποίησαν το μπαγδατί και τα πλακάκια στα δάπεδα. Όλα αυτά πίσω από νεοκλασικές όψεις που δεν έπαιζαν πια το ρόλο σκηνικού, αλλά συμμετείχαν ενεργά.

Τα βαριά μαρμάρινα μέλη αντικαταστάθηκαν από κεραμικά. Τα κυμάτια, οι προεξοχές και οι γλειφές γίνονταν από γύψο και σοβά ενισχυμένο με γιδότριχες, ενώ η λαδομπογιά στους τοίχους απομιμούσαν τις μαρμαροεπενδύσεις. Αυτές οι ιδιαιτερότητες που παρουσιάστηκαν ως επακόλουθο των περιορισμένων οικονομικών μέσων πολλαπλασιάστηκαν λόγω του κλίματος και του φωτός της Ελλάδας, όπως και της πρόσφατης τότε ανακάλυψης των αρχαιοτήτων.

Το στοιχείο πάντως που σηματοδότησε, ως προς την αρχιτεκτονική πρακτική, τη ρήξη με το παρελθόν, ήταν η αλλαγή της διαδικασίας παραγωγής του κτισμένου χώρου. Η παρεμβολή δηλαδή του αρχιτέκτονα, με την επαγγελματική έννοια του όρου, μεταξύ του ιδιοκτήτη και των τεχνιτών.

Μετά το 1850, τα αρχικά, ταπεινά, μονώροφα κτίρια των περιφραγμένων οικοπέδων με τον κήπο και το πηγάδι, άρχισαν να αντικαθίστανται από τα πρώτα νεοκλασικά, ή μάλλον νεοκλασικίζοντα. Λαγκαδινοί μάστοροι έχτισαν την Τρίπολη υιοθετώντας το νέο ρυθμό.

Υπάρχουν κτίσματα που μπορεί να ανήκουν στην ίδια τυπολογική κατηγορία, αλλά να διαφέρουν μορφολογικά και επίσης να ανήκουν σε άλλη χρονολογική περίοδο. Όσο για τη χρονολογική και μορφολογική ταύτιση, αυτή υπαγορεύεται από τη συμβατότητα που υπάρχει ανάμεσά τους.

Η τυπολογική προσέγγιση αφορά την επιβίωση παραδοσιακών μορφών, την εισαγωγή νέου πνεύματος στη σύνθεση και τα κτίρια που έχουν μικτές λειτουργίες (κατοικία, κατάστημα, εργαστήριο).

Στην επιβίωση των παραδοσιακών μορφών τα οικοπέδα είναι επιμήκη, με μεγάλο βάθος και στενό μέτωπο προς το δρόμο. Στις περιπτώσεις μεγαλύτερων ιδιοκτησιών συμπεριλαμβάνεται και περιβόλι δίπλα στο κτίσμα. Τα κτίσματα έχουν ανάλογο όγκο με το οικόπεδο και είναι συνήθως μονώροφα ή υπερυψωμένα ισόγεια και σπανιότερα διώροφα, αλλά πάντοτε με περιορισμένα ύψη ορόφων. Το χαγιάτι (αρχικά πρόστεγο πάνω από την εξώπορτα) υπάρχει συνήθως σε μια από τις μακριές πλευρές του κτίσματος, είναι ξύλινης κατασκευής και μέσω μιας σκάλας που οδηγεί σε αυτό γίνεται η άνοδος και έπειτα η πρόσβαση στο εσωτερικό του σπιτιού. Στις πιο εξελιγμένες μορφές το χαγιάτι μετατρέπεται σε τζαμαρία, κατά κανόνα με μεσημβρινό προσανατολισμό, δηλαδή κλείνει με συρόμενα παράθυρα σε όλο του το μήκος. Στην περίπτωση δε που η τζαμαρία εκτείνεται και προς την όψη του δρόμου και μάλιστα με σχετική προεξοχή από την οικοδομική γραμμή, τότε έχουμε κάτι ανάλογο με το «σαχνισί» των βορειοελλαδίτικων σπιτιών. Όμως στην Τρίπολη υπάρχει μια έμφαση στην σχέση της επικοινωνίας της τζαμαρίας με το δημόσιο χώρο, σε αντίθεση με τη γενική ατμόσφαιρα απομόνωσης που επικρατεί στα αντίστοιχα σαχνισιά της Θεσσαλίας και της Μακεδονίας. Ως προς την πρόσβαση, αν αυτή δε γίνεται κατευθείαν μέσω του χαγιατιού ή πρώτα από την πλαϊνή αυλόπορτα, επιτυγχάνεται μέσω εισόδου τοποθετημένης κεντρικά ή έκκεντρα στην όψη του σπιτιού.

Η εισαγωγή νέου πνεύματος στη σύνθεση δημιούργησε της μονοκατοικίες και τις διπλοκατοικίες. Ήδη κατά τις πρώτες μετά την απελευθέρωση δεκαετίες συγκροτείται πλέον ο «κλειστός» τύπος της μονώροφης ή ημιδιώροφης μονοκατοικίας, με εσωτερικό προθάλαμο και κλιμακοστάσιο στη δεύτερη περίπτωση. Η τζαμαρία εξακολουθεί κατά περίπτωση να υπάρχει, όμως βλέπει κατά κανόνα προς την αυλή, χωρίς να συμμετέχει πλέον στη μορφολογική οργάνωση των κύριων όγκων του σπιτιού. Αν το μέτωπο του οικοπέδου είναι ιδιαίτερα στενό, η είσοδος και αντίστοιχα το κλιμακοστάσιο και ο προθάλαμος στον οποίο οδηγεί, τοποθετούνται αναγκαστικά έκκεντρα. Η διπλοκατοικία διαρθρώνεται σε οροφοδιαμερίσματα

με αυτόνομη για το καθένα επικοινωνία από τον δρόμο και η οργάνωση του χώρου επαναλαμβάνεται πανομοιότυπη κατά όροφο, όπως και στη μονοκατοικία.

Τα κτίρια με μικτές λειτουργίες είναι κτίσματα σχεδόν πάντα διώροφα. Στο ισόγειο, καλύπτοντας συνήθως όλο το βάθος του, υπάρχει κατάστημα ή εργαστήριο που κατά κανόνα επικοινωνεί και με τον ακάλυπτο χώρο της αυλής. Στον όροφο υπάρχει κατοικία με είσοδο στην πρόσοψη, δεδομένου ότι τα κτίσματα αυτά ακολουθούν το συνεχές σύστημα δομήσεως, και με το κλιμακοστάσιο να εφάπτεται της μιας εκ των μεσοτοιχιών.

Στη χρονολογική και μορφολογική προσέγγιση των κτισμάτων της Τρίπολης, από την άποψη της διαμόρφωσης των όψεων, μπορούμε να διακρίνουμε πέντε περιόδους. Από την Επανάσταση ως το τέλος της Οθωμανικής περιόδου, δηλαδή στις πρώιμες μορφές ως το 1860, στην επικράτηση των νεοκλασικών μορφών (1860 – 1880), στον όψιμο κλασικισμό - τη «διάδοση της Αθηναϊκής Σχολής» - τον εκλεκτικισμό (1880 – 1910), στον όψιμο εκλεκτικισμό – Jugendstil (1910 – 1925) και στις μορφολογικές τάσεις προς το «Μοντερνισμό» (1925 – 1940).

Από την Επανάσταση μέχρι το τέλος της Οθωμανικής περιόδου περιλαμβάνονται μερικές από τις πρωϊμότερες μορφές κτισμάτων. Οι όγκοι των κτισμάτων στην αρχή αναπτύσσονται λειτουργικά μέσα στο οικοπέδο, αφήνοντας περάσματα και αυλές. Προς τον δρόμο υπάρχουν κατά τυχαίο τρόπο συνεχόμενες ή όχι όψεις, χωρίς ιδιαίτερη μορφολόγηση των στοιχείων τους, καθώς και υψηλοί μανδρότοιχοι με αυλόπορτες.

Κατά την επικράτηση των νεοκλασικών μορφών ο τρόπος δόμησης είναι βασικά ο ίδιος, όπως και στα κτίσματα της προηγούμενης περιόδου, με κάποια ποιοτική βελτίωση των υλικών και των δομών. Η μορφή των κτιρίων αρχίζει να πειθαρχεί στις αναλογίες που επιβάλλει ο νεοκλασικός ρυθμός. Σ' αυτό συμβάλλει και η διάσταση των οικοπέδων στις ρυμοτομημένες πλέον γραμμές του νέου σχεδίου, που εννοεί το ανάπτυγμα και την αρμονική οργάνωση των όψεων.

Κατά την περίοδο του όψιμου Κλασικισμού ή Εκλεκτικισμού, τα κτίσματα είναι πλέον ενταγμένα στο συνεχές σύστημα δόμησης και οι όγκοι τους είναι πιο επιβλητικοί. Η κατασκευή τους δεν διαφέρει από αυτή των

προηγούμενων περιόδων, ενώ είναι συνήθως διώροφα, ημιτριώροφα ή τριώροφα και με μεγαλύτερο συγκριτικά καθαρό ύψος ορόφων. Στις όψεις επικρατεί η επιμελημένη ποιότητα επιχρισμάτων ως απαραίτητη προϋπόθεση για την διάπλαση των ρυθμολογικών στοιχείων. Είναι τώρα φανερό ότι τα ρυθμολογικά πρότυπα έχουν αμεσότερη σχέση με την ακμάζουσα νεοκλασική αρχιτεκτονική της πρωτεύουσας, χωρίς όμως να αποκλείονται και ετερογενείς εκλεκτικιστικές εκροές.

Στην περίοδο του όψιμου εκλεκτικισμού εισάγεται η χρήση του τσιμέντου, κατά κανόνα για τα πατώματα, ενώ διατηρείται η τοιχοποιία ως φέρουσα κατασκευή. Περί το 1900 έχει διευρυνθεί και η χρήση μεταλλικών δοκών διπλού ταφ στην εφαρμογή της σε μικτές κατασκευές πατωμάτων και ανωφλιών των ανοιγμάτων. Στη μορφή των όψεων παρατηρείται μια αυξανόμενη αποδέσμευση από την «κλασική» ρυθμολογία, με περισσότερη έμφαση στον πλαστικό διάκοσμο. Πάντως οι συντηρητικές μορφές δεν καταργούνται, προστίθενται όμως κι άλλα στοιχεία όπως ο τονισμός των όψεων με γωνιόλιθους διαπλασμένους στο επίχρισμα.

Μετά το 1920 – 25, όπου έχουμε τις μορφολογικές τάσεις προς τον «μοντερνισμό», το ύφος των μορφών μεταβάλλεται αισθητά. Η αυστηρή γεωμετρία των όγκων και των σχημάτων διασπάται καθώς οι καμπύλες μεταβάσεις των επιπέδων και οι αδιάθρωτες επιφάνειες των όψεων απομακρύνονται από το «τεκτονικό» ύφος του παραδοσιακού κλασικισμού. Η συμμετρία δεν είναι πια άκαμπτη και αυστηρή. Οι όψεις έχουν ενίοτε διάρθρωση σε οριζόντιες ζώνες, με διαχωριστική ταινία και είναι λιτές χωρίς διακοσμητικά ή άλλα πρόσθετα μη λειτουργικά στοιχεία. Όμως και σ' αυτήν την περίοδο δεν παύουν να υπάρχουν συντηρητικές τάσεις, ανάλογες φυσικά με την προσωπικότητα του αρχιτέκτονα ή και τις αισθητικές απαιτήσεις του ίδιου του εργοδότη.

- Η Αρχιτεκτονική των κτιρίων (δημόσια – ιδιωτικά)

Η δημιουργία νέας υποδομής στην πόλη δεν παρουσιάζει ιδιαίτερες εντάσεις χρονικά, καθώς ακολουθεί τον χαμηλό ρυθμό αύξησης του πληθυσμού και ανανέωσης της υπάρχουσας υποδομής.

Η αλλαγή των χαρακτηριστικών του δομημένου χώρου παρουσιάζεται έντονα ανομοιομορφη μεταξύ ενοτήτων – γειτονιών της πόλης και επηρεάζεται από την απουσία ρύθμισης των χρήσεων γης με αποτέλεσμα την απρογραμμάτιστη εξάπλωση των ζωνών κεντρικών λειτουργιών αφ' ενός, αφ' ετέρου από τη ζήτηση νέων όρων κατοικίας στις καινούριες πρώτιστα οικιστικές περιοχές. Στην ανομοιομορφη εξέλιξη συμβάλλουν τα μεγέθη κατάτμησης της γης και τυχούσες ιδιαίτερες ιδιοκτησιακές συνθήκες.

Το αρχιτεκτονικό ύφος των νέων κατασκευών ακολουθεί την τρέχουσα πολυμορφία, την επανάληψη του τυπικού στα πολυώροφα κτίρια των αντιπαροχών και ταυτόχρονα την ανάγκη προβολής της ιδιαίτερης παρουσίας του κτίσματος, στοιχεία τα οποία επαναλαμβάνονται στερεότυπα σε όλες τις αντίστοιχες αστικές περιοχές της χώρας. (Εικ. 9.1 – 9.2 – 9.3)

(Εικ. 9.1) Πολυκατοικίες στην οδό Αλ. Σούτσου

(Εικ. 9.2) Στρογγυλή πολυκατοικία στην οδό Οπλαρχηγού Σεχιώτη

(Εικ. 9.3) Πολυκατοικίες στην οδό Μεταμορφώσεως

Δεν παρατηρείται συνέχεια, μετεξέλιξη και ανανέωση των ιδιαίτερων αρχιτεκτονικών και οικοδομικών χαρακτηριστικών κτιρίων της πόλης ή επίσης ένταξη στο σύνολο νέων μορφών. Υπάρχουν όμως εξαιρέσεις και αρχιτεκτονικές προσπάθειες, οι οποίες θα μπορούσαν να ανοίξουν νέους δρόμους. (Εικ. 10.1 – 10.2)

(Εικ. 10.1) Διώροφο στην οδό Γρηγορίου Ε' (κληροδότημα Τσιχριτζή)

(Εικ. 10.2) Διώροφο στην οδό Καλαμάτας (Καλαμών)

Γενικά, η εικόνα της πόλης συντίθεται από τμήματα που διατηρούν τα παλαιότερα χαρακτηριστικά δομημένου χώρου, με μέση έως κακή κατάσταση κτισμάτων με χαμηλούς όγκους (Εικ. 11.1 – 11.2), και τμήματα με ανάμειξη νέων και παλαιότερων όγκων και μορφών και ανάλογα ανανεωμένη κτιριακή υποδομή. (Εικ. 12.1 – 12.2 – 12.3)

(Εικ. 11.1) Η εικόνα της οδού Καλλιστούς

(Εικ. 11.2) Η εικόνα της οδού Καποδιστρίου

(Εικ. 12.1) Ανάμειξη νέων και παλαιότερων όγκων και μορφών στην οδό Ακαδημίας

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ

(Εικ. 12.2) Ανάμειξη νέων και παλαιότερων όγκων και μορφών στην οδό Δημητρακοπούλου

(Εικ. 12.3) Ανάμειξη νέων και παλαιότερων όγκων και μορφών στην οδό Χρονά

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ

- Δημόσια Κτίρια

Τα συστατικά της πόλης περιέχουν και την «δημόσια» παράμετρο λειτουργίας. Εκτός από τις πλατείες κλπ., είναι τα ίδια τα κτίρια που εκφράζουν άλλωστε σημαντικές χρήσεις, και επομένως έχουν μνημειακότητα και προεξοχή στο περιβάλλον τους. Μερικά σημαντικά παραδείγματα της περιόδου γύρω στο 1900 είναι τα παρακάτω :

Το Μαλλιαροπούλειο Θέατρο (Εικ. 13) : Χτίστηκε στη θέση όπου αρχικά είχε χωροθετήσει ο Καποδίστριας το πρώτο αλληλοδιδακτικό σχολείο. Στην καρδιά της πόλης και πάνω στο δρόμο που άλλοτε κατέληγε στο σεράι του πασά. Τα σχέδια έκανε ο αρχιτέκτονας Αναστάσιος Μεταξάς και χρηματοδότης του έργου ήταν ο γιατρός Ιωάννης Μαλλιαρόπουλος. Η κατασκευή του ξεκίνησε το 1905 και τελείωσε το 1909. Έγινε κατά μίμηση ενός Αυστριακού Θεάτρου με μετατροπές όμως στα μεγέθη σκηνής και πλατείας για οικονομικούς λόγους. Έφερε (και φέρει) έντονα στοιχεία Νέο Μπαρόκ, τελικά όμως ανήκει ρυθμολογικά στον εκλεκτικισμό.

Το Μαλλιαροπούλειο Θέατρο είναι ένα από τα μνημειώδη θέατρα της νεώτερης Ελλάδας και το τελευταίο προϊόν της κρατούσης θεατρικής αρχιτεκτονικής. Η σύνθεση των όγκων του διαφοροποιεί τις δύο κύριες λειτουργίες, δηλαδή την σκηνή από το χώρο κοινού και δείχνει την επίδραση της γαλλικής και γερμανικής παράδοσης. Η αναλογία των όγκων σχετίζεται με τη γερμανική αρχιτεκτονική της εποχής και ιδιαίτερα τα χαρακτηριστικά του Jugendstili. Οι δευτερεύουσες όψεις φέρουν στοιχεία ιστορισμού και όψιμου κλασικισμού, ενώ η πρόσοψη είναι πιο νεωτερική και εκλεκτικιστική. Η γενική διάπλαση και διάκοσμος φέρουν επιδράσεις εκλεκτικισμού και θέματα που έχουν προκύψει από την αφαίρεση σε ιστορικά ρυθμολογικά συστήματα.

Η κατασκευή περιλαμβάνει λιθοδομή, χρήση μεταλλικών στοιχείων (δοκίδων και στύλων) και ξύλινη κατασκευή στη στέγη. Είχε διάκοσμο (εσωτερικά), που χαρακτηριζόταν ως ιδιαίτερο παράδειγμα γαλλικού εκλεκτικισμού.

Λειτουργήσε για πολλά χρόνια ως θέατρο, αργότερα ως κινηματογράφος, και το 1974 παρ' ολίγον να κατεδαφιστεί. Διεσώθη

πάντως και έκτοτε βρίσκεται, παρά τη μερική αποκατάσταση που υπέστη κατά την δεκαετία του '80, σε μάλλον κακή κατάσταση.

(Εικ. 13) Το Μαλλιαροπούλειο Θέατρο στη γωνία των Μαλλιαροπούλου και Εθνικής Αντιστάσεως.

Ματζούνειον (Εικ.14): Υπόλοιπο κτίσματος της ιεράς Επισκοπής Υδροπολιτσάς και Αμυκλών, που αγόρασαν οι αδελφοί Ματζούνη το 1927, το επισκεύασαν, και το 1929 το δώρισαν στην πόλη για να χρησιμοποιηθεί ως Δημοτικό Πνευματικό Κέντρο. Σήμερα στεγάζεται σ' αυτό η Δημοτική Βιβλιοθήκη. Η Πύλη του ήταν η είσοδος του παλιού «Καθολικού» (Ναός και σχολείο) που κτίστηκε το 1855 από

σκαλισμένη μαρμαρόπετρα⁴⁴. Κατά τον Αργύρη Πετρονώτη ως κτίσμα, αν και πολύ αλλοιωμένο χρονολογείται από την εποχή της Βενετοκρατίας, ίσως και παλαιότερα. Αυτό άλλωστε μαρτυρεί και η τοποθέτηση του ως προς τον τωρινό - μεταγενέστερο πολεοδομικό ιστό.

(Εικ. 14) Το Ματζούνειο

44. Κυδωνιάτης : Το νεοκλασικό κίνημα και τα νεοκλασικά σπίτια της Τριπολιτσάς

Ιεροσπουδαστήριο: Βρίσκεται στην πλατεία Αγίου Δημητρίου. Πρόκειται για ένα κτίσμα ουσιαστικά αμετάβλητο από την προεπαναστατική περίοδο της πόλης. Είναι ο πασίγνωστος Τζουπέ Χανές, δηλαδή το θολωτό τούρκικο σχολείο της περιόδου της δουλείας. Είναι ένα ακέραιο δείγμα τουρκικής αρχιτεκτονικής, μνημείο από τα ελάχιστα που γλίτωσαν από την αραβική θηριωδία του Φεβρουαρίου του 1828. Σήμερα η διαχείριση του υπάγεται στην επισκοπή⁴⁵.

Ιερατική Σχολή Τρίπολης. Χτίστηκε το 1857 με δωρεά του ζεύγους Γαληνού και η εγκαθίδρυση της σχολής έγινε στις 7 Δεκεμβρίου του 1858⁴⁶. Είναι τοπικό δείγμα απλού νεοκλασικού κτιρίου του οποίου η μορφή δεν απέχει από τα ιδιωτικά οικοδομήματα της ίδιας εποχής. Τώρα στεγάζει το χριστιανικό κέντρο νεότητας.

Νοσοκομείο Ευαγγελίστρια. Στην οδό Ευαγγελιστρίας, χτίστηκε το 1896 με σχέδια του Ερνέστου Τσίλλερ. Ως Νοσοκομείο λειτούργησε από το 1913 ως το 1951. Από το 1984 λειτουργεί ως εθνολογικό και Ιστορικό Μουσείο Αρκαδίας⁴⁷ (Εικ.15). Η τοξωτή του θύρα, που εγγράφεται σε ορθογωνικό πλαίσιο με ευθύγραμμο γείσο, παραπέμπει σε Αναγεννησιακές μορφές.

45. Γρισόπουλος : Ιστορία της Τριπολιτσάς

46. Κυδωνιάτης : Το νεοκλασικό κίνημα και τα νεοκλασικά σπίτια της Τριπολιτσάς

47. Κυδωνιάτης : Το νεοκλασικό κίνημα και τα νεοκλασικά σπίτια της Τριπολιτσάς

(Εικ.15) Εθνολογικό και Ιστορικό Μουσείο Αρκαδίας

Ακαδημία: Στέγασε ένα από τα τρία Διδασκαλεία που ίδρυσε στην Ελλάδα ο Καποδίστριας το 1880, Σήμερα λειτουργεί ως Δημοτικό Σχολείο. Ως προς τη μορφή του, αυτή έχει αλλοιωθεί σημαντικά από μεταγενέστερες επεμβάσεις.

Μεραρχία ή Δημοτικό Σχολείο: Χτίστηκε ως οίκημα του πλούσιου Έλληνα Χατζηχρήστου, μετεπαναστατικά. Μετά το θάνατο του χρησιμοποιήθηκε ως στρατιωτικό κτίριο. Τα τελευταία 20 περίπου χρόνια στεγάζει ένα από τα δημοτικά σχολεία της Τρίπολης. Πρόσφατα αποκαταστάθηκε. Είναι κτίσμα αρκετά πρώιμο με πλαίσια παραθύρων όπου το ελαφρύ ανακουφιστικό τόξο μένει φανερό.

Δικαστήρια (Εικ. 16): Δικαστικό μέγαρο έναντι του πεδίου του Άρεως που θεμελιώθηκε το 1914 και αποπερατώθηκε το 1934 ⁴⁸,

(Εικ. 16) Δικαστικό μέγαρο έναντι του πεδίου του Άρεως

48. Κυδωνιάτης: Το νεοκλασικό κίνημα και τα νεοκλασικά σπίτια της Τριτολιτσάς

Εκτός από τα παραπάνω δημόσια κτίρια, που ανεγέρθηκαν στις αρχές του περασμένου αιώνα, υπάρχουν και κάποια άλλα σύγχρονα κτίρια που για τη στέγαση υπηρεσιών όπως είναι το νέο νοσοκομείο της πόλης στην έξοδο προς Βυτίνα - Αλωνίσταινα, το νέο κτίριο της αστυνομίας στην οδό Αλ. Σούτσου, το πανεπιστήμιο στην οδό Καραϊσκάκη, η πυροσβεστική στην οδό Δαβάκη, κάποια σχολεία της πόλης, κ.α.

Από την άλλη μεριά, παρατηρείται το φαινόμενο δημόσιες υπηρεσίες να στεγάζονται σε ιδιωτικά κτίρια με αποτέλεσμα πολλές φορές να δημιουργούνται λειτουργικά προβλήματα. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι το πειραματικό γυμνάσιο της πόλης όπου στεγάζεται σε μία πολυκατοικία στην οδό Ακαδημίας, η παλιά διεύθυνση της αστυνομίας στην οδό Εθνικής Αντιστάσεως (Εικ. 17) και το παράρτημα του υπουργείου μεταφορών στην πλατεία Αγ. Δημητρίου.

(Εικ. 17) Πολυκατοικία στην οδό Εθνικής Αντιστάσεως που στέγαζε την Αστυνομική Διεύθυνση Τρίπολης

- Ιδιωτικά κτίρια

Στη συνοικία Σεχη έχουμε συγκέντρωση απλοϊκών κατοικιών, χαμηλότερων οικονομικά στρωμάτων, που μοιάζουν με τύπους που θα συναντούσε κανείς σ' έναν αγροτικό, μικρό οικισμό. Αυτό ερμηνεύεται ως ένα βαθμό από το γεγονός ότι η περιοχή συγκέντρωσης, δηλαδή η συνοικία Σεχη, παλιότερα και, πριν επεκταθεί η πόλη, ήταν όντως χωριό - δορυφόρος της Τρίπολης, που προοδευτικά και λόγω των επεκτάσεων προσαρτήθηκε στον ιστό της.

Επίσης στην οδό Ερυθρού Σταυρού υπάρχει συγκέντρωση αστικών κτισμάτων που στεγάζουν μικτές λειτουργίες: Αποθήκες, καταστήματα ή εργαστήρια στο ισόγειο, κατοικίες στον όροφο. Αυτό μπορεί να συσχετισθεί με το γεγονός ότι ο δρόμος υπάρχει κατά κάποιο τρόπο από τα προεπαναστατικά χρόνια και συνέδεε την τότε πλατεία Αγίου Αθανασίου με την αντίστοιχη πύλη. Ήταν δηλαδή μια από τις εξόδους της πόλης και ως εκ τούτου φιλοξενούσε ανάλογες δραστηριότητες.

Η οδός Ταξιαρχών ίδια από τα χρόνια της Τουρκοκρατίας, έχει να παρουσιάσει και αυτή σειρές από σύνολα αστικών κτισμάτων παρόμοιας χρήσης, καθώς και μεμονωμένα καταστήματα - ισόγεια, από τα αρχαιότερα της πόλης. Η παρουσία τους σε ένα δρόμο που υπάρχει από τα χρόνια της Τουρκοκρατίας, μπορεί άνετα να συνδεθεί με το γεγονός ότι συγγενείς μεταποιητικές απασχολήσεις, στεγάζονταν ευρέως στην γύρω περιοχή, από εκείνη ακόμα την εποχή. (Εικ. 18.1 – 18.2 – 18.3)

(Εικ. 18.1) Μονοκατοικία στην οδό Ταξιαρχών

(Εικ. 18.2) Άποψη της οδού Ταξιαρχών

(Εικ. 18.3) Κατάστημα και κατοικία στην οδό Ταξιαρχών

Σύνολα υπάρχουν και στην οδό 28^{ης} Οκτωβρίου μεσοαστικών και αστικών κτισμάτων, με κύρια χρήση την κατοικία, και κάποιους αποθηκευτικούς χώρους, επαγγελματικού μάλλον χαρακτήρα, η παρουσία των οποίων δικαιολογείται από το γεγονός ότι ο δρόμος οδηγούσε στο τότε χωριό Σεχη, που είχε κυρίως αγροτική εμπορεύσιμη παραγωγή. (Εικ. 19.1 – 19.2)

(Εικ. 19.1) Άποψη της οδού 28^{ης} Οκτωβρίου

(Εικ. 19.2) Κατοικία στην οδό 28^{ης} Οκτωβρίου

Άλλη μια πλούσια και ενδιαφέρουσα συγκέντρωση αστικών κτισμάτων που ανήκουν στους τύπους της μονοκατοικίας ή διπλοκατοικίας, χωρίς άλλη χρήση βρίσκεται στην οδό Παλλαντίου και τη γύρω της περιοχή. Φαίνεται ότι στα χρόνια της ακμής της αστικής τάξης, η περιοχή, πέρα από το ότι οδηγούσε στην Πύλη Παλλαντίου, ήταν και για κάποιους άλλους λόγους προνομιούχος. (Εικ. 20)

(Εικ. 20) Διπλοκατοικία επί της οδού Παλλαντίου

Τέλος, η συγκέντρωση στον κεντρικό δακτύλιο της πόλης, δηλαδή στην κεντρική πλατεία και τους γύρω δρόμους, αστικών κατοικιών, καταστημάτων, εργαστηρίων κλπ. δείχνει την ύπαρξη και διαβίωση στην περιοχή, ανθρώπων με κοινωνικό και οικονομικό κύρος. Δεν θα πρέπει βεβαίως να θεωρηθεί τυχαίο ότι στην ίδια ακριβώς περιοχή βρισκόταν επί τουρκοκρατίας, το εμπορικό, διοικητικό και θρησκευτικό κέντρο της πόλης, πράγμα που δηλώνει ότι παρά τις βάσει σχεδίου αλλαγές, ο χαρακτήρας και οι χρήσεις της παρέμειναν ίδιες.

Στις περιοχές εκτός κέντρου, και όσο απομακρυνόμαστε από αυτό, αραιώνουν το καθ' αυτό αστικά σπίτια (εκτός των βασικών αξόνων

εξόδου από την πόλη), και πληθαίνουν εκείνα τα οποία έχουν να επιδείξουν μια πιο λιτή και «παραδοσιακή» αρχιτεκτονική.

Ειδικά στους δρόμους που είχαν κάποια σχέση με τον ακανόνιστο ιστό της οθωμανικής εποχής, και δεν τους άλλαξε ριζικά το σχέδιο Βούλγαρη – Garnot ούτε και η αναθεώρηση του, υπάρχουν σχεδόν ατόφια σύνολα τέτοιων κτισμάτων. Βλέπουμε έτσι, ότι τα ομοειδή κτίσματα συγκεντρώνονται σε περιοχές που είναι φορτισμένες με χαρακτήρα και χρήσεις συγγενικές, όπως και κατά την εποχή της Τουρκοκρατίας.

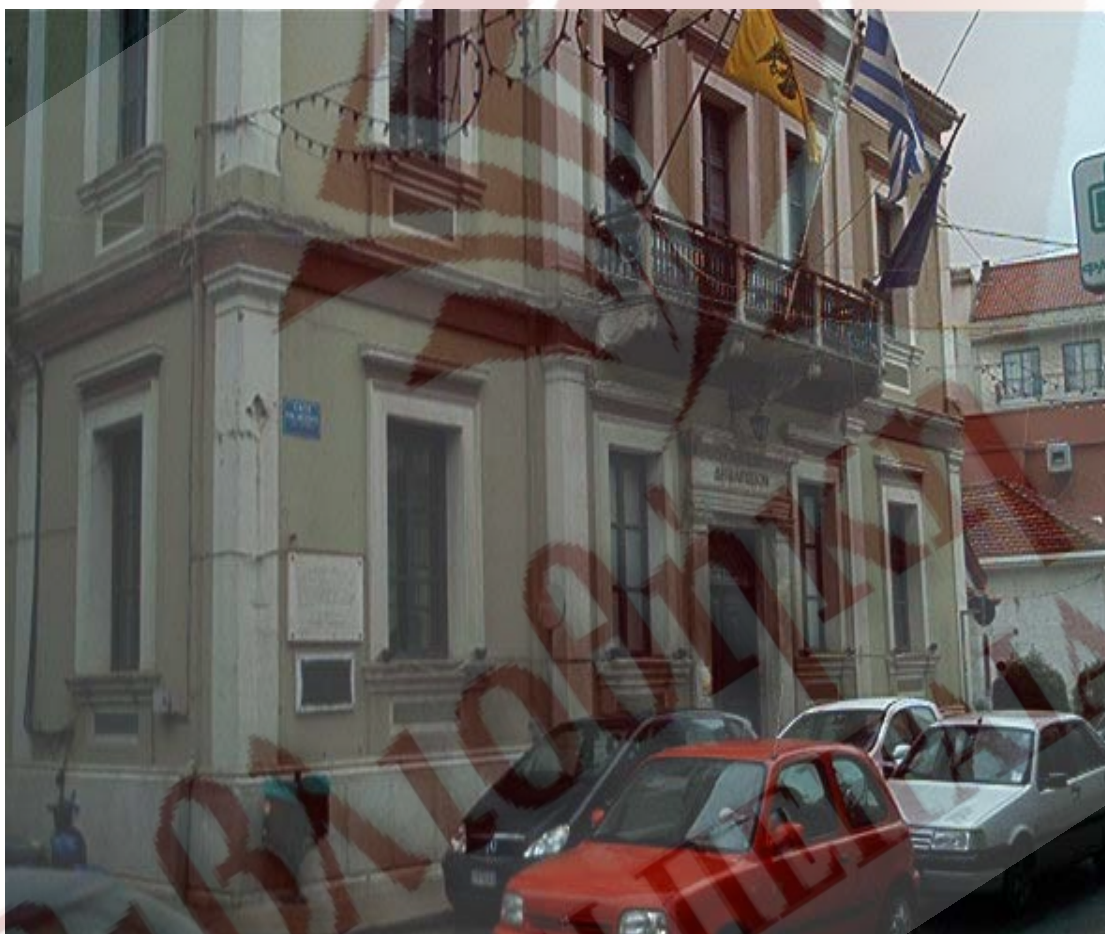
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ

- Η Αρχιτεκτονική των κτιρίων / Χαρακτηριστικά παραδείγματα

Η πόλη της Τρίπολης διαθέτει μεγάλο πλήθος κτιρίων που καλύπτουν τις ανάγκες των πολιτών. Διακρίνουμε τα κτίρια σύμφωνα με τη χρήση τους.

Κτίρια Υπηρεσιών διοίκησης

Στη κατηγορία αυτή εντάσσουμε όλες τις δημόσιες υπηρεσίες όπως Ο.Τ.Ε., ΕΛ.ΤΑ., το Δημαρχείο, η Νομαρχία, η αστυνομική διεύθυνση, τα κτίρια του Ο.Α.Ε.Δ. και του Τ.Ε.Ε.

(Εικ. 21) Το Δημαρχείο της Τρίπολης στην οδό Εθνικής Αντίστασης

(Εικ. 22) Η νομαρχία της πόλης στη πλατεία Ανεξαρτησίας.

(Εικ. 23) Η Αστυνομική Διεύθυνση της πόλης στην οδό Αλ. Σούτσου.

(Εικ. 24) Το κτίριο της Πυροσβεστικής στην οδό Δαβάκη.

(Εικ. 25) Το κτίριο των ΕΛ.ΤΑ. στην οδό Πλαπούτα.

(Εικ. 26) Το κτίριο του Ο.Τ.Ε. στην οδό 28^{ης} Οκτωβρίου.

(Εικ. 27) το κτίριο της Δ.Ε.Η. στην οδό Λυκούργου

(Εικ. 28) Η Δ/ση Εγγείων Βελτιώσεων και Φυσικών Πόρων στη οδό Τάπιας.

(Εικ. 29) Η Δ/ση Μεταφορών και Επικοινωνιών στη πλατεία Αγίου Δημητρίου.

(Εικ. 30) Το κτίριο του Τ.Ε.Ε. στην οδό Ηρώων Πολυτεχνείου.

(Εικ. 31) Η Γενική Γραμματεία Περιφέρειας Πελάου στο χώρο του Παναρκαδικού Νοσοκομείου.

(Εικ. 32-33) Τα κτίρια του Ο.Α.Ε.Δ. στην οδό Καραϊσκάκη

Κτίρια εμπορικής χρήσης

Η πόλη της Τρίπολης παρουσιάζει έντονη κίνηση όσον αφορά το εμπόριο καθώς αποτελεί σταυροδρόμι πολλών εμπορικών δρόμων της Πελοποννήσου. Όπως όμως συμβαίνει σε πολλές πόλεις της Ελλάδας τα τελευταία χρόνια οι μικρές επιχειρήσεις κλείνουν και δίνουν τη θέση τους σε μεγάλα εμπορικά καταστήματα-αλυσίδες. Έτσι μπορούμε να βρούμε πλήθος από supermarket αλλά και εμπορικά κέντρα. Τέλος, στο κέντρο της πόλης συναντάμε την λαϊκή αγορά.

(Εικ. 34) Το Supermarket Βερόπουλος στην οδό Αλ. Σούτσου.

(Εικ. 35) Το Supermarket Κωτσόβολος στην οδό Καλαμών.

(Εικ. 36) Το Supermarket Βασιλόπουλος στην οδό Ναυπλίου.

(Εικ. 37) Το Supermarket DIA επί της οδού Γ. Μουζουρόπουλου

(Εικ. 38) Το Supermarket LIDL επί της οδού Γ. Μουζουρόπουλου

(Εικ. 39) Ένας από τους πλέον εμπορικούς δρόμους της Τρίπολης, η οδός Καλαμών.

(Εικ. 40) Παραδοσιακά παλιά μαγαζιά επί της οδού Καλαμών.

(Εικ. 41) Εμπορικό κέντρο στην οδό Κέννεντυ.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ

Πολιτιστικές δραστηριότητες – Αναψυχή.

Η Τρίπολη διαθέτει μεγάλο πλούτο αναφορικά με τις πολιτιστικές δραστηριότητες αλλά και την προσπάθεια αναψυχής των μόνιμων κατοίκων. Έτσι διακρίνουμε το πολεμικό και αρχαιολογικό μουσείο, τα ωδεία της πόλης, η δημοτική ραδιοφωνία, το Μαλλιαροπούλειον θέατρο (το κτίριο του οποίου αποτελεί και σημείο αναφοράς για την πόλη) καθώς και το υπαίθριο θέατρο στο άλσος Αγίου Γεωργίου.

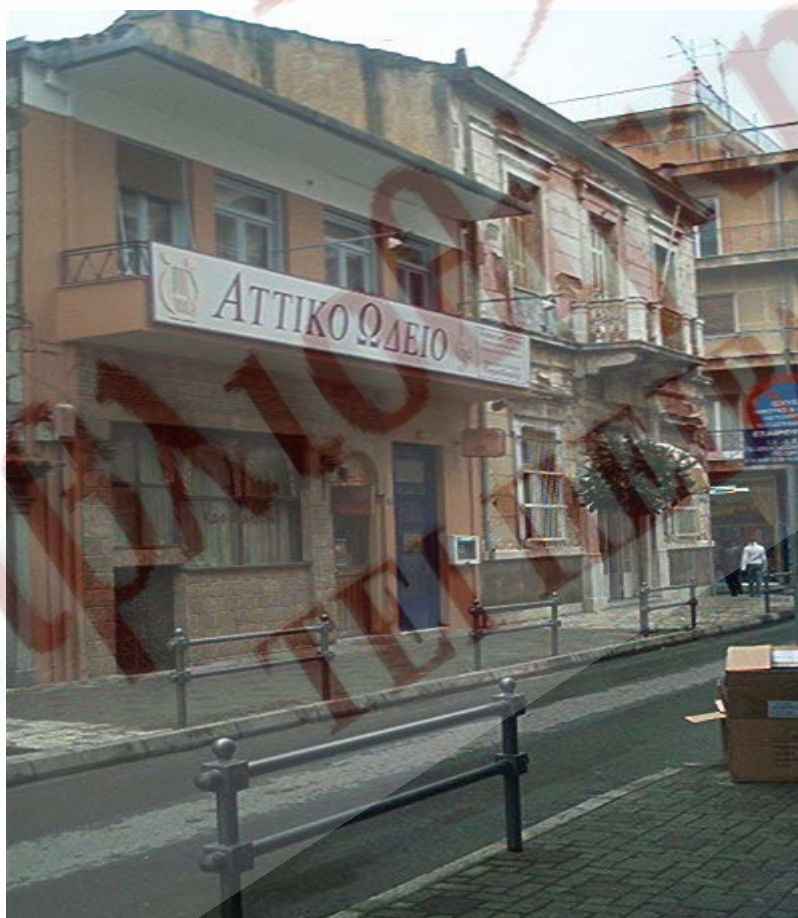
Άλλα κτίρια της κατηγορίας αυτής είναι ο παλιός κινηματογράφος ΑΕΛΛΩ και ο σύγχρονος πολυκινηματογράφος cine ville.

(Εικ. 42) Το Πολεμικό Μουσείο επί της οδού Βασιλέως Παύλου (Εθνομαρτύρων).

(Εικ. 43) Το Αρχαιολογικό Μουσείο στην οδό Ευαγγελιστρίας και Σπηλιοπούλου

(Εικ. 44) Το Αττικό Ωδείο στην οδό 28^{ης} Οκτωβρίου.

(Εικ. 45) Ο πολυκινηματογράφος cineville στην οδό Ν. Δημητρακοπούλου.

(Εικ. 46) Ο παλιός κινηματογράφος ΑΕΛΛΩ στην οδό Εθνικής Αντιστάσεως.

(Εικ. 47) Το Μαλλιαροπούλειο θέατρο στη πλατεία Πετρινού.

(Εικ. 48) Το υπαίθριο θέατρο στο άλσος Αγίου Γεωργίου.

(Εικ. 49) Το σπίτι του Καρυωτάκη επί της οδού Ερυθρού Σταυρού που σήμερα λειτουργεί σαν γενική γραμματεία του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου.

(Εικ. 50) Το Πνευματικό κέντρο της Τρίπολης στην οδό Εθνικής Αντιστάσεως.

(Εικ. 51) Αναψυκτήριο στο άλσος Αγίου Γεωργίου.

(Εικ. 52) Ο Περιστερώνας στην οδό Καλαβρύτων

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ

Ξενοδοχεία

Τα ξενοδοχεία τα συναντάμε κυρίως στο κέντρο της πόλης και κοντά σε πλατείες. Έτσι μπορούμε να διακρίνουμε το ξενοδοχείο ΑΡΤΕΜΙΣ στη πλατεία Άρεως ή το ΑΡΚΑΔΙΑ που βρίσκεται στη πλατεία Κολοκοτρώνη. Ακόμη υπάρχουν τα ξενοδοχεία ΑΝΑΚΤΟΡΙΚΟ, GALAXY, MAINALON και ALEX.

(Εικ. 53) Το ΑΡΚΑΔΙΑ HOTEL στη πλατεία Κολοκοτρώνη.

(Εικ. 54) Το ΑΡΤΕΜΙΣ HOTEL στη οδό Δημητρακοπούλου.

(Εικ. 55) Το HOTEL ANAKTORIKON στην οδό Εθνικής Αντιστάσεως.

(Εικ. 56) Το ALEX HOTEL στην οδό Γεωργίου Ά.

(Εικ. 57) Το GALAXY HOTEL στην πλατεία Αγ. Βασιλείου

(Εικ. 58) Το MAINALON HOTEL στη γωνία των οδών Μητροπολίτου Δανιήλ και Νεομάρτυρος Παύλου

Κτίρια για την Περίθαλψη / Κοινωνική Πρόνοια.

Στη Τρίπολη λειτουργεί το περιφερειακό νοσοκομείο Πελοποννήσου που φροντίζει για την υγεία των κατοίκων της πόλης και των κοντινών δήμων.

(Εικ. 59 -60) Το περιφερειακό Νοσοκομείο Πελοποννήσου 'Η Ευαγγελίστρια'.

(Εικ. 61) Το Δεκάζειον Γηροκομείο 'Ο Άγιος Νικόλαος' στην οδό Αγ. Γεωργίου.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ

Εκπαιδευτικά κτίρια.

Στη Τρίπολη υπάρχει μεγάλο πλήθος από δημοτικά, γυμνάσια και λύκεια που είναι στεγασμένα σε κτίρια σχεδιασμένα για αυτό ακριβώς το σκοπό που εξυπηρετούν όπως το 1^ο, 2^ο Γυμνάσιο – Λύκειο, το 5^ο και 8^ο Δημοτικό. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις όπως το πειραματικό Γυμνάσιο που στεγάζεται σε πολυκατοικία στο κέντρο της πόλης. Τα τελευταία χρόνια λειτουργεί και τριτοβάθμια εκπαίδευση καθώς έχει ανοίξει το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου.

(Εικ. 62) Το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου επί της οδού Καραϊσκάκη.

(Εικ. 63) Το 1^ο Αθλητικό Γυμνάσιο και Λύκειο στη γωνία των οδών Καλαμών (Καλαμάτας) και Τάπιας .

(Εικ. 64) Το 2 Γυμνάσιο – Λύκειο επί της οδού Πελάγους.

(Εικ. 65) Το 3^ο και 10^ο δημοτικό στην οδό Αγίου Τρύφωνος.

(Εικ. 66) Το 4^ο Ενιαίο Λύκειο Τρίπολης στην οδό Ακαδημίας.

(Εικ. 67) Το 5^ο Δημοτικό σχολείο στη γωνία των οδών Τάπιας και Ιερολοχιτών.

(Εικ. 68) Το 8^ο Δημοτικό σχολείο επί της οδού Σαβαπούνα.

(Εικ. 69) Το 11^ο και 12^ο Δημοτικό σχολείο Τρίπολης επί της οδού Ακαδημίας.

(Εικ. 70) Η Παιδαγωγική Ακαδημία Τρίπολης επί της οδού Ακαδημίας .

(Εικ. 71) Το Πειραματικό Γυμνάσιο Τρίπολης επί της οδού Ακαδημίας .

Ναοί.

Σε κάθε γειτονιά της Τρίπολης υπάρχουν ενοριακοί Ναοί που συνδυάζονται από πλατείες και βοηθούν στη διαμόρφωση του αρχιτεκτονικού χαρακτήρα της πόλης.

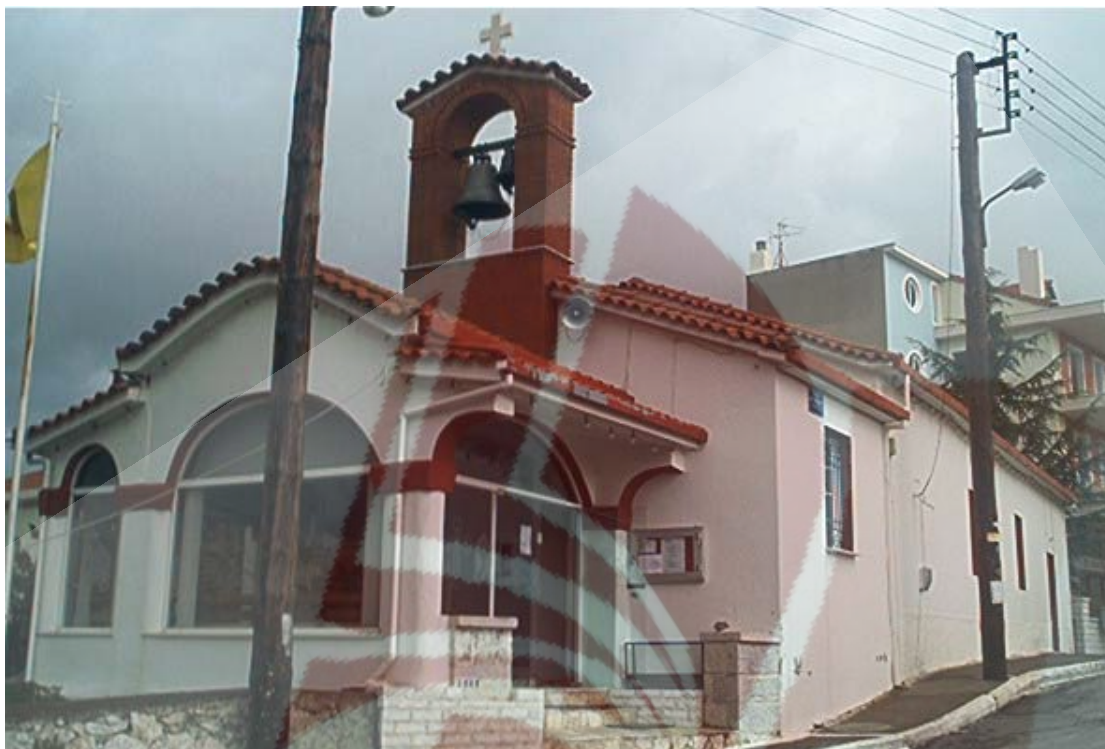
(Εικ. 72) Ο Ιερός Ναός Αγ. Αικατερίνης που βρίσκεται στο στάδιο της αποπεράτωσης στην οδό Κ. Σκορδάκου (Αγ. Αικατερίνης).

(Εικ. 73) Ο Ιερός Ναός Αγ. Γεωργίου στο άλσος Αγ. Γεωργίου.

(Εικ. 74) Ο Ιερός Ναός Αγ. Παρασκευής δίπλα στο δημαρχείο στην οδό Εθνικής Αντιστάσεως.

(Εικ. 75) Ο Ιερός Ναός Αγ. Τρύφωνα στην οδό Αγ. Τρύφωνος.

(Εικ. 76) Ο Ιερός Ναός Ευαγγελίστριας επί της οδού Ευαγγελίστριας.

(Εικ. 77) Ο Ιερός Ναός Κοσμά Αιτωλού δίπλα στο στρατόπεδο πεζικού επι της οδού Δαβάκη και 11^{ου} Συντάγματος.

(Εικ. 78) Ο Ιερός Ναός Αγ. Βαρβάρας στην οδό Αγ. Βαρβάρας

(Εικ. 79) Ο Ιερός Ναός Αγ. Δημητρίου στην πλατεία Αγ. Δημητρίου.

(Εικ. 80) Ο Ιερός Ναός Αγ. Νικολάου στη γωνία των οδών Αγ. Νικολάου και Σπηλιοπούλου.

(Εικ. 81) Ο Ιερός Ναός Μεταμορφώσεως του Σωτήρος στην πλατεία Μεταμορφώσεως.

(Εικ. 82) Ο Ιερός Ναός Προφήτη Ηλία στην πλατεία Άρεως και Παπαρηγοπούλου.

(Εικ. 83) Ο Ιερός Ναός Ταξιαρχών επί των οδών Ταξιαρχών και Χρονά.

(Εικ. 84) Ο Ιερός Ναός Νεομάρτυρα Παύλου επί των οδών Νεομάρτυρα Παύλου και Μητροπολίτου Δανιήλ

(Εικ. 85) Ο Ιερός Ναός Αγ. Ραφαήλ στην πλατεία Μπασιάκου (Μαντινείας)

ΒΙΒΛΙΟΤΗΚΗ
ΤΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑΣ

Κτίρια για την εγκατάσταση Μεταφορικών Υποδομών.

Στη κατηγορία αυτή τοποθετούμε τον Σιδηροδρομικό Σταθμό καθώς και το σύγχρονο και νεόκτιστο Σταθμό Υπεραστικών Λεωφορείων.

(Εικ. 86 -87) Ο Σιδηροδρομικός Σταθμός Τρίπολης επί των οδών Αλ. Σούτσου και Ξενίου Διός.

(Εικ. 88) Ο Σταθμός Υπεραστικών Λεωφορείων στην οδό Ναυπλίου.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ

Αθλητικές Εγκαταστάσεις.

Στη πόλη υπάρχει το Εθνικό Αθλητικό Κέντρο και κλειστά γυμναστήρια μπάσκετ και κολύμβησης που βοηθούν στην άθληση και εκτόνωση της νεολαίας.

(Εικ. 89) Το Εθνικό Αθλητικό Κέντρο επί της οδού Καλαβρύτων.

(Εικ. 90) Το Γήπεδο του Παναρκαδικού στην οδό Γ. Μουζουρόπουλου.

(Εικ. 91) Το κλειστό Γυμναστήριο Μπάσκετ στο χώρο του Εθνικού Αθλητικού Κέντρου.

(Εικ. 92) Το σύγχρονο κτίριο του κλειστού Κολυμβητηρίου στο χώρο του Εθνικού Αθλητικού Κέντρου.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ

Κτίρια για την εγκατάσταση Προσωπικών Υπηρεσιών

Στην πόλη της Τρίπολης και ιδιαίτερα στο κέντρο είναι συγκεντρωμένο μεγάλο πλήθος από γραφεία τραπεζών και ιδιωτικών επιχειρήσεων. Έτσι συναντάμε την Εθνική Τράπεζα, την Αγροτική, την Εμπορική, την Τράπεζα Κύπρου, την ALPHA BANK και την ASPIS BANK.

(Εικ. 93) Η Εθνική Τράπεζα επί της πλατείας Αγ. Βασιλείου.

(Εικ. 94) Η Αγροτική Τράπεζα επί της οδού Εθνικής Αντιστάσεως

(Εικ. 95) Η Εμπορική Τράπεζα επί των οδών Βασιλέως Παύλου
(Εθνομαρτύρων)

(Εικ. 96) Η Τράπεζα Κύπρου επί της οδού Βασιλέως Παύλου
(Εθνομαρτύρων)

(Εικ. 97) Η ALPHA BANK επί της οδού Βασιλέως Παύλου (Εθνομαρτύρων)
και Δαβιάς

(Εικ. 98) Η Τράπεζα Πειραιώς στην πλατεία Αγ. Βασιλείου

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ

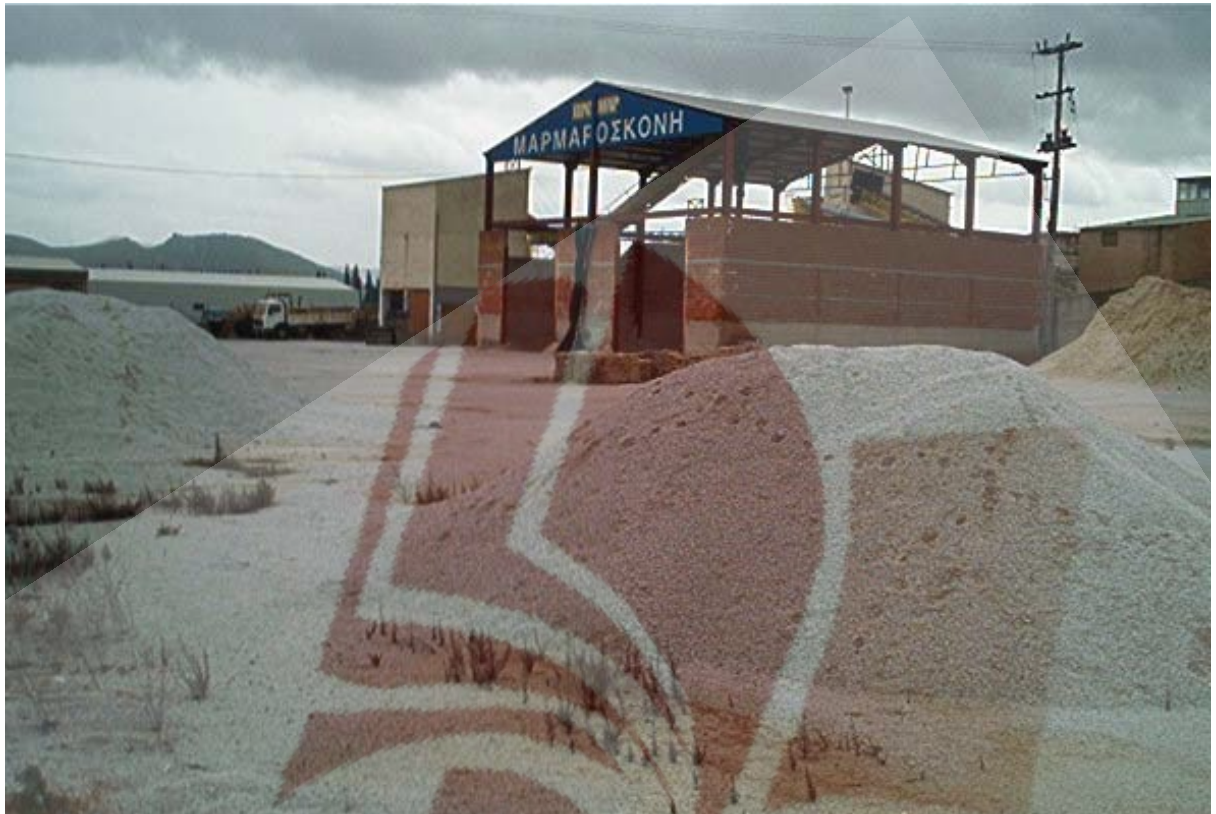
Βιομηχανική Περιοχή

Όσον αφορά στη βιομηχανική χρήση έχει δημιουργηθεί από την ΕΤΒΑ μια ΒΙΠΕ έκτασης 1620 στρεμμάτων, η οποία είναι χωροθετημένη ανατολικά της πόλης, κοντά στην εθνική οδό Τρίπολης – Αθήνας

Το ρυμοτομικό σχέδιο της ΒΙΠΕ και οι όροι και περιορισμοί δόμησης θεσμοθετήθηκαν με το Π.Δ. 28.9.89 (ΦΕΚ 632 / Δ / 89), βρίσκεται δε σε πλήρη ανάπτυξη και είναι ήδη σ' αυτή αρκετές βιομηχανίες.

(Εικ. 99) Η Βιομηχανία τσιμέντου Ηρακλής στην ΒΙΠΕ

(Εικ. 100) Η Βιομηχανία Μαρμαρόσκονης στη ΒΙΠΕ

(Εικ. 101) Η Βιομηχανία Ξυλείας «Οικονομόπουλοι» στη ΒΙΠΕ

(Εικ. 102) Η Βιομηχανία Δερμάτων «Χρ. Μπέτας» στη ΒΙΠΕ

(Εικ. 103) Η Βιομηχανία με τζάκια «Σύριος» στη ΒΙΠΕ

Εργατικές Κατοικίες

Οι εργατικές κατοικίες της πόλης βρίσκονται στον συνοικισμό Κολοκοτρώνη και έχουν ως σκοπό την εξυπηρέτηση των εργαζομένων με χαμηλό εισόδημα.

Αποτελούν ένα σύνολο ομοιόμορφων κτισμάτων μικρού ύψους με λιτά και λειτουργικά αρχιτεκτονικά στοιχεία. Εκτός από τις κατοικίες υπάρχουν ελεύθεροι χώροι και ο ναός του συνοικισμού.

(Εικ. 104) Εικόνα των εργατικών κατοικιών στο συνοικισμό Κολοκοτρώνη

(Εικ. 105) Εικόνα των εργατικών κατοικιών στο συνοικισμό Κολοκοτρώνη

(Εικ. 106) Ελεύθερος χώρος στο συνοικισμό Κολοκοτρώνη

- Δημόσιοι Ελεύθεροι Χώροι

Ένα από τα χαρακτηριστικά της Τρίπολης είναι ότι διαθέτει μεγάλο πλήθος από πλατείες και χώρους πράσινου που δίνουν ξεχωριστή νότα στη πόλη και την κάνουν πιο βιώσιμη και λειτουργική. Οι ανοιχτοί χώροι βοηθούν στη μείωση του καθημερινού άγχους των πολιτών και δίνουν την ευκαιρία στα μικρά παιδιά να βρουν μία διέξοδο στον ελεύθερο χρόνο τους. Η μεγαλύτερη πλατεία της πόλης είναι αυτή του Άρεως αλλά υπάρχουν και πολλές άλλες σχεδόν σε κάθε μέρος όπου υπάρχει Ιερός Ναός. Παρακάτω παραθέτουμε μερικές από αυτές.

Πλατεία Αγ. Βασιλείου

Οι σημερινές κυκλοφοριακές συνθήκες και δυνατότητες έχουν ουσιαστικά απαλείψει από το χώρο της πλατείας Αγ. Βασιλείου (εικ. 107 – 108) τον κοινωνικό χαρακτήρα τόπου συνάντησης, στάσης και εκδηλώσεων.

Η περιμετρική στοά και οι χρήσεις των καταστημάτων διατηρούν ακόμα στοιχεία κοινωνικού χώρου η κυρίαρχη όμως λειτουργία στο περιβάλλον της πλατείας είναι κινήσεις με κάθε τροχοφόρο μέσο προς κάθε κατεύθυνση.

Η εκκλησία του Αγ. Βασιλείου, με την οποία είναι συναρτημένη η ύπαρξη της πλατείας, είναι λειτουργικά αποκομμένη από αυτή.

Το αρχιτεκτονικό περιβάλλον έχει επιβαρυνθεί με νεότερα κτίσματα τα οποία υπερβαίνουν σε δομημένο όγκο τις αντοχές του χώρου της πλατείας ή και απέχουν από τον γενικά επιθυμητό αισθητικό εναρμονισμό τους με το αξιόλογο διατηρητέο ύψος, το οποίο υπάρχει σε αρκετά κτίσματα.

Η σημερινή τυπική διαμόρφωση της κυκλικής περίπου πλατείας με σιντριβάνι και άνθη στη μέση, δέντρα στη περίμετρο, στάση ταξί περιφερειακά και περιβάλλοντα ασφαλτόστρωτο δρόμο δεν ευχαριστεί και δεν ξεκουράζει τον επισκέπτη της ή τον διερχόμενο.

Το υλικό επίστρωσης της πλατείας είναι κοινή λευκή τσιμεντόπλακα σε ενιαία διάρθρωση επιφάνεια. Κατά κανόνα το ίδιο υλικό υπάρχει και στο δάπεδο των στοών.

Οι περισσότεροι δρόμοι έχουν ασφαλοτάπητα, ρείθρα, κράσπεδα από σκυρόδεμα και πεζοδρόμια συνήθως από κοινές τσιμεντόπλακες. Οι λίγοι

πεζόδρομοι, όπως Τσακοπούλου, Πετροπούλου, Δαβιάς, Βύρωνος έχουν επιστρωθεί με κυβόλιθους τσιμέντου.

Η «Στοά Αθανασιάδη» (εικ. 109) εκτός από πεζόδρομος, έχει αποκτήσει λειτουργίες υπαίθριων καθιστικών, αναψυκτηρίου, παιδικής χαράς.⁴⁹

(Εικ. 107) Η κεντρική πλατεία Αγίου Βασιλείου.

49. Μελέτη Ανάπλασης Πεζοδρόμησης Του Ιστορικού Κέντρου του Δ. Δ. Τρίπολης – Διαμόρφωση Στοάς Αθανασιάδη –
Ανάπλαση Πλατείας «Αγ. Βασιλείου», Δήμος Τρίπολης – Τεχνική Υπηρεσία, Οκτώβριος 2002

(Εικ. 108) Η κεντρική πλατεία Αγίου Βασιλείου.

(Εικ. 109) Η στοά Αθανασιάδη μετά από την ανάπλασή της

Πλατεία Ανεξαρτησίας

Η πλατεία Ανεξαρτησίας (εικ. 110 - 111) σήμερα έχει τη μορφή που της έχει δώσει η προτεραιότητα της εξυπηρέτησης της κυκλοφορίας των οχημάτων. Αποτελείται από ένα κεντρικό πυρήνα κυκλικής μορφής, φυτεμένο με χαμηλό πράσινο ενώ στην περίμετρό του έχουν φυτευτεί δέντρα σχετικά μικρής ανάπτυξης. Στο κέντρο του παρτεριού έχει κατασκευασθεί ένα σιντριβάνι, μια προτομή και μια αναμνηστική στήλη. Οι γωνίες της πλατείας χρησιμοποιούνται για στάθμευση μικρών αυτοκινήτων των περιοίκων.

Η λειτουργία πρατηρίου υγρών καυσίμων επιβαρύνει τον χώρο της πλατείας και έρχεται σε αντίθεση με τη γενική εικόνα του δομημένου περιβάλλοντός της. Ορισμένα από τα κτίρια που την περιβάλλουν έχουν χαρακτηριστικά αρχιτεκτονική.

Το μεγαλύτερο τμήμα της επιφάνειας της είναι ασφαλτοστρωμένο. Τα υλικά των πεζοδρομίων είναι μικρής αισθητικής αξίας (απλές λευκές τσιμεντόπλακες, τσιμεντένια κράσπεδα και ρείθρα). Ο φωτισμός της επίσης είναι ανεπαρκής και χαμηλής αισθητικής αξίας.⁵⁰

50. Μελέτη Διαμόρφωσης Πλατείας Ανεξαρτησίας και Κατασκευής Υπογείου Χώρου Στάθμευσης, Δήμος Τρίπολης

(Εικ. 110) Η πλατεία Ανεξαρτησίας.

(Εικ. 111) Η πλατεία Ανεξαρτησίας.

Πλατεία Κολοκοτρώνη

Η πλατεία Κολοκοτρώνη (εικ. 112) σήμερα έχει τη μορφή που της έχει δώσει η προτεραιότητα της εξυπηρέτησης της κυκλοφορίας των οχημάτων. Αποτελείται από ένα κεντρικό πυρήνα κυκλικής μορφής, φυτεμένο με χαμηλό κυρίως πράσινο και τέσσερα τριγωνικής μορφής παρτέρια. Το μεγαλύτερο τμήμα της επιφάνειάς της είναι ασφαλτοστρωμένο και χρησιμοποιείται αφενός για τη διέλευση των οχημάτων και αφετέρου για στάθμευση.

Τα υλικά των πεζοδρομίων είναι μικρής αισθητικής αξίας (απλές λευκές τσιμεντόπλακες, τσιμεντένια κράσπεδα και ρείθρα). Ο φωτισμός της είναι ανεπαρκής και χαμηλής αισθητικής αξίας.

Τα κτίρια που την περιβάλλουν είναι κυρίως σύγχρονης κατασκευής. Μέχρι πρόσφατα στην πλατεία ήταν και ο σταθμός υπεραστικών λεωφορείων στο κτίριο του οποίου τώρα στεγάζεται supermarket.

Αν και η πλατεία φέρει το όνομα του μεγάλου στρατηγού της επανάστασης του 1821, τίποτα πάνω σε αυτή δεν τον θυμίζει καθώς η προτομή του είναι στημένη στην πλατεία του Άρεως.⁵¹

51. Μελέτη Διαμόρφωσης Πλατείας Κολοκοτρώνη και Κατασκευής Υπογείου Χώρου Στάθμευσης, Δήμος Τρίπολης

(Εικ. 112) Η πλατεία Κολοκοτρώνη.

Πλατεία Πετρινού

Στην πλατεία Πετρινού (εικ. 113) συμπεριλαμβάνονται τρία διαφορετικά πλατώματα που περιβάλλονται από δρόμους ταχείας κυκλοφορίας οχημάτων.

Στο τμήμα που ορίζεται μεταξύ των οδών Νικηταρά (Σπετσεροπούλου) και Εθν. Αντιστάσεως κυριαρχεί το Θέατρο. Το τμήμα που ορίζεται μεταξύ των οδών Εθν. Αντιστάσεως και Κέννεντυ αποτελεί το κύριο τμήμα της πλατείας και το τμήμα που βρίσκεται Ν. Α. της οδού Κέννεντυ, ουσιαστικά αποτελείται από τις εσοχές στα Ο. Τ. 343 και 344 του πολεοδομικού ιστού.

Η πλατεία σήμερα έχει τη μορφή που της έχει επιβάλλει η επιλογή ως προτεραιότητα της εξυπηρέτησης της κυκλοφορίας των οχημάτων.

Στο κεντρικό της τμήμα κυρίαρχο στοιχείο της διαμόρφωσης είναι το σιντριβάνι που περιβάλλεται από χώρο πρασίνου, κυρίως γκαζόν. Το πράσινο συμπληρώνεται από μπορντούρα κουρεμένων θάμνων, ενώ υπάρχουν και

διάφορα δέντρα μικρής σχετικά ανάπτυξης. Ο χώρος αυτός ουσιαστικά λειτουργεί ως ένα μεγάλο παρτέρι και όχι ως χώρος πλατείας με την κλασική έννοια του όρου, δηλαδή του περιπάτου και της συνεύρεσης των πολιτών.

Περιμετρικά του προαναφερόμενου χώρου της πλατείας υπάρχουν αρκετά φαρδιά πεζοδρόμια διαμορφωμένα με υλικά μικρής αισθητικής αξίας, από έγχυτα υλικά και τσιμεντόπλακες. Τα κράσπεδα και ρείθρα είναι επίσης από τσιμέντο.

Ο φωτισμός της πλατείας είναι ανεπαρκής και χαμηλής αισθητικής αξίας.

Στην περιοχή του Θεάτρου κυριαρχούν οι επιστρώσεις με τσιμεντοκυβόλιθους, ενώ τα κηπάρια και τα εγκατεστημένα φωτιστικά σώματα δεν συντελούν στην διαμόρφωση ευχάριστου περιβάλλοντος.

Τα κτίρια που την περιβάλλουν είναι κυρίως σύγχρονης κατασκευής. Ξεχωρίζει το κτίριο στο οποίο είναι εγκατεστημένο το Πετροπούλειο κληροδότημα που είναι αξιόλογο δείγμα νεοκλασικής αρχιτεκτονικής. Η εικόνα των κτιρίων υποβαθμίζεται εξαιτίας των διαφημιστικών πινακίδων και γενικά των πρόσθετων στοιχείων που υπάρχουν στις όψεις τους και στα δώματα.⁵²

52. Μελέτη Ανάπλασης Πεζοδρόμησης Του Ιστορικού Κέντρου του Δ. Δ. Τρίπολης – Διαμόρφωση Στοάς Αθανασιάδη –

Ανάπλαση Πλατείας Πετρινού, Πεζόδρομου Εθν. Αντιστάσεως και Κένενεντο

Δήμος Τρίπολης – Τεχνική Υπηρεσία, Δεκέμβριος 2001

(Εικ. 113) Η πλατεία Πετρινού

Όπως είπαμε και πιο πάνω η Τρίπολη διαθέτει μεγάλο πλήθος από πλατείες. Εκτός από αυτές που αναφέραμε αναλυτικά παραπάνω στη συνέχεια παραθέτουμε μερικές ακόμα από τις χαρακτηριστικές της πόλης.

(Εικ. 114) Η πλατεία Άρεως με το χαρακτηριστικό άγαλμα του Κολοκοτρώνη.

(Εικ. 115) Χώρος πράσινου δίπλα στη πλατεία Άρεως.

(Εικ. 116) Πάρκο δίπλα στη πλατεία Άρεως.

(Εικ. 117) Χώρος αναψυχής στο προαύλιο χώρο του ναού του Νεομάρτυρος Δημητρίου

(Εικ. 118) Η πλατεία Αγίας Βαρβάρας.

(Εικ. 119) Παιδική χαρά στο άλσος του Αγίου Γεωργίου

(Εικ. 120) Η πλατεία Μπασιάκου (Μαντινείας)

- Συμπεράσματα - Προτάσεις

Σήμερα η πόλη έχει χάσει κατά πολύ τον χαρακτήρα της. Τα λίγα παλιά κτίρια που έχουν απομείνει σταδιακά κατεδαφίζονται. Ο μεγάλος συντελεστής δόμησης που ισχύει (2,4) στο κέντρο της πόλης, λειτουργεί ως κίνητρο για την κατασκευή υψηλών κτιρίων, με αποτέλεσμα η πόλη να αναπτύσσεται καθ' ύψος, καταστρέφοντας έτσι την αρχιτεκτονική φυσιογνωμία της.

Τα προβλήματα αισθητικής που δημιουργούνται από το κτίσιμο υψηλών οικοδομών, όπως είναι η απόκρυψη της φυσικής ομορφιάς της πόλης, συναρτώνται με τα περιβαλλοντικά προβλήματα. Σε αυτά ανήκει ο φυσικός αερισμός της, ο οποίος εκ φύσεως της περιοχής δεν είναι ικανοποιητικός, και γίνεται εντονότερο το φαινόμενο της αύξησης της ατμοσφαιρικής και εδαφικής θερμοκρασίας εντός αυτής σε σχέση με την ύπαιθρο. Ακόμα, παρατηρείται η αύξηση των ατμοσφαιρικών ρύπων από τα μεταφορικά μέσα, που συνωστίζονται κυρίως στο κέντρο της Τρίπολης.

Η εμφάνιση κυκλοφοριακής συμφόρησης παρατηρείται εξαιτίας της σύγκρουσης των διαφόρων χρήσεων γης και αποτελεί ένα πολεοδομικό πρόβλημα της σύγχρονης πόλης. Οι πεζοί και τα αυτοκίνητα συνωστίζονται μέσα σε χώρους όπου αναπτύσσονται λειτουργίες στάθμευσης, παραδοσιακών αγορών, νέων εμπορικών κέντρων, γραφείων, κατοικιών, κέντρων ψυχαγωγίας και εστίασης.

Όλα αυτά, έχουν σαν αποτέλεσμα, η Τρίπολη να αποτελεί μικρογραφία των σύγχρονων μεγαλουπόλεων με ότι αυτό συνεπάγεται. Έτσι μιλάμε για αύξηση του άγχους και μείωση της ποιότητας ζωής των πολιτών.

Είναι σαφές λοιπόν ότι πρέπει να ληφθούν κάποια μέτρα. Προτείνεται :

- Η μείωση του συντελεστή δόμησης, η μείωση του ύψους των κτιρίων, η απαγόρευση όλων των οχλουσών χρήσεων, ειδικά στο κέντρο της πόλης όπου το φαινόμενο είναι ιδιαίτερα έντονο, και καθορισμό του τρόπου δόμησης και των μορφολογικών χαρακτηριστικών.

-Η καταγραφή, διατήρηση και ανακαίνιση των υπαρχόντων παλαιών κτισμάτων.

-Προστασία των υπαρχόντων κενών χώρων και μετατροπή τους σε χώρους πρασίνου.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑΣ

Βιβλιογραφία

- **Ανάπλαση Ιστορικού Κέντρου – Διαμόρφωση Στοάς Αθανασιάδη** (Οκτώβριος 2001), Τρίπολη, Δήμος Τρίπολης
- Α. Π. Θ. Πολυτεχνική Σχολή – Έδρα Πολεοδομίας Β' Τόμος (1976), **Χαρακτηριστικά Και Προβλήματα Των Ελληνικών Οικισμών**, Θεσσαλονίκη, Σειρά Μετεκπαιδευτικών Σεμιναρίων
- Γρισόπουλος Αθ. Τάσου (1976), **Ιστορία Της Τριπολιτσάς**, Τόμοι Β1, Β2, Αθήνα, Εκδόσεις Ενώσεως Τριπολιτών Αττικής
- Επιμέλεια Ιορδάνη Δημακόπουλου (1981), **Ανθολογία Ελληνικής Αρχιτεκτονικής- Η Κατοικία Στην Ελλάδα Από Τον 15^ο στον 20^ο αιώνα**, Αθήνα, Υπουργείο Πολιτισμού Και Επιστημών
- Ιακωβίδης Χρήστος (1982), **Νεοελληνική Αρχιτεκτονική Και Αστική Ιδεολογία**, Αθήνα, Εκδόσεις Δωδώνη
- **Ιστορία του Ελληνικού Έθνους**, Τόμοι ΙΑ', ΑΒ', ΟΓ', ΙΔ', Εκδοτική Αθηνών Α.Ε.
- Καρύδης Δ. Ν. (1994), **Χωρογραφία Νεωτερική**, Αθήνα, Εκδόσεις Συμμετρία
- Καουκούλα – Ν. Παπαμίχος – Β. Χαστάογλου, **Σχέδιο Πόλεων Στην Ελλάδα Του 19^{ου} αιώνα**, Θεσσαλονίκη
- Κυδωνιάτης Σόλων (1981), **Η Ελληνική Αρχιτεκτονική Αναγέννηση Και Η Κακοποίησή Της (Συμβολή Στην Ιστορία Του Νεοκλασικισμού)**, Αθήνα, Γραφείο Δημοσιευμάτων Ακαδημίας Αθηνών

- Κυδωνιάτης Σόλων (1998), **Το Νεοκλασικό Κίνημα Και Τα Νεοκλασικά Σπίτια Της Τριπολιτσάς**, Αθήνα, Εκδόσεις Ενώσεως Τριπολιτών Αττικής
- **Μελέτη Οργάνωσης Κυκλοφορίας Και Στάθμευσης Πόλης Τρίπολης** (Μάιος 1998), Τρίπολη, Δήμος Τρίπολης – Τεχνική Υπηρεσία
- Μουτσόπουλου Κ. Ν. –Δράγκου Ι. –Τσώνου Θ. –Δημητριάδη Ε. (1976), **Το Ρυθμιστικό Σχέδιο Της Τρίπολης**, Τόμοι Α' και Β', Θεσσαλονίκη, Α. Π. Θ., Πολυτεχνική Σχολή, Εργαστήριο Αρχιτεκτονικής Μορφολογίας Και Ρυθμολογίας
- Μπίρης Κ., **Αι Αθήναι**
- Μπίρης Γ. Μάνος (1987), **Μισός Αιώνας Αθηναϊκής Αρχιτεκτονικής 1875 – 1925**, Αθήνα
- «**Νεοελληνική Πόλη, Οθωμανικές Κληρονομίες Και Ελληνικό Κράτος**» (1985), Α' και Β' Τόμοι, Πρακτικά Διεθνούς Συμποσίου Ιστορίας, Αθήνα, Εταιρεία Μελέτης Νέου Ελληνισμού
- «**Νεοκλασική Πόλη Και Αρχιτεκτονική**», Α' Πανελλήνιο Συνέδριο – Πρακτικά Ελληνικός Ιστορικός Οικισμός, Σπουδ. Ιστορίας Αρχιτεκτονικής Του Τμήματος Αρχιτεκτόνων Α. Π. Θ.
- Παναγιωτόπουλος Βασίλειος (1985), **Πληθυσμός Και Οικισμοί Της Πελοποννήσου 13^{ος} – 18^{ος} αιώνας**, Αθήνα, Ιστορικό Αρχείο Εμπορικής Τράπεζας Της Ελλάδος
- Πετρονώτης Αργύρης, **Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική, Πελοπόννησος Α'**, Τόμος 4, Αρκαδία, Εκδόσεις Μέλισσα

- Πόρισμα Ομάδας Εργασίας Με Θέμα : **Καταγραφή Διατηρητέων Κτιρίων Τρίπολης**, Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας, Περιφέρεια Τμήματος Κεντρικής Και Νότιας Πελοποννήσου
- Πουκεβίλ Φ. Κ. Ο. Λ.(1980), **Ταξίδι στο Μοριά**, Αθήνα, Εκδόσεις Αφών Τολίδη
- Τσακόπουλος Παναγιώτης (1985), **«Τρίπολη : Πολεοδομική, Μορφολογική Μελέτη Της Μετάβασης Από Την Οθωμανική Στην Νεοελληνική Πόλη»**, Ανάτυπο Από Τα Πρακτικά Του Διεθνούς Συμποσίου Ιστορίας, Αθήνα, Νεοελληνική Πόλη Της Εταιρείας Μελέτης Νεοελληνισμού
- Φεσσά – Εμμανουήλ Ελένη (1986), **Η Ιδεολογική Κρίση Της Νεοελληνικής Αρχιτεκτονικής 1827 – 1940**, Αθήνα
- Φιλιππίδης Δ. (1984), **Νεοελληνική Αρχιτεκτονική**, Αθήνα, Εκδόσεις Μέλισσα
- Henri Belle (1994), **Ταξίδι Στην Ελλάδα 1861 – 1874**, Μέρος Γ', Νεοελληνική Ιστορική Βιβλιοθήκη, Ιστορητής
- Tsakopoulos Panayiotis (Septembre1985), **Les plans des Villes du Péloponnèse en Grèce et l'urbanisme européen du 19eme siècle**, Première et deuxième partie, ανέκδοτη διδακτορική διατριβή, Ecole d'architecture de Paris la Villetta